

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Historiske Efterretninger

om

Nibe Cathedralsskole.

Af

Skolens forhenværende Rector

P. A. Thorum,

Dr. philos., Professor og R. af D.

1. Deels 1. Hefte.

N i b e.

Trykt paa Forfatterens Forlag hos Chr. sal. Høyhoff.

1847.

 Titellad følger med hver Deels Slutning.

Historiske Efterretninger

om

Ribe Cathedralsskole.

Af

Skolens forhenværende Rector

W. N. Thorup,

Dr. philos., Professor og R. af D.

I Deels I Hefte.

Efter Forfatterens Død udgivet

af

C. C. Thorup,

Adjunkt.

Trykt i Ribe hos Chr. sal. Høpff.

1846.

Til Subskribenterne.

Det var min afdøde Faders Ønske under hans sidste Sygdom, at nærværende Hæfte af hans: „Historiske Efterretninger om Ribe Cathedralskole“, hvilket allerede dengang for første Delen var trykt, snarest muligt skulde fuldendes og forelægges Subskribenterne. Idet jeg herved har den Ære at udføre det mig til den Ende givne Hverv, er det mig kjært at tilføje, at det ligesledes er overensstemmende med min Faders udtrykkelige Villie, at dette første Hæfte overlades de hidtil tegnede Subskribenter uden Betaling, saafremt Værket ikke vil kunne fortsættes. Men en saadan Fortsættelse er det under de givne Forholde næsten umuligt at levere, dels paa Grund af det indskrænkede Antal af Subskribenter, hvis Forpligtelse desuden nu maa ophøre, dels og fornemmeligen fordi min afdøde Fader, som i mere end 20 Aar havde beskæftiget sig med Samlinger til Ribe Katedralskoles Historie, hvorom en Række Programmer afgiver Vidnesbyrd, vistnok har efterladt sig betydelige Forarbejder til den fuldstændigere Udgave, men derimod ikke færdigt Manuskript uden til den mindste Del af samme. Endeligen maa det bemærkes, at mange af de Notitser, han ofte nøjsommeligen havde samlet, og hvilke han efterhaanden agtede at benytte, endnu, som han selv udtrykte sig, gjemtes i hans Hoved, hvorfor han frygtede, at de vilde forsvinde ved hans Død. Omendkjøndt altsaa Fortsættelsen af nærværende

Efterretninger ikke for det Første vil kunne komme i Stand, skal jeg for mit Vedkommende dog altid anse det for en hellig Pligt at gjøre Alt, hvad der staaer i min Magt, for at bevare dette min afdøde Faders kjæreste Arbejde fra Undergang, saameget mere som det især indeholder flere nye Bidrag til Personahistorien, hvis Betydning vinder stedse større Anerkjendelse.

Med Hensyn til Korrekturen staaer endnu tilbage at bemærke, at jeg ved at efterse Skolens, P. 14 citerede, ældste Regnskabsbog har fundet, at de Linie 4 anførte Ord: „Tre Lestor Korn“, hvilke ifølge Sammenhængen maa være paafaldende, ere at rette til „T w (o: To) Lestor Korn“, omendstjondt saavel min Faders iøvrigt særdeles nøjagtige Manuskript som og Programmet for 1827 P. 15 har: Tre Lestor Korn. P. 42 ere Notetegnene, som let vil ses, ikke ganske nøjagtige; P. 46 Lin. 15 maa læses a t Nar istedetfor e t Nar.

Flere betydelige Trykfeil findes, saavidt vides, ikke.

R i b e, den 17de November 1846.

C. E. Thorup.

Historiske Efterretninger

om

Ribe Cathedralsskole.

Forste Afdeling.

Skolens Historie under Navedømmet.

1. Om Latinskolernes Tilstand i Almindelighed.

De ældste af vore lærde Skoler, som endnu bestaae, ere opkomne i det 11te og 12te Aarhundrede.

Statsraad Bloch har i sit Program for 1842 anført gode Grunde, hvorpaa han støtter den Formening, at Koeskilde Skole i Aaret 1881 kan høitideligholde sin 8de Secularfest. At Ribe Skole i Sommeren 1845 har kunnet feire sit 7de Jubilæum, skal jeg siden søge at bevise.

Man kaldte slike Læreanstalter fordem Latinskoler, og de fortjente dette Navn allerede fra deres første Opkomst, dersom man ellers mere vil tage Hensyn til Underviisningens næsten udelukkende Formaal, end til dens Bestaaffenhed. Thi naar man paa hine Læber, saaledes som Forfatteren af Biskop Absalons Testamente¹⁾ (1201), kaldte f. Ex. en foret Kappe paa Latin *cappa forrata*, en brun Hest *equus bruneus*, en blaffet *blaccatus*: saa v'ide vist selv den af mine Læsere, som ikke havde studeret N. mersproget, finde saa stor en Lighed med vort gode Moderemaal noget mis-

1) Langehechii Scriptores Rerum Danicarum T. V. pag. 422.

tænkelig. En Saxo Grammaticus, der, som bekendt, strev jireligt Latin, er blandt sine Samtidige et enkeltstaaende Eersyn.

Endnu et Par Secler kunne vi løbe igjennem og stode overalt paa Latin, som ikke er bedre. Testamenterne i Terpagers Ripæ Cimbricæ¹⁾ fra Aarene 1388 til 1474 afgive i denne Henseende en brugbar Chrestomathie. Vi finde der (Side 53—65) foruden Ord af samme Malm og Præg, som de ovennævnte, ogsaa franske eller italienske Vocabler, som ere latiniserede: *polidrus griseus*, (polédro grigio, poulain gris) en graa Plag eller ung Hest; *caldarium ad braxandum*, (calderone da brassare, chaudiere à brasser) en Bryggertjedel; *pecia panni*, (pezza di panno, piece de drap) et Stykke Klæde; *tabardus*, (tabarro) en Overtjole, o. m. fl.

Og Documenterne, hvorfra disse Prover ere tagne, vare udstedte af en Magister, en Biskop og tvende Cantorer, hvilke sidste i den catholske Kirke horte til de anseeligste Prælater. At den underordnede Geistlighed har overgaaet sine Foresatte i Sprogets renere Behandling, er da ikke at formode.

For at lære dette Munkelatin gik Disciplen 16 til 20 ja flere Aar i Skole; thi hvad der desforuden lærtes, fortjener næppe at omtales. Græca sunt, non leguntur, hed det dengang, hvad dette Sprog angik. Theologien lignede Philosophien: begge Videnskaber tabte sig i Spidsfindigheder, til hvis Udtryk atter latinske Ord maatte stemples, som ikke vare mindre barbariske end hine. Ved Disputeoverelserne, hvor Dygtigheden da fornemmeligen pleiede at vise sig, segtede man med quidditates, entitates, nominalitates og quodlibetica. Den, der forstod at haandtere disse Vaaben med den største Færdighed, gik af med Seiren og Vren.²⁾

1) Betegnes i det Følgende blot med R. C.

2) Jo. Grammi oratio de origine et statu rei literariæ in Dania. I Dänische Bibliothek, 7 St. S. 493—4.

Hvor udannede Mennesker der endnu kort før Refor-
mationen fandtes i de Geistliges, de eneste studerede Perso-
ners Orden, kan man næppe forestille sig. En Kannik i
Nibe kunde i Aaret 1518 ikke engang skrive sit eget Navn.¹⁾

Hvad lod sig vente af en Skoleinspektion, i hvilken
flige Folk kunde have Sæde? Thi Skolerne stode nærmest
under Capitlets Ephorat. Biskoppen var deres øverste For-
resatte.

Imidlertid besøgte dog i Haab om rigelige Indkom-
ster og magelige Fremtidsdage Latinskolerne - dengang saa
hyppigen, at der henimod Enden af vort Tidsrum var, som
Peder Palladius beretter, i Nibe Skole 700 Disciple og i
Køestilde 900.²⁾ Denne store Mængde, hvor paafaldende
den end er, vil være mindre ubegribelig, naar man betænker,
at Kærlingen i disse Skoler ofte begyndte som „Læsestue“
med de allerførste Elementer, der længere hen i Tiden lærtes
i Almueskolerne, og den største Deel kom vel ingenstunde videre
end til disse Begyndelsesgrunde. Deraf maa ligeledes den
lange Skoletid forklares, der ogsaa igjen havde Indflydelse
paa Frequentien. Tillokkende var Disciplens Stilling i
og for sig selv ikke. Fandtes endog i dette borgerlige Samkvem
endeel Udelige, som ikke forsmaaede Abbedier og Bispestole:
Mængden var dog, som det i Christian den Andens Kraft-
sprog udtrykkes, Latinske Tiggere³⁾, hvis fornemste Op-
hold var den Almisse, de indsamlede ved godt Folks Døre.
For at kunne skjænes fra uprivilegerede Betlere, naar de
droge omkring i Gaderne og sang, havde Disciplene under
Catholicismen (og endnu efter denne) en særegen Dragt.

1) R. C. p. 175. Quia Dominus Nicolaus Ebbonis scribere non
potuit, præscriptum statutum sigillo suo proprioque confirmare vo-
luerit.

2) Dänische Bibliothek. 1tes St. S. 174.

3) Guldbergs Skildring af det danske Underviisningsvæsen,
vedføiet Overs. af Niemeiers Grundf. f. Opdr. 2. D. S. 472.

De gif med en sid Kappe, der hang paa den venstre Skulder og bedækkede Kroppen aldeles, med Undtagelse af den høire Arm, for at de uhindrede kunde række denne frem, modtage og gjemme Almisfen. Paa Hovedet bare de en Raabuds eller Sætte, som var flaaet op rundt omkring, og hvis bagerste Deel, der var længere og tæt sammenrynfet, hang som en Svands ned ad Nakken. Paa begge Sider vare tvende Foldes, meer ioinesaldende end de øvrige, for at de, hedder det, skulde være dem et Tegn paa, at det danske Folk, efter to Gange at have antaget Christendommen, var faldet tilbage til Afgudsdyrkelse, samt tillige en Paamindelse om at holde fast ved den rette Tro. Hvordan Paaklædningen var indentfor Rappen, fortæller Meursius²⁾, fra hvem vi have denne Beskrivelse, ikke. Den maa vel have svaret til deres øvrige fattige Kbaar og været bedst tjent med et Dvertræk som det nysomtalte.

Om Underviisningen var stiftet til at forsone Kærlingen med Armødens Trængsler, maa man meget tvivle, efter hvad der allerede er sagt om dens Formaal, endnu mere naar der berettes, at deres Kundskab i Latinen maatte øses af en Sproglære, som var forfattet i latinske Hexametre og det med en saadan Klarhed, at en Kærd, der selv havde doiet den, forsikkrer, at han lettere kunde forstaae Virgil uden Commentar, end denne Sproglære, hvilken han tvivler paa Forfatteren selv overalt havde forstaaet. Jeg nævner fortrinnsviis Grammatiken, som een af de vigtigste Lærebøger i en Latinskole; men den befandt sig i et værdigt Selskab af adskillige Jevnlige, som stecte fuldkommen Ret, da Christian den Anden, maaskee tillige for at hævne sig over den Dvide, disse Ungdomsplagere havde forvoldt ham selv i Kammerten Jørgen Synzes Skole, befalede i sin Skoleordinants,

1) *Historiæ Danicæ libri tres.* Hafniæ 1630 p. 199.

at de skulde overantvordes til Skultus (Byfogden) og brændes¹⁾.

Den, som ønsker et nøiere Bekjendtskab med disse Skolebøger, over hvilke denne Dom blev affagt, men formedelst Lovgiverens snart paafulgte Landsflygtighed ingeninde ersejdet²⁾, maa jeg henvise til Nyerup³⁾. Han giver os Oplysning saavel om dem, som om nogle flere, der ikke udtrykkelig nævnedes, men dog henregnedes til samme Klasse. Af denne Samling, ialt 17, vil jeg her blot udhæve:

Alius Donatus, en bekjendt romersk Grammatiker fra det fjerde Aarhundred, som har skrevet en Afhandling de octo partibus orationis. Endnu i flere følgende Generationer vedblev Donat, ligesom længere hen i Tiden Aurora, at være en almindelig benyttet Skolebog.

Doctrinale, den nysemtalte latinske Grammatik i Hexametre, hvis Forfatter var Alexander med Tilnavn de villa dei, en Minoritermunk og Doctor i Sorbonne, der levede i det 13de Aarhundred.

Græcismus, ikke en græsk, som man af Titlen maatte formode, men en latinsk Grammatik, ogsaa i Hexametre, af Eberhardus Bethuniensis fra Artois, en Samtidig af Alexander. Han deriverer diabolus af dis og bolus, fordi Djævelen fortærer Legeme og Sjæl i tvende Mundfulde.

Facetus. Af ham skulde Disciplene blandt andet lære Levemaade, hvilket nok kunde behøves, hvis de ikke forhen vidste, hvad han t. Ex. lærer dem:

Ad mensam de nare tuo non extrahe nudis
Sordes cum sigitis, ne videare rudis.

1) Dansk Magazin til Historiens og Sprogets Oplysning 6 B. S. 366.

2) S. Fortalen til Nyerups Udgave af Peder Colles Ordsprog, S. XII.

3) Nyerups Historisk statistisk Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge i ældre og nyere Tider. Kbhavn 1803—6. 2 B. S. 345—65. I Fortsættelsen af disse Efterretninger forstaaes stedse dette for Skolernes Historie vigtige Værk, naar „Nyer. Sk.“ anføres.

Adagia eller Ordsprog, forfattede i Leoninſke Vers af Peder Lolle, Landsdommer i Halland i det 15de Aarhundrede. En beſjendt Bog, ſom ogſaa indeholder den pædagogiske Sandhed:

Grunnit porcellus ut ſus vetus ante tenellus.

Saa grynter Griſe eſter, ſom gamle Sviin fore.

Kan man nu dable de arme Pøblinge, ſom maatte doie ſlige Bøger i Skolen, for at de Krøb derhen og ſprang derfra? Hvilket dog lægges dem til Laſt i Labyrinthen, en æſthetiſt Skolebog af ſamme Forfatter ſom Græciſmus.

Maue petendo ſcholas qui cum teſtudine ſerpunt,
Saltatu leporis veſpere tecta petunt.

Iſær vil man holde dem det tilgode, naar man hører, hvor barſt Skoletugten tillige var. Chriſtian den Andens Hiſtorieſkriver og tro Deeltager i hans Landsflygtighed, Kanniken Chriſten Pedersen, ſom udgik fra Neeſkilde Skole, fortæller, at ufornuſtige Skolemestre og Hørere i hans Børndom „flængebe, ſlede og hudſtrøge de arme Børn, ſaa Blodet flød ned af Ryggen paa dem i deres Hoſer for en Loddel eller et Ords Skyld, ſom Een foer vild udi“, eller for en Feiltagelſe i hvad han kalder „deres Caſer og Temporalier.“¹⁾

Netop Chriſtian den Anden, Chriſten Pedersenſ kængelige Ven, ſøgte vel at formilde dette Barbari og forbød Nerlens Brug i ſin før omtalte Skoleordinantſ; men beſuagtet pryder dette Strafferedſkab endnu tilligemed Niſet den værdige Vorups Gravſteen ſom et hæderligt Attribut.²⁾ Vorup, Rector i Arhuuſ, døde 1526.

Men vare Læringerne at beklage, da vare Lærerne det viſt undertiden ikke mindre. Den ſtarpe Skoletugt finder i det mindſte nogen Undſkyldning i de ryggeſløſe Sæder,

1) I Bogen om Børn at holde til Skole. Antwerpen 1531. fol. 8.

2) Tauberi *Historia Scholæ Arhusiensis*. Arh. 1817 p. 27.

som dengang herskede blandt den studerende Ungdom. Mange dansk Skolemand kunde udeentvivel gjøre Melanchtons Ord til sine: „Früher wird der Knabe nicht für reif gehalten die Schule zu besuchen, als bis er zu Hause, da man ihm allen Willen gelassen, verdorben ist, und die Laster schon kennen gelernt hat. Er bringt dann Verachtung gegen die Lehrer, und die schlechtesten Beispiele von Haus mit. Da muß sich denn der Lehrer mit einem solchen Ungeheuer herumerschlagen. Soll der Knabe herfagen, was er gelernt hat, da mag man erst sehen, wie er seinen Lehrer zum Besten hat! Denn der widerspenstige Bursche macht sich nun ein rechtes Vergnügen daraus, Fehler zu begehen, damit er den Lehrer ärzgere und peinige. Es ist als sollte man ein Kameel tanzen, einen Esel geigen lehren ic.¹⁾.“

I den ovennævnte Labyrinth skildres Disciplene i Forfatterens Fædreland med følgende Træk:

Pro studio cauponem, pro doctore tabernæ

Provisorem, pro codice scorta colunt.

Effrenes quosdam vexat insania mentis,

Frenum non dat eis execoriata cutis.

Oftte have vel Karerne i vore Skoler havt Anledning til at sige: ligesaa hos os. Endnu i den følgende Periode klages bittert over Disciplenes Usædelighed i vore Skoler.

Hvor ringe Bestyrerens og hans Medarbejderes Løn var for deres byrdefulde Arbejde, skjønt af den Bestemelse, som Christian den Andens ovennævnte Skoleordinants indeholder, nemlig: „Have vi og saa stiftet, at Skolemesteren skal have til Løn af sine Beklinge til de 4 Lieder, som kaldes Temperdage, 2 Ekl. til sig og 1 Ekl. til Hørerem.“ Af den Almisse, som Disciplene indsamlede ved at synge for Folks Dørc, fik Rectoren og hans Colleger deres Part.

1) Erziehungelchre von F. H. C. Schwarz. Leipzig 1829. I B. 2 Abth. S. 362.

Hvad der forresten paa ethvert Sted var henlagt til deres Underholdning, afgav før Reformationen, endog ved de bedre doterede Skoler, i Forbindelse med disse Skolepenge og Sportler, ifftun et saare nodtorstigt Udfomme.

At Cædernes nys omtalte Naahed og Fordærvelse, hver denne i Skolerne havde taget Overhaand, besmittede Ungdommens af Naturen uskyldige Hang til Fornoielse og avlede kaade, udsvævende Narrespil og Optoier, kunne vi med Sikkerhed forudsætte. Det mangler heller ikke paa Exempler af dette Slags. Mod de gængse Sættelovnsløier, hvori ikke blot Peblinge og Degne, det er: mindre og større Disciple, men endog Præster deeltoge, og som især bestode i Mummelege og Fortklædninger, udgav Christian den Anden, paa Grund af deres Usædelighed, et strengt Forbud i sin fyndige Skoleanordning, der, som sagt, efter hans Fald blev henlagt og antiqveret. Til Skolens reglementerede og af Lærerne selv understøttede Fornoielser hørte saavel før som efter Reformationen den Skik at føre Sommer i By og spille Komædie. En Beskrivelse af det forstnævnte Optog samt videre Underretning om Disciplenes theatralste Forestillinger opsættes til en følgende Leilighed.

II. Om Ribe Skole i Cærdeleshed.

En almindelig Forestilling om det videnskabelige Skolevæsens Tilstand i den angivne Periode vil Læseren nogenlunde have dannet sig af den foregaaende flygtig udfastede Skizze, hvis Familietræk — det kunne vi sikkert antage — heller ikke savnedes i vor Skoles Physiognomie; thi om Skolerne kunde man sige som Ovid om Najaderne:

Facies non omnibus una,
Non diversa tamen, qualis decet esse sororum.

Hvad om Ribe Skole i Særdeleshed bliver at fortælle, kan for det meste indbefattes i de Efterretninger, som skulle meddeles om dens Personale. Kun faa andre Poster behøve en særskilt Behandling.

Alf Rectorer for Reformationen har Terpager anført nogle; men flere kunne efter min Formening tilføies.

For dog at have disse Plads i Fortegnelsen paa de øvrige, maa jeg foreløbigen afgjøre, om muligt, nogle Sagen vedkommende Spørgsmaal: hvor gammel vor Skole er; om der have været flere her i Byen af samme Slags, og hvorledes Skolens Lærere og Bestyrere sædvanlig i Oldtiden ere blevne benævned.

Det første af disse Spørgsmaal er, som jeg mener at kunne godtgjøre, hidtil ikke noiagtigen undersøgt eller fyldestgjørende besvaret. Men førend vi kunne underkaste de forskjellige Meninger om Skolens Ælde en strengere Prøvelse, maa jeg først fremsætte et Par af de vigtigste Actstykker, hvorpaa disse Meninger støtte sig.

**A. Canonici cum consilio Episcopi
scholam ordinent.**

Gunnerus Dei gratia Ripensis Episcopus omnibus hoc scriptum cernentibus in vero salutari salutem. Literas predecessoris nostri heliæ felicis memorie invenimus in hunc modum.

heliæ Dei gratia Episcopus omnibus presentem paginam cernentibus salutem in vero salutari. Ad presentium posterorumque notitiam cupimus pervenire, quod cum cælestis sponsus pro dignationis sue clementia sponsam suam, Ripensem videlicet Ecclesiam, nostre humilitatis provisioni commendare voluisset, considerantes in ea cum paupertate redituum et paucitate personarum servitium fieri divinum, eo inflammatum

Gunnerus
Episcopus Ri-
pensis Cano-
nicos ordinat
et eis pote-
statem dat in
scholam.

est cor nostrum, ut illic et ordinarem personas canonicam vitam agentes et pro facultate nostra redditus aliquos assignarem. Quod autem a nobis minus factum est, beneficentie Successorum nostrorum¹⁾ uberius supplendum: quibus etiam hanc contulimus libertatem, ut scholas pro voto suo et consilio episcopi ordinent, et Canoniam vacans eorum consilio et consensu collocetur. Datum Henning anno Domini MCXLV Idus Junii pontificatus vero nostri anno quarto.

Si quis igitur eos super hiis vexaverit, Domino respondeat, ut a communione corporis et sanguinis Christi alienus habeatur. Nos igitur factum antecessoris nostri in omnibus approbamus sigilli nostri munitione confirmantes. Datum Ripis anno dⁿⁱ MCCXLV secundo Idus septembris.

Brevet er her astrykt efter en haandskreven Original til Terpagers Udgave af Chronicon ecclesie Ripensis. Det læses ogsaa i R. C. pag. 118, og paa Danf i Svithfelds Dispekronike S. 22, men paa begge disse Steder uden Overskrift eller Indholdets Vedtegning paa Randen. Et trykt Exemplar af Chronicon eccl. Rip. har jeg ikke kunnet eftersee og sammenligne med Haandskriftet.

B. Biskop Turo stjenker Darum Tiende til Ribe Skole.

Turo Dei gratia Ripensis Episcopus omnibus presens scriptum inspecturis Salutem in Domino sempiternam. Provide decrevit antiquitas, ut ea, quæ geruntur in tempore, scripturarum testimonio reciperent firmamentum.

1) Her synes at være glemt: relinquimus, som Terpager tilføier. Flere vv. ll. vil man ved Sammenligning finde.

Inde est quod scire velimus præsentibus et posteris non latere, quod nos non solum Capituli nostri, verum etiam aliorum tam Laycorum quam Clericorum fide dignorum habito consilio cum voluntate Parochianorum *Ecclesie Darum*, ita ordinavimus de Ecclesia ante dicta, quod ibi semper maneat perpetuus *Vicarius*, qui annuatim solvat *duas marcas siliginis* de eadem, quod deputavimus ad usum *pauperum scholarium Ripis* tali modo, ut quicumque *Scholasticus* pro tempore fuerit, omnes *scholares* de eadem parochia tam pauperes quam divites, cum centum *scolaribus pauperibus* nostræ Dioeceseos, sine quocumque salario maiore et minimo instruat, nullum eis gravamen pecuniarium pro eorum doctrina imponendo; volumus etiam, quod *Scholasticus*, qui pro tempore fuerit, Domino Cantori et Archidiacono Ripeno reddat plenum computum et rationem singulis annis de numero *scholarium supradictorum*; ordinavimus etiam, quod si iste due marce siliginis per quoscumque ad alios usus convertentur, Dyocesanus loci, qui pro tempore fuerit, potestatem habeat prædictam ordinationem revocandi. In cuius facti memoriam præsentibus litteris sigillo nostro una cum sigillo Capituli nostri duximus roborandas. Datum apud *Clastrum loci Dei*¹⁾ Anno, Dni MCCLXXVIII in Dominica letare Jerusalem.

Brevet er her meddeelt saaledes, som det findes under Nr. 6 i Documenta antiqua Dioeceseos Ripensis, en af D. Grønlund forfattet Afsskrift, der oftere vil blive anført med Tegnet: D. A. D. R. I Skolens ældste Regnskabsbog, hvis Mærke herefter skal være R. B., er dette Brev ogsaa indført med nogle ubetydelige Afvigelser i Skilletegn og Bogstavering samt Ræfemaaden numero *scholarium supradictorum*. Brevet har der følgende Overkrift: „*Om Darum*

1) D. e. Lygum Kloster.

Sogn vdi Giording Herret, som aff gammel Tid for mere end try Hundrede Aar er lagt til Schollemesterens Underholdning vdi Ribe." Due marce siliginis forklæres sammesteds ved "Tre Lester Korn (ut quidem seniores M. Thomas Canuti et alii interpretati sunt.)" Trykt læses dette Document i R. C. p. 494.

Hvad nu det opklædede Spørgsmaal om Skolens Ælde angaaer, siger Hvittfeld, at den nuværende Skole er stiftet 1298, da Biskop Christian skjenkede Puggaard til Bolig og Underholdning for et vist Antal Skolebørn.¹⁾

Albert Thura følger heri Hvittfeld, men, besynderligt nok! erklærer tillige Ribe Skole for den ældste i Danmark, hvilket den paa ingen Maade vilde blive, hvis den først var stiftet 1298²⁾. Professor Jens Worm viser Thura tilrette og siger, at Ribe Skole vel ikke er den ældste, men dog med de ældste her i Landet; „thi“, hedder det med Forfatterens egne Ord, „foruden den Kannike-skole, som forhen er omtalt“, (han mener den, hvis Bestyrer Bonifacius Scholasticus var omtrent 1160, og som efter min Mening ikke kan være nogen anden end den af Biskop Elias 1145 stiftede, hvorom det første Document (A.) handler), „anordnede Bisp Turso Aar 1278“ (da han nemlig, ifølge det andet Actstykke (B.), skjenkede Darum Tiende til Rectors Underholdning), „at hundrede fattige Disciple af Ribes Stift, og alle, saavel fattige som rige af Darum Sogn, skulle uden

1) Arild Hvittfelds Biskopkronike Kbhavn 1653. Folie-udg. S. 21. Gavebrevet vil blive anført i Beretningen om Puggaard.

2) Idea historiae litterariae Danorum. Hamburgi 1723, p. 63, og Valvæ scholarum aperta, et Manuscript, som gjemmes paa Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn. I det sidstnævnte Skrift læses: In Cimbria ejusque Dioecesi Ripensi caput scholarum est Ripensis Cathedralis, inter antiquissimas merito referenda. Certe inter eas, quæ hodie sunt supersites, antiquiorem vix agnoscit Dania. Anno enim 1298 a Christiano episcopo Ripensi erecta est. etc. I Id. h. l. udtrykker han sig endnu bestemtere: qua antiquiorem Dania non agnoscit. Manuscriptet er fra 1728.

nogen Betaling undervises i Ribe Skole. Altsaa maa Ribe Skole have været temmelig talrig paa Disciple, endog for Bisp Christians Tid, som desaaarsag kan ikke, efter Thuras og andres Mening, ansees for denne Skoles første Stiftere¹⁾).

Fremdeles bemærker Worm rigtigheden imod Zvitfelds Mening, at der i Biskop Christians Gavebrev, som paa et følgende Sted vil blive aftrykt, ikke tales om nogen ny Skoles Stiftelse, men alene om en Donation af Puggaard til 20 Disciples Underholdning.

Terpager²⁾ endelig antager, saavidt jeg skjønner, den af Biskop Elias stiftede Kannikeskole for den selysamme, som Biskop Turo og Biskop Christian i deres Gavebreve sigte til og søge at ophjælpe.

I det sidste Tilfælde maatte Ribe Cathedralskoles første Oprindelse sættes til 1145, og Worm havde da Uret i at lade Biskop Turo skjenke bemeldte Darum Tiende til en anden Skole foruden den af Biskop Elias stiftede. Af hvilke Grunde jeg foretrækker Terpagers Mening, og hvorledes den lader sig forsvare mod Worms Hypothes, vil jeg her søge at udvikle.

Kan man med Etatsraad Erik Gjörup Tauber sikkert antage, at en Cathedralskole er den Skole, som oprindeligen er bleven holdt af Kanniker i en By, hvor Bispesædet og Capitlet var³⁾ — en Mening som ogsaa den lærde Biskop Worm synes at vedkjende sig⁴⁾, og som Benævnelsen selv

1) Professor Jens Worms Forsøg til en Skolehistorie i det Kongelige Videnskabs Selskabs Skrifter II D. Kbhvn. 1777, S. 351—55.

2) R. C. p. 490—91.

3) H. sch. A. p. 5.: Vocabuli origine consulta, cathedralis solum vocanda est schola, quæ ab initio habebatur a Canonicis in urbe, ubi sedes erat episcopalis.

4) I hans Brev til Rector Falster, som han vil overtage til at paatage sig Rectoratet i Røskilde, hedder det: „De vil uden tvivl sige: der er Forskjel mellem Ribe og Lundsby; i Ribe er sedes episcopalis og en Cathedralskole; at kalde en god Mand fra samme til Røskilde, var ligesom man vilde byde

af Cathedra eller Bispestolen besynder —: saa indseer jeg ikke rettere, end at man jo maa tilstaae, at der har været en Cathedralskole, om ikke af Navnet, saa dog af Navnets Betydning, her paa Stedet lige fra den Tid af, da Kannikeordenen i Ribe oprettedes.

En kort Beretning om denne Begivenhed er da næppe bort Spørgsmaal uvedkommende.

Om Oprindelsen til Navnet *Canonici*, hvoraf igjen Kanniker er opstaaet, anfører Lerpager R. C. p. 117 mere end een Formodning. Nogle hidlede det fra den hellige Skrifts canoniske Bøger, hvilke Kannikerne sluttigen skulde læse, grandstke, udbrede og forklare, samt i deres hele Liv og Levnet rette sig efter; Andre — og maaskee rigtigere — af visse Diegler, paa Latin *Canones*, som bleve dem foreskrevne ved Optagelsen i denne Orden. Kannikerens Bestemmelse var at besørge Gudstjenesten, meddele Underviisning i Christendommen og anfere unge Mennesker til i Tiden at paatage sig disse samme præstelige Forretninger. Det, hvorved de især adskilte sig fra Munkordenen, var Dragten og Frihed til at besidde egen Formue; iøvrigt maatte de paa Munkelivs bue, spise, sove, bede med hverandre i deres Kloster og stode under Biskoppens, som Munkene under Abbedens, øverste Tilsyn og Styrelse¹⁾.

Allerede siden det ottende Aarhundrede havde adskillige Biskopper efter det af Biskop Chrodegang i Metz givne Exempel oprettet flige Kloster ved Cathedral- eller Domkirkerne. I Ribe blev denne Indretning ført i Brug af Biskop Elias. Han var flygtet herind fra Flandern, hvor man tragtede ham efter Livet, og begyndte her med at være Ringedegn eller Klokker; men efterdi han holdt sig til Ri-

ham Rectoratet i Ringsted eller Callundborg. Men jeg forstaaer den Sag anderledes: i Roskilde haver sedes archiepiscopalis været, dens Skole er cathedralis o. s. v." Nøer. Sk. 3. B. 1. Halv. S. 175.

1) Henke's allgem. Geschichte der christlichen Kirche. 1 Th. S. 158.

get's Fyrster, siger Zvitfeld, som heri følger Chron. eccl. Rip., blev han ophøiet til Bispedømmet¹⁾. Dette skete i Aaret 1142. To Aar efter anlagde han Kannikerklostret. At en Skoleindretning oprindelig var forenet dermed, have vi seet af det i Grundsproget meddeelte og af Biskop Gunner stadfæstede Stiftelsesbrev. I Zvitfelds Oversættelse er, hvis man vil eftersee den i hans Bispekronike, indløben den Feil, at Biskop Elias Brev er dateret 1148, istedet for 1145, hvilket sidste Aar rigtigheden anføres i R. C., da det samme findes i Haandskriftet af Chron. eccl. Rip., der er Kilden til begge Efterretninger.

En af Kanniker Stiftet Skoleindretning har der altsaa været ved Cathedralkirken i Ribe siden 1145; Lerpager siger endog 1142, det samme Aar, da Elias blev Biskop; men derom melder Chron. eccl. R. intet udtrykkeligen, kun, at han alt forhen havde bragt Brødrene i vor Frue-Kirke under en vis Regel og 1144 begyndt et Kannikerkloster, hvor da vistnok ogsaa er bleven holdt Skole; thi dertil seer man jo af Elias Brev, at Kannikerne ved deres Løfte vare forbundne. Naar bemeldte Indretning altsaa er Grundstenen til vor nærværende Skole i dens første Skikkelse, (og vist er det, at denne var oprindeligen en Kanniker-skole): er da Spørgsmaalet om Ribe Cathedralskoles Afder ikke dermed afgjort, og kunne vi ikke medrette betragte den 13. Juni 1145, det Datum nemlig, under hvilket Biskop Elias Brev er udstedet, som Skolens diplomatiske Stiftelsesdag?

Vi kunne det dersom der ikke, — hvilket Professor Worm, som vi have seet, antager, — har været flere end een Kanniker-skole i Ribe;²⁾ thi da maatte det jo anses for

1) B. K. S. 18.

2) Af de forhen anførte Ord i Sammenhæng med hans øvrige Uttringer i § 4, 5 og 11 kan jeg i det mindste ikke faae anden Mening ud, end at Professor Worm anser den Skole, til hvilken Euro skjænkede Datum Tiende, for at være forskjellig fra den, om Kannikerne efter Elias Brev af 1145 vare forbundne at holde.

uvist, om vor nærværende Skole just skulde være den første af disse. Da den lærde Forfatter ikke har behaget at anføre noget Beviis for sin Sætning; (thi, at der til andre Tider, i andre Byer have været flere jevnsideb bestaaende Latinskoler, er intet Beviis) kommer jeg til selv at opsoge, hvad der kunde siges til dens Forsvar.

Birkeligen synes Udtrykket i *Elia Brev*: „*ut scholas ordinant,*“ som Hvitfeld oversætter ved at „forordne Skoler,“ at vække Formodning om flere Kammiskoler. Og naar nu Cantoren Johannes Petri testamenterer i Aaret 1394 nogle Skolebøger, en Græcismus og tvende Doctrinaler, til *scholis Ripen*. (R. C. p. 57), hvilket Hvitfeld vel ogsaa vilde oversætte ved Skolerne i Ribe, torde kanske mangen Læser allerede optage Sagen tildoms. Desuagtet vil jeg endnu tilføie et Document, som jeg ikke erindrer mig at have seet trykt, et Testament fra 1498, i hvilket Johannes Bamehagen, Erkebegn, legerer *Rectori scholarum* i Ribe 2 Mark. (D. A. D. R. Nr. 417.)

Jeg negter ikke, at disse Steder ved første Dickast synes at bevidne Rigtigheden af den Wormske Paastand, og det vil nu komme an paa, om jeg med stærkere Grunde kan forsvare min egen Mening, end Modpartiets.

Vi maa da allerførst bemærke, at ligesom man paa classisk Latin siger i Fleertallet *scholas habere*, endskjondt Taler er kun om een Skole, saaledes betjente man sig i Middelsalderens barbariske Latin ogsaa i andre Talemaader af samme Fleertal uden dermed at ville betegne flere Skoler. Hvis det ikke forholdt sig saaledes, vilde da Testator i det sidstnævnte Exempel have kaldt en Rector, der dog ikke vel kan tænkes at have flere Skoler under sin Bestyrelse, *Rector scholarum*? Man kunde indvende, at Rector i den Forstand var det samme som Skoleinspector, og at han da vel kunde have Opsyn med flere Skoler; men for at overbevise Læserne om, at dette Udtryk ellers bruges ligesgældende med Skolemester (*Magister*), maa jeg bede ham

at gjennemsee nedenstaaende Bispeskrivelse og lægge Mærke til de i samme fremhævede Steder.¹⁾

Her seer man jo, at Rector scholarum er det samme som Magister, bestyrende Lærer og Skolemester, og i denne Egenskab kunde han dog ikke med Rimelighed antages at forestaae flere Skoler paa een Gang. Desuden, om Odense endog havde flere Latinskoler, hvilket jeg villigen indrømmer, saa var der dog ikke mere end een Skole ved St. Knuds Kirke eller Kloster, til hvis Nærhed Documentets scholæ er indskrænket.²⁾

Jeg har ikke Afgang til Spelmann; men hos du Fresne findes et Exempel, som bestyrker min Forklaring: Et ut amplius eum in sententia confirmaret, regendas, Scholas S. Mariæ ei commisit. Der betegnes efter al Sandsynlighed kun een Skole, hvis Navn har været Mariæ

1) Omnibus presens scriptum cernentibus frater Nicolaus, divina miseratione Episcopus Othoniensis, salutem in domino sempiternam. . . . Sane venerabilis vir, Dominus frater Hennekinus Rector scholarum apud sanctum Canutum Othonie, ceterisque scholares ibidem nobis suis supplicationibus exposuerunt quandam consuetudinem pauperibus onerosam, in eisdem scholis diutius observatam, ut videlicet quilibet pauper scolarum ad medietatem cuiuslibet pecunie collecte vel solutionis Rectori sive Magistro exsolvende præstandam teneatur, unde contingit frequenter, quod nonnulli propter huiusmodi gravamen scholas deserunt. . . ; volens igitur eiusdem domini Rectoris ac scholarum justis petitionibus annuere ac consuetudinem huiusmodi. . . . penitus amputare, et ut scholares de eisdem et aliis partibus easdem scholas eo copiosius et frequentius valeant visitare, statuinus, ut nullus pauper scholaris de elemosynis vivens vel victum suum mendicando querens, aliquam pecuniam collectam vel solutionem per Rectorem sive Magistrum levandam de cetero solve teneatur, districte precipientes Rectori seu Magistro nunc exeuntis(?) vel tempore succedenti, (ne) predictos pauperes scholares per huiusmodi pecunie vel solutionis exactionem de cetero gravare vel molestare presumat, . . . precipue quia eisdem scholis tale beneficium sit annexum, unde Magister seu Rector se convenienter poterit sustentare. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum Othonie. Anno Domini MCCCXI nono prima dominica adventus Domini.

(Ulf Pontoppidani Annales Eccles. Dan. T. II. p. 175—76.)

2) Jvfr. Pontoppidans Danske Aftaas, T. 3, S. 463, hvor det usaanførte Document ligeledes er forstaaet om Latinskolen paa St. Knuds Kirkegaard alene.

Skolen, ligesom Metropolitanskolen i Kjøbenhavn kaldtes *FrueSkole*. Naar end videre Prioeren for St. Michaels Kloster i Odense, i Forbindelse med Brodrene sammesteds, erholde Capitlets Tilladelse til at holde Skole, (hvoraf man tillige seer, at Kammikerne havde et Slags udelukkende Ret dertil): saa vil dog vel Ingen tænke sig flere Latinskoler i eet Kloster, og dog bruges der i et Document desangaaende samme Flertal af *Schola*.¹⁾

Det mangler ikke paa flere Exempler, hvis overbevisende Kraft ei heller er svagere. I R. C. p. 695 betegnes et Stykke Jerd, som Laurentius scholasticus havde kjøbt, ved den Beskrivelse: *jacens a scholis versus orientem directe ex opposito*. Det kunde dog vel ikke ligge ligeoverfor mere end een Skole?

I det Privilegium, som Biskop Jørgen Munk, gav Recteren i Ribe paa at bestikke Degue i de omliggende Eegne, anføres som Motiv: *ut scholæ magis in vigore scientiæ et doctrinæ persistere possint*, hvorved dog aabenbart menes den Skole alene, til hvis Opkomst denne Rettighed blev Bestyreren tilstaaet.

Forfatteren af *Chronicon eccl. Rip.* har endeligen selv, hvad der vel er det stærkeste Beviis, tilkjendegivet, hvorledes han forstod „*ut scholas ordinent*“; thi Brevets Indhold angiver han, som vi see, i Marginen saaledes: *Gunnerus Episcopus Ripensis canonicos ordinat et eis potestatem dat in scholam*, og sætter ligeledes i Overstriften: *Canonici cum consilio Episcopi scholam ordinent*. Om begge Dele findes i Tørpagers Udgave, er mig ubekjendt; men i Kronikens Text hedder det desforuden ligeledes om Biskop Gunner: *approbavit, ut Canonici cum Episcopo haberent inspectionem et ordinationem Scholæ*.

Er det altsaa beviisligt, at *scholæ* paa Middelalderens Latin kan forstaaes, ei blot i Talemaaden *scholas habere*,

1) Ligeledes aftrykt i Pont. A. E. D. T. I p. 663 og dateret 1247; men Hr. Overlærer Dr. Wallund an Müller har i et Progr. for 1831 viist, at det er fra 1447, hvilket ogsaa J. Worm antager.

men i enhver anden Forbindelse, om en enkelt Skole, hvorfor skulle vi da paa de Nibe Skole vedkommende Steder forstaae det anderledes, saa meget mere, da det paa Hovedstedet, i Chrou. eccl. Rip., forklares af Forfatteren selv i Enkelttalets Betydning?

End videre: havde der været flere Kannikskoler her i Nibe under forskjellige Skolemestere, maatte det vel ogsaa, naar en Rector omtales, have givet Anledning til nærmere at bestemme, hvilken Skoles Rector. Men derpaa veed jeg intet Exempel. Iverimod tales steds om den Kammik, der var Skolemeister, saaledes som man sædvanlig taler om enhver Embedsmand, der paa Stedet er den eneste i sit Slags. Endeligen er det ingenlunde rimeligt, at man i Begyndelsen, efter som jo Biskop Elias klager over Kammikernes ringe Indkomster, saa begjarligen traagtede efter den geistlige Stand, at flere Skoler maatte behøves for unge Mennesker af denne Bestemmelse, eller at man med saa svage Hjælpekilder, som han taler om, strax skulde have oprettet meer end een Skole; og længere hen i Tiden, da der, som bekjendt, fandtes flere Hundrede Disciple i den ene, begriber jeg ikke, hvorfra man skulde have faaet Karlinge til at sætte i flere.

Jeg feiler da næppe i at holde den Kammikskole, til hvis Bestyreres Underholdning Biskop Turo i Aaret 1278 skjenkede Darumtiende, (og det er, som Tienden endnu viser, den nærværende Cathedralskole) for den af Biskop Elias i Forbindelse med Kammikeordenen den 13. Juni 1145 stiftede og ikke — efter Professor Worms Hypothese, hvis jeg ellers har forstaaet ham ret — for nogen anden Skole foruden den. Heller ikke mener jeg, at de anførte Steder, hvor scholis ripen. og Rector scholarum forekomme, ei heller andre Steder af samme Slags, som endnu maatte opdaages, kunne efter den ovenfor meddeelte Oplysning bevise noget imod Kammikskolens Eenhed efter Aaret 1278, paa hvilken Tid Professor Worm ikke negter, at vor nærværende Skole allerede var til og, hvad Discipeltallet angaaer, i en

faa betydelig Fremvæert, at den just ikke synes saa ganske nyliken at være bleven oprettet.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Cathedral skolens Vælde kunde det isvrigt være os ligegyldigt, om der efter 1278 have været flere Kammiskoler i Ribe, eller ikke; thi Darumtiende, som bemeldte Aar blev skjenket til Rectors Underholdning, og som vor Skole endnu besidder, tillader den ikke at forverles med nogenomhelst senere opkommen Skole. Derimod vilde Spørgsmaalet om Skolens Eenhed ogsaa i dette Tidrum ikke være ligegyldigt for den, der havde foretaget sig at levere en fuldstændigere Fortegnelse over Rectorerne for Reformationen, da det i Tilfælde af flere samtidige Skoler her paa Stedet maatte komme an paa at adskille disses Bestyrere fra hverandre indbyrdes. Men tør jeg nu paa de anførte Grunde antage som afgjort, at der ikke engang er et sandsynligt Skin, end sige historisk Visshed for den Wormske Paastand om mere end een Kammiskole i Ribe, hverken før eller efter 1278: saa følger deraf, at de Kammiker, der omtales som Skolebestyrere i Ribe, alle henhøre til vor Fortegnelse. Om Munkeskoler og deres Bestyrere er Talen aldeles ikke i denne Undersøgelse.

Et Spørgemaal staaer dog endnu tilbage: om Rectors og de øvrige Læreres Benævnelse i den ældre Tid. Heri kan jeg heller ikke være enig med Professore Worm. Han har vistnok Ret, naar han (Sk. N. S. 365) siger, at den, som forestod Skolen, „blev kaldet Magister, Ludimagister, Ludirector eller Scholaster, ja vel og Rector, paa Dansk Skolemester“; thi disse Benævnelser forekomme, den første hyppigen og til enhver Tid, de øvrige efter min Erfaring sjeldnere, og næppe før det 14. Aarhundrede; men naar han tilføier: „de øvrige Lærere, som vi nu kalde Lærere eller Collegier, fik Navn af *Locati* eller det almindelige Navn *Scholastici*, som betegner enhver Skolelærer“, da er dette næppe rigtigt, hvis han mener, at *Scholasticus*, brugt i Enkelttallet som et Embedsnavn for en Kammik, skulde

betegne en Hører. I Flertallet kunde det muligen forekomme om Skolelærere, ligesom det ogsaa bruges om Skoledisciple, i Almindelighed. *Scholasticus* er meget mere fra de ældste Tider indtil Reformationens Aarhundrede den herskende Benævnelse paa Kannikskolens Bestyrer, undertiden i Forbindelse med *Magister*, undertiden og som oftest alene. Dette er ligeledes Otto Sperlings Mening i Noterne til Biskop Absalons Testamente.¹⁾ *Terpager*, (R. C. p. 490), og *Galthen* i sin Beskrivelse over Ribe (S. 57) følge den samme. I D. Grønlands og en ubenævnt Forfatteres (Rector Jens Hansens) skriftlige Optegnelser til vor Skoles Historie²⁾ forudsættes som afgjort, at enhver *Scholasticus*, der før Reformationen nævnes, er Rector scholæ. De spørge ikke engang, om en saadan *Scholasticus* tillige var Kannik, og det vilde dog være nødvendigt, hvis Munkeskolestrene vare Skoler, hvor Abbeden var Rector, og hvor de til Underviisningen dueelige Munke vare hans Underlærere og kaldtes *Scholastici*; thi saaledes hedder det hos *Terpager* (R. C. p. 490) og *Guldberg* (S. 466). Mine ovennævnte Forgængere betragtede Titelen *Scholasticus* som udelukkende tillagt Kannikskolens Bestyrer. Saavidt vover jeg ikke at gaae i min Paastand; men at *Scholasticus*, naar Talen er om en *Canonicus*, betegner Skolens Bestyrer og ikke en Hører eller Underlærer,

1) *Langeb.* Ser. R. D. T. V. p. 451. *Monendi quoque sumus tunc (paa Absalons Tid) magistrōs scholarum, licet Canonicos, ipsos (Terp. nr. ipsas) scholas rexisse et in iis docuisse: sed postquam præbendæ majores et minores prodierunt ac distingvi coeperunt, ad minores Canonicos scholæ labores pertinere coeperunt, ad majorem vero nomen dignitatis et Scholastici concessit, qui aliis docendi manus imponchant, ipsi consilio scholis præerant ut Rectores et Inspectores, philosopha sententia, non opera.*

Altsaa: den Titel *Scholasticus*, som Skolens øverste Lærer og Bestyrer forhen havde fert, beholdt siden den af Kannikerne, som uden selv at undervise var Skolens Bestyrer.

2) Dette Manuskript's Signatur skal herefter være J. H.

maa følgende Exemppler godtgjøre. I Biskop Luro's Gavebrev paa Darumtiende kaldes Rector, til hvis Underholdning denne Tiende bestemmes, alene Scholasticus, hvilket i N. B's Doverskrift gives ved „Scholemester“. Saaledes ogsaa i Biskop Iver Munk's Bekræftelse paa Rectorernes Ret til at bestikke Degne¹⁾, og paa ingen af Stederne kan Talen være om en underordnet Lærer. Disse forte maaskee allerede da, som Worm siger, Navn af *Locati* (entstjændt han ikke nævner noget Exempel, hvoraf denne Benævnelse sees at forekomme før Reformationen); men de kaldtes ogsaa paa Dansk Hørere. At den sidste Benævnelse, som Professor Worm synes at ansee for sildigere, (Statsraad Tauber²⁾) endog at henhøre til Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, maa være temmelig gammel, er klart af et Gjældsbeviis, som findes i Ribe Stiftsarchiv, lydende paa, at Peder Mad-

1) R. C. p. 502. Ivarus Muncck Dei et Apostolicæ sedis gratia Episcopus Ripensis Rectoribus Ecclesiarum beate Virginis S. Johannis, S. Petri in Ripis, Gravs Sogn, Farderup, Wilsløff, Forle, Jernit, Derrum, Hunderup, Lynterup, Røding, Hygom, Göring, Wested, Seem, Spandet, Hvidding, Radager, Riisby et Wodder salutem in Domino sempiternam. Ex quo ab antiquo observatum est, ut Scholasticus Ripensis, qui pro tempore fuerat (?) liberam habuerit ordinationem Ministrorum in Ecclesiis vestris servientium, unde et adhuc, ut scholæ magis in vigore scientiæ et doctrinæ persistere possint, eidem in huiusmodi Ecclesiis ministros ordinandi et deputandi liberam concedimus facultatem. Vobis igitur et singulis in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus de cetero cum per modernum Magistrum Matthiam Nicolai nostræ Ecclesiæ Ripensis Canonicum, nunc pro tempore Scholasticum*) eiusque successores requisiti fueritis, seu aliquis vestrum requisitus fuerit, ministros per prædictum Scholasticum vel eiusdem successores presentandos, de suis majoribus et melioribus scholæ libris, sub poena suspensionis ab officiis vestris recipietis, et quilibet vestrum recipiet.

Datum in curia nostra Episcopali Ripensi A. 1514 nostris sub signetis inferius appensis in coena Domini.

*) M. Mathias Höyn, anført som Ludimagister Ripensis i N. B. S. 72.

2) H. Sch. A. p. 12. Invenitæ sec. XVII invaluit usus Hypodidascali, quod nomen quum plebeis pronuntiatu difficile esset, substituerunt danicæ: Høerer.

sen »Hører i Riper Skole«, i Aaret 1496 pantsætter en Loft til St. Nicolai Kirke i Kolding. (D. A. D. R. Nr. 413). I Christian den Andens Skoleordinants hedder det jo ogsaa, som vi have seet, at der kvartaliter skal betales af hver Discipel i Skoleen 1 β . til Hørerem.¹⁾ I Ribe Skoles ældste Regnskabsbog fra det 16de Aarhundred afleverer Hører islang med Hypodidasalus.

Efter disse Spørgsmaals foreløbige Besvarelse gaar jeg nu over til at meddele de Efterretninger, jeg hidtil har samlet om Rectorerne før Reformationen, og henregner til disse med Sikkerhed enhver *Scholasticus Ripensis*, som tillige var *Canonicus*. Andre Scholastici, der muligens af mine Forgængere ere optagne i Rectorernes Række²⁾, uden at de paa vedkommende Steder kaldes Canonici, vil

1) Stedet anføres af Worm selv i en anden Anledning St. H. S. 389. Saaledes ogsaa af Prof. Guldberg S. 472, som dog S. 467 forbigaaer denne Benævnelse paa Underlærere og følger Worm i at kalde dem *Locati* og *Scholastici* uden nærmere Bestemmelse med Henblik til det sidste Udtryk.

2) For ikke i ethvert Tilfælde at gjøre Regnskab for hvad jeg skylder disse, vil jeg her anføre Navnene, som deres Fortegnelse indeholder, tilligemed de angivne Steder, hvorfra de have deres Efterretninger. Andre Navne paa Rectorer og Henvisninger til Skrifter, hvor de forekomme, ere en Tilgift af Forfatterens egne Opdagelser.

A. R. B. S. 72. Ludimagistri Ripenses.

D. Baquinus. M. Mathias Höyn. M. Udo. M. Laurentius.

Ludimagistri a doctrinæ repurgatione.

D. Johannes Tullonis. D. Petrus Duus. M. Johannes Organicen.

D. Petrus Duus denno. M. Johannes Canutius etc.

B. Grønlunds Antegnelser til R. C. p. 492.

Bonifacius. Terp. R. C. p. 490. — D. Michael. Ibid. p. 27. —

Wilhelmus. Ibid. p. 473. — Nicolaus Johannis. Ibid. p. 54. —

Andreas Thomæsen. Terpagers egen Fortegnelse har foruden R. B's Navne: D. Johannes Bredal, Johannes Barfod, Nicolaus Ibici.

C. Manuskriptet af J. H.

Bonifacius (Hvitf. B. Nr. p. 19. — Terp. R. C. p. 490.) Lau-

rentius (Terp. R. C. p. 359.) Michael (Ibid. p. 27, p. 474.) Niels

Hansen (Ibid. p. 54.) Niels Sjøbo (Ibid. p. 479.) Hans Bredal.

Hans Barfod. Baequinus. Niels Ibici. Niels Nielsen Høyen.

Mag. Ude. Mag. Laurentius.

Efter Reformationen.

Hans Tullesen. Peder Nielsen. Mag. Jens Knudsen Holm.

jeg dog ikke forbigaae, da det maaskee ved fortsat Efterforskning lader sig bringe til Bished, eller ved Gidsninger allerede til Sandsynlighed, om de vare ansatte ved Munkeskoler eller Kammiskoler.

R e c t o r e r.

Den første Rector, hvis Navn Ribe Skole kan opvise, er Mester

B o n i f a c i u s.

Han levede under Biskop Radulphus, som blev udvalgt til denne Værdighed 1152 og døde 1176. Alt hvad vi erfare om ham, er det, som Hvittfeld efter Chron. Eccl. Rip. fortæller: „Der Bissen vilde gjere Vincentium sin Caplan til Kanik, bleffue Brødrene ueens i Capitlet, oc sloge huer andre grummeligen med Nessuer, oc Bissens Dffuertkiortel bleff senderreffuet, oc Mester Bonifacius Scholasticus og Canick ilde slagen“. (B. Kr. S. 19). At dette juist skulde have tildraget sig i Aaret 1160, som Lerpager skriver, (R. C. p. 490), veed jeg ingen Hjemmel for. I Biskopkroniken og dens Kilde, Chron. E. R., mscr. søger man dette Aars-tal forgjæves.

H a n s.

I en historisk Beretning om Franciscanerordenens Ankomst til Danmark og de nordlige Lande (L. Scr. T. V. p. 511) omtales dernæst en Magister Johannes Scholasticus, Canonicus Ripensis, som den, der skaffede disse Munke en Grund at bygge paa, da de i Aaret 1232 nedsatte sig i Ribe.

J a c o b.

I et Gavebrev af Biskop Esger, dateret tertio die Paschæ Ao. 1260, underskriver til Bitterlighed Mag. Jacobus Scholasticus. (D. A. D. R. Nr. 4.)

L a u r i d s.

Ifølge Lerpager (R. C. p. 359) skal en Laurentius

Scholasticus, død 1306, være begravet paa Lindgaarden: en Omstændighed, der identivis er nok til at hævde ham Plads i denne Fortegnelse; thi havde han været en Munk, er der vel ingen Tvivl om, at han jo var bleven begravet paa vedkommende Klosters Kirkegaard.

Puggaards Donation til Skolen, hvorefter særskilt vil blive talt, er rimeligvis indtruffen i denne Rectors Tid. I Pontoppidans *A. E. D. I L. p. 522* yttres ellers den Formodning, at den navnkundige Dialectiker *Martinus Magni* er bleven ansat ved Ribe Skole, da han i Maret 1298 kom hjem fra Rom. Hvis han har været ansat i Egenkab af Rector, og det er identivis Forfatterens Mening, da er det netop det samme Aar, som er blevet mærkvardigt i Ribe Skoles Annaler ved Erhvervelsen af Puggaard. Men Pontoppidans Formodning finder jeg ikke understøttet af nogen- somhelst Grund og tvivler derfor meget om dens Rigtighed.

L a u r i d s.

En anden *Laurentius Scholasticus* er efter *Neerologium Ripense (L. Scr. T. V. p. 537)* død den 19. Dec. 1315 og har skjenket sin Gaard ligeoverfor Skolen til Capitlet, med Vilkaar, at dens Renter skulde anvendes til aarlige Sjelemesser, for hvilke en vis Betaling fasthætted Kanonikerne, Vicarierne og fattige Skolepersoner. Som den, der selv besad en Gaard og benytter sin Eiendomsret med fuld Raadighed, kan denne *Laurentius* (hvis han er forskjellig fra den foregaaende, og ingen Feil har indsueget sig i Aars-tallet hos *Terpager*) ikke være nogen Klosterbroder, men er upaatvivlelig en Kammis; thi, efterat Kammisernes Kloster flere Gange var afbrændt, havde de i Begyndelsen af det 13de Aarh. bygget sig særskilte Baaninger. (*Hvitf. B. Kr. S. 21.*) Han omtales ogsaa i *R. C. p. 695* i Anledning af en Eiendom, som han i Maret 1310 har ladet sig tilskjøde, identivis den ovennævnte. Denne laa nemlig, ligesom den, han skjenkede til Capitlet, ligeoverfor Skolen.

Wilhelm.

I *Necrologium Ripense* hedder det fremdeles: *Nar 1338 døde Wilhelm Præst, forhen Forstander for Skolebørnene og siden i adskillige Nar Bestyrer af Pukhuus.*¹⁾ Hvis jeg skulde henføre ham blandt Rectorerne, maatte det være som Forstander for Skolebørnene, hvilken Titel maaskee er eenstydig med den sædvanligere *Scholasticus*; thi *Rector domus Pukhuus* synes paa dette Sted at betegne en *oconomist* Bestyrer eller Børge, efterdi man hos *Terpager* (*R. C. p. 473*) finder, at han samme Nar, som han døde, kaldes alene *Provisor* (Børge) for de fattige Skolebørn i Pukhuus. I *Stiftskisten* findes ligeledes et *Document* fra 1330, hvor han kaldes *Wilhelmus Sacerdos, provisor pauperum scholarium in curia St. Michaelis*, som *Puggaard* vistnok her kaldes af det tilstødende *Michaelis Capel*. Paa samme Tid underskriver *Michael Scholasticus Ripensis, Rector ecclesiarum Darum.*²⁾ I *Naret 1327* var ogsaa en anden Skolelemester *Jacob*, om hvem herefter. *Wilhelms* Embedstid som Skolens Bestyrer, saafremt dette bør forståes ved *Præpositus scholarium*, maatte altsaa falde ind imellem *Narene 1315 og 1327*. Præst har han formodentlig været til *St. Hans Kirke*, som laae ikke langt fra *Puggaard*; thi dette Embed pleiede i den ældre Tid at være forenet med Skolens Bestyrelse.³⁾

1) *I. c. p. 557. Anno Domini MCCCXXX octavo obiit dominus Wilhelmus sacerdos quondam prepositus scholarium et postea Rector domus Pukhuus per plures annos.*

2) *D. A. D. R. Nr. 45.*

3) *J. H.*, som alene har kjendt denne *Wilhelm* fra det af ham selv anførte Sted hos *Terpager p. 473*, siger om ham i sit *Distr.*: „Sætter man, at *Hr. Billum* har været Præst i *St. Hanses Kirke*: saa er det venteligt, at han og i *Førstningen* tilligemed har været Rector. Thi den gl. *Skolebog* siger udtrykkelig *p. 72*, at Præsterne til *St. Hans Kirke* vare i gamle Dage tilligemed Rectorer. Da han nu euten formedelt *Uderdom* eller andre *Narsager* har afftaaet Rectoratet til *Hr. Michael*“, (*Fors.* har ikke kjendt *Jac. Schol.*) „kan han dog være blevet ved at boe i *Puggaard* og forvalte *Godset*, som var henlagt til *Discipline*. Deraf kan det siden være kommet i Brug, at *Forstander* i *Puggaard* har været

Jacob.

Et Skjodebrev fra 1327, som gjemmes i Stiftskisten, (D. A. D. R. Nr. 41) har opbevaret os Navnet af Magister *Jacobus Scholasticus Ripensis*. Rimeligviis er han den samme, som i *Neerologium Ripense* p. 563 nævnes Mester Jacob af Kintrop, kaldet Talpa, Muldvarp (p. Sr. Mullvad) som var Kammik i Ribe og Slesvig, paa begge Steder i adskillige Aar Skolemester og en udmærket Ungdomslærer. Han sees sammesteds 1342 at være begravet i Slesvig¹⁾, hvorhen han maa være forflyttet før 1330.

Michael.

Efter Mester Jacob fulgte da noget nær den før omtalte *Michael Scholasticus Ripensis* og Præst til Darum, hvor han overeensstemmende med Luro's Gavebrev har havt en Vicarius. Hoist sandsynlig er det ham, som i den Ripensiske Nekrolog anføres at være død 1361 og benævnes den „ærværdige Hr. Michael, kaldet Tuly, Kammik i Ribe, som i mange Aar havde været Skolemester sammesteds²⁾.“ Navnet forekommer ogsaa hos Lerpager ved Aaret 1335³⁾.

Ole.

En Hr. Ole, Kammik og Skolemester i Ribe, som døde 1379, kunde med Hensyn til Tiden have været Mester Sa-

et og Rector et andet." Jfr. R. C. p. 479, § 18, samt om St. Hans Kirkes Veliegenhed. Ribe Cath. Sk. Progr. 1833, S. 14—18.

1) L. c. p. 563. Anno domini MCCCXLI secundo obiit Magister Jacobus de Lintrop dictus talpa, qui fuit canonicus Ripensis et Slesvicensis et utriusque loci per plures annos scholasticus, eximius scholarium eruditor, est sepultus Sleswik.

Talpa er ganske et Ogenavn, man efter gammel dansk Skik har givet ham som den, der form. var nærsønet, eller havde smaa døbtliggende Dine. Det kunde ogsaa muligens være en Oversættelse af Stammaavnet „M u l v a d“, der ikke er ubekendt her i Landet.

2) L. c. p. 539. Anno Domini MCCCLX primo obiit vir venerandus Dominus Michael dictus tuly, Canonicus Ripensis, qui pluribus annis fuerat ibidem scholasticus etc.

3) R. C. p. 27. Quam . . . dimidietatem . . . discreto viro, Dno. Michaeli sacerdoti nostre civitatis Scholastico impignoravit.

cob's umiddelbare Efterfølger. Ogsaa ham har *Necrolog-Ripense* bevaret fra Forglemmelse¹⁾.

Niels Hansen.

Der næst forekommer i Biskop Hans Michelsens Testament, som er skrevet 1388, en Hr. *Nicolaus Johannis Scholasticus*. (R. C. p. 54.) I et andet Testament fra 1396 kalder Hr. Pape Astradsen Bøbner den samme *Nicolaus Johannis* „Kannik i Ribe og sin kjære Skriftefader“ hvorefter man kan slutte, at han tillige har været Præst til St. Hans Kirke.

Niels Sjøbo.

Hans Eftermand er upaatvibelig Niels Sjøbo (*Nicolaus Sjöbo*) hvem Canter Johannes Petri i sit Testamente af 1393 kalder sin Medkannik (smst. p. 56) uden at give ham Titel af *Scholasticus*, med hvilken han derimod benævnes 1397 (smst. p. 479.)

Hans Bredal.

Vi komme nu til den første af de Rectorer, som Terpager (p. 492) har paa sin Liste; (endstjendts hans Bog hist og her nævner adskillige af de forhen anførte.) Det er nemlig *Dominus Johannes Bredal*.

Thi en vis Andreas Thomæsen, som Grønlund har tegnet i Randen af R. C. uden Aarstal eller videre Hjemmel, kan jeg ikke give nogen bestemt Plads og nøies derfor med i Forbigaaende at nævne ham her, hvor det synes, at Grønlund selv havde tiltænkt ham et Sted. Nærmere Tidsbestemmelse findes, som sagt, ikke ved Johannes eller Hans Bredal, ligesaa lidt ved de følgende indtil Jens Knudsen Holm; men den Bemærkning tilføies den første, at han var Rector i 9 Aar.

1) p. 562. Anno Domini MCCCLXXIX obiit Dominus Olaus Canonicus et scholasticus Ripensis etc.

Hans Barfod.

Den anden hos Lerpager er *Dnus Johannes Barfod*, om hvem han forresten intet meddeler uden det blotte Navn. I D. A. D. R. Nr. 401 nævnes en Mester Hans Barfod, der 1494 lader lyse Laughævd paa noget Gods i Høne Sogn, som tilhørte Capitlet i Ribe. Han har altsaa været Kamrik og er rimeligviis vor Rector, hvilket Titlen Mester muligen betegner. Han er vistnok en Paarørende, eller vel endog en Søn af Jens Barfod i Seddinge (i Nebel Sogn ved Varde), som blev optagen i Adelsstanden af Christian den Første 1455. Om det Legat, som Biskop Jens Iversen stiftede i Maret 1480, skal henføres til denne sidstnævnte eller til den ferrige Rectors Embedstid, kan jeg af Mangel paa chronologiske Grandstjæl mellem begge disse Rectorater ikke afgjøre. Legatet vil siden blive omtalt.

B a c k e n.

Efter Grønlunds Mening maatte nu den *Bacquinus*, som af Lerpager indrennes den tredie Plads, være den samme, der som *Nicolaus Bacquini* anføres i R. C. p. 63; thi derhen viser han, og sætter *Nicolaus* til som *Bacquini* Fornavn. Skulde Grønlund her være paa det rigtige Spor, saa kunde jeg levere adskillige Bidrag til at bestemme Niels Backensens Levetid.¹⁾ Men paa det af Grønlund bemærkede Eted findes ikke *Nicolaus Baquinus*, men *Bacquini* (og Lerpager har *Bacquinus*) ei heller findes *Nicolaus Bacquini* sammesteds omtalt som Skolemester, ligesaa lidet paa de af mig i Noten samlede Steder; endstjændt han oftere nævnes umiddelbart efter Cantor, hvilken Plads i Capitlets Underkrifter pleier at være *Dnus Scholasticus* indrommet. En Skolemester *Backen* finder jeg derimod udtryffeligen næv-

¹⁾ Efter Nr. 338 i D. A. D. R. har han i Maret 1456 havt en Gaard i Brng; han forekommer endvidere sammesteds i Nr. 325 ved Maret 1474, ligesaa Nr. 337 v. A. 1479, og endelig Nr. 362 v. A. 1485. I R. C. nævnes han v. A. 1454.

net ved Haret 1513 som St. Nicolai eller Pøblingegildets¹⁾ Forstander. Maaſkee det er en Søn af Niels Backensen.

Efter en temmelig ufrugtbar Underſøgelse, hvis Udbytte var for det meste tomme Navne, møde vi her en mærkvaerdig, virksom og oplyst Skolemand, der var rykket forud for sin Tidſalder, idet han forjog hine barbariſke Skrifter og verſificerede Lærebøger, hvorom ovenfor er talt, af Skolen, og i diſſes Sted indførte claſſiſke Forfattere, ſom han uden al Munkeløgt og Spidsfindighed forklarede for ſine Diſciple paa Moderſmaalet.

Det gik ham ellers, ſom det ofte er gaaet lærde Mænd i en uoplyst Tidſalder: han blev anſeet for en Heremester. Noget bidrog det vel og til at beſtyrke Mængden i denne Tanke, at han altid havde en tam Ravn med ſig baade hjemme og paa Skolen.²⁾

Udentvivel er det denne Hr. Backen, „fordum Scholesmester ubi Ribe“, fra hvem en liden Capital af 20 Mk. danſk ſiges at hidvære, hvis Renter engang tilfaldt Skolens Rector. (R. B. S. 27.) Denne Indtægt er med Liden forsvunden.

Niels Ibsen.

Terpager beretter, at Bacquinus tvende Gange har været Rector, og indſætter i Mellemtiden Nicolaus Ibsci, ſom jeg paa Danſk vil kalde Niels Ibsen, om hvem man ibrigt intet videre erfarer.

1) Er Galthens Mening (Beſkr. ov. Ribe S. 63), ſom det ſynes mig, velarundet: at Gildehuſene have ſtaaet ved de Kirker og Cappeller, hvorefter de benævnes: ſaa har Pøblingegildet haft ſit Gildehuus i den Stræknina, hvor nu Apotheker v. Støckens Have er, udenfor Nørreport. Der laae nemlig Nicolaikirke paa den ſaaſkaldte Pøghøi, hvorfra ogſaa Optøget begyndte, naar Diſciplene førte Sommer i By. Det er da vel alene for at tilveiebringe en comiſt Virkning, og ikke paa Grund af nogen hiſtoriſk Beretning, at Etatsraad Ingemann i ſin Valdemar Seier, der for Ripenſerne har en ſæregen Interesſe, lader Martin blandt de øvrige Gilder i Ribe nævne Pøblingegildet i Svinkrog.

2) R. B. S. 72. — R. C. p. 492 anfører R. V's Ord.

Mads Nielsen Søren.

Mads Nielsen Søren maa vel være bleven Rector i Aaret 1514; thi da omtales han i Biskop Iver Munk's foranførte Bekræftelse paa Rectorernes Kaldbret til Degneembeder, og Aaret næstforved have vi endnu seet Bækken anført som Skolemester. Bemeldte Mads Søren, (efter hvem den nuværende Bægtergade forhen bar Navn,) var kun en feie Tid Rector. Denne Forretning overdroges da gjerne til de nederste Kammiker; de øverste og mere velhavende undsløge sig for en Post, der indbragte kun Lidet. Det lader til, at Mester Mads Søren har antaget den lutheriske Confession og giftet sig; thi han har efterladt sig en Søn, om hvem Lerpager melder R. C. p. 618.

Udo.

Den følgende Rector, Udo, holdt streng Skoletugt og indførte nye Stikke, som gjorde ham ilde lidet. Fangeblokken, i hvilken de uregjerlige Disciple sluttedes med Fodderne, lod han flytte om paa Skolen selv; men de større Disciple rottede sig sammen, kom hver med sin Dre paa Næffen og hug den i Splinde.¹⁾ Tilforn havde dette Fangsel formodentlig været i Puggaards Kjelder, hvorhen det igjen maa være bleven forflyttet; thi der var det endnu i Lerpagers Tid, bekendt under Navn af Puggaard-Stok, og synes heller ikke dengang at have staaet bestandig ledigt.²⁾

Pf Regnskabsbogens anførte Ord slutter J. H., i det her oftere benyttede Manuscript, at Skolen da ikke længere holdtes i Puggaard, og mener, at den da allerede var flyttet derhen, hvor den nu findes. Hvad han blot ytrer som

1) R. B. C. 72. M. Udo. Propter rigiditatem disciplinæ et res novas invisus carcerem scholasticum (Støcken) collocavit in ipsa schola. Sed Scholastici grandiores facta conspiratione securibus carcerem ligneum comminuerunt.

2) Inscr. R. p. 6. Habitationi Rectoris inservit Puggaard, ubi etiamnum in cella superstes carcer scholasticus, nostris Puggaard-Stok, in quo graviter delinquentium alumnorum pedes arcte tenentur.

en rimelig Formodning, beviser nedenstaaende Skjodebrev, hvoraf sees, at Gaden, hvori Skolebygningen nu ligger, allerede i Aaret 1514 førte Navn af Skolegaden.¹⁾ Den betegnes noksom ved Kammereboligen Snogdal, der siden 1545 var Stiftsprovstens Residents og nu eies af Amtsforsvalter Kammerraad Bertelsen. Det er altsaa urigtigt, naar Lerpager (R. C. p. 507) mener, at Skolen først ved Reformationens Tid er bleven henlagt paa sin nuværende Plads, endskjøndt dens Bygninger da ere blevne udvidede. Men at Skolen umiddelbar er flyttet derhen fra Puggaard, som Haandskriftets Forfatter forestiller sig, strider imod en Antegning, der er funden i Randen af Capittets Regist. 1553, hvor den Gaard, som Vilhelm Præst i Aaret 1338 skjenkede til Puggaard og som laae i St. Hans Gade, nærmere betegnes med disse Ord: Thet er der, som den gammel Schole stodt i fordom tid.²⁾ Der er den rimeligviis først en Tidlang bleven holdt; men endnu tidligere har Skolen havt en egen Bygning i samme Gade, hvor Puggaard ligger, men forskjellig fra denne Gaard; thi i Capittets Regist. 1553 har Grønlund fundet: Testamentum Laurentii Scholastici super domo antiquioris scholæ in Pugardt Gadhe.

Laurids.

Maaſkee det er fra den samme Kilde, at Grønlund har den Kundskab, at denne Mester Laurids, den sidste Rector, som R. B. anfører blandt Ludimagistri Ripenses for Re-

1) D. A. D. R. Nr. 476. Begyndelsen og Slutningen lyder saaledes: Ivarus Munek, Dei et apostolice sedis gratia Episcopus Ripensis. Notum facimus omnibus et singulis, quod nos mente matura animoque deliberato per presentes scotamus venerabili Capitulo nostro ecclesie Ripensis unam domum nostram in vico scholasticam apud Residentiam Canonicalem vulgariter dictam Snogdal cum fundo ibidem etc. . . Datum in curia solite nostre Residentie Ripis anno Dn. millesimo quingentesimo decimo quarto, die Godhardi Episcopi et confessoris.

Galthens Mening (Befr. v. R. p. 101), at Skolegaden først har faaet dette Navn efter Reformationen, er altsaa herved gjendrevet.

2) Grønlunds Ant. t. R. C, p. 473.

formationen, har levet 1524, hvilket han udtryffeligen bemærker. De tvende følgende Rectorer, som Terpager endnu sætter for denne Epoche, er det vel rigtigere med N. B. at henvise til Tidrummet efter samme.

S ø r e r e.

Til et særskilt Afsnit om Hørerne for Reformationen har jeg ikke engang Navne i Forraad. En Peder Madsen er forhen anført. Hans Orgelmester, som endnu formodentlig var Hører, vil siden blive omtalt blandt Rectorerne. Flere ere mig ubekjendte.

D i s c i p l e.

Om Skolens Disciple maa jeg ligeledes af Nødvendighed fatte mig kort. Den første Matrifel, som haves ved Universitetet i Kjøbenhavn, gaaer ikke høiere op i Tiden end til 1611; den ældste Regnskabsbog, som Skolen eier i sit Archiv og som indeholder en Fortegnelse over Disciplene, forsaavidt de nøde offentlig Understøttelse, begynder først med 1590. C. E. Förstemanns Album Academiae Vitebergensis (Lipsiæ 1841) anfører vel som immatriculerede ved dette Universitet: 1523 Petrus Ripper, 1527 Nicolaus Borring Rypensis, 1529 Georgius Tetlevin Rippen, 1531 Laurentius Woden (Woder?) de Ripen og s. A. Petrus Esbernus Pladius Ripensis; men saa rimeligt det end er, at baade dièse og flere, der have taget Tilnavn efter denne By, (saa som Jens Kiber, Bisp i Stavanger, Thomas Kiber, Mag., Kannik og Cantor i Aarhus,) ikke blot ere fødte i Ribe, men ogsaa udgangne fra denne Byes Skole: saa vanskeligt bliver det at bevise om de allerfleste. Petrus Esbernus Pladius eller Peder Palladius, som han almindeligere kaldes, gjør heldigviis en Undtagelse. Han er født i Ribe og har efter sit eget Vidnesbyrd gaact i Ribe Skole. Nærmere Efterretning om denne Sjællands første Biskop forbeholder jeg mig at give i den sidste Deel af dette Skrift, i

hvilken biographiske Notitser skulde blive meddeelte, saavidt muligt, om samtlige vor Skoles Fostersønner, der ikke allerede isørveien ere blevne mine Læsere bekendte som Skolens Bestyrere eller Medbestyrere. Smidlertid kan Ribe Skole, i det den savner noiagtigere Dplysning om sine Sommer i den for os liggende Periode, trøste sig med, at Palladius er, om ikke instar multorum millium, som Antimachus sagde om Plato, saa dog instar multorum. Hans Broder Ziels, som blev Biskop i Skaane, regner Galthen vel blandt de lærde Mænd, der ere „fødte i Ribe og fra Ribe Skole udgangne“; men vi vilde være saa oprigtige at overlade til Odense Skole, hvor Broderen Peder Palladius paa den Tid var Rector, Gren for at have dimitteret ham til Universitetet.

Om

Skolens Legater.

(Radche Bolchens og Biskop Jens Iversens Donationer.
Darumtiende. Puggaard.)

Blandt de Testamenter, hvori Skolen og dens Disciple vare betankte, vil jeg ikke forbigaae et lidet Legat af 30 Mk. L., som Radche Bolchen havde stiftet, af hvis Rente aarligen 14 Ldr. skulde anskaffes til dermed at forsyne en Ildpande, som Testator havde ladet støbe og hensætte i Domkirken's Vestibule „til Presters, fattig Pøblinges og menig fattig Folkes Behoff og Nytte.“ Gavebrevet, dateret Torsdagen før Laurentii 1474, læses hos Terpager (R. C. p. 203). Denne Indretning have Disciplene endnu i Galthens Tid benyttet, som man seer i hans Beskrivelse over Ribe S. 116; men man seer tillige, at førend denne Bog udkom (1792), var Ildpandens Brug allerede afskaffet. Et Sidesykke til denne Gave fik man silbigere i Kjøbenhavn, da Nicolai Lange i Aaret 1562 skjenkede til Hovedstadens Skole en stor Jernpande og en Capital, hvis Renter an-

vendtes til Befæstningen af Kul, „for at de arme Drengs dog ved Vintertide kunde faae deres Hænder varmede.“¹⁾

Kun sem et Træk til Tidsalderens Characteristik har jeg medtaget ovennævnte Legat, der nærmere vedkom Kirken end Skolen. Endnu mindre bør jeg forbigaae en anden til fattige Disciples Understøttelse i den ældre Tid bestemt og anvendt Donation, hvoraf Indtægten, da dens Oprindelse med Tiden forglemtes, er gaaet tabt for Skolens nærværende Stipendiefond. Jeg mener Biskop Jens Jørgensens Legat. Det bestod dengang af en Gaard, sem laae i den nu saakaldte Børgtergade og bar Navn af Mester Niads Høynes Gaard, efter hvem Gaden ogsaa forhen benævnedes Niads Høynes Gade. Da Gravebrevet, sem jeg har opdaget i Ribe Stiftsarchiv, saavidt mig er bekjendt, intet andet Sted er trykt eller af nogen anden Forfatter omtalt, vil jeg unde det en Niads i Noten.²⁾ Denne Eiendoms videre Skjæbne henhæver forresten til en følgende Periode.

1) Nyer. Sk. 3 B. 1. Hatv., S. 20.

2) D. A. D. R. Nr. 318. Alle men thette Bress see eller hore Kwngere Wi Jens met Wurs Mathe Biscop i Mars, ath wii off wor frui Witge, ja og beraden Hwah och met wore wenners Radh oc fuldbordh hassue uplat Ket oc antwordet och uplade Kede giffue oc antworde hetherlig Capitel i Ribe wor Garth i Ribe, som wii arffuede efter wor Broder Herre J e i p J w e r s e n, som han selfsue udi bode til hans Dødsdage til ewinneliche eye at gøre och upholle tvenne artiidh om aaret i Ribe Dommekirke for forne wor Broders Siel och wor Siel och for flere wore Forældres Siel i swo mode, at otte Dage efter Sancte Valburgis dag sculle Capittlet cum choralibus ihwuge vigiliis om aften in summo choro och Wæsse nether i Kirken for begges wore Siel, och een artiidh otte Dage for Heltgemisse och swunge vigiliis och Wæffer i Høpkeoer och fire och thiffue Prestre siage Messæ nether i Kirken for os och alle wore Forældres Siel, och thertil sculle the tha giffue fire och tiffue fatige folk hwer them eet par Hoser och eet par Sko.

In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum sigillum nostrum cum sigillis honorabilium virorum Christierni Nicolai Prepositi, Petri Ulf Canonici Cathedralis ecclesie Arusiensis, nec non nobilium virorum Olavi Martini Justiciarii generalis Norre Juciae et Olavi Munck filii fratris nostri presentibus est appensum. Datum Arusie anno Domini MCDLXXX primo. Die beati Thomae Apostoli.

Biskop Tuross Donation af Darum Tiende til Skolemeesterens Underholdning er forhen omtalt, og Gavebrevet af 1278 optrykt S. 12—13. N. B. tilføier, at dette Sogn, der maaskee syntes at være for fedt et Stykke for Skolemeesteren, ved gjerrige Menneskers Ewig og Rænker snart blev ham frasnappet, saa at den, som af de følgende Biskopper imod Fundatsen blev forlenet dermed, kun gav Rectoren en fœie Ting deraf til en Rettigheds Bekjendelse.¹⁾

Dmtrent saaledes gif det ogsaa med Puggaard, hvilken Stiftelses Historie jeg tillader mig at behandle med en større Udførlighed i Forhold til dens Vigtighed for vor Skole, ikke blot som Rectorens Embedsbolig, men ogsaa som een af de betydeligere Kilder til Skolens nuværende Stipendiefond.

Hovedskriftet til Kundskab om Stiftelsens første Dyrkelse er det af Lerpager i Aaret 1708 udgivne Manuskript: *Chronicon ecclesiae Ripensis*, hvoraf Arild Svitfeld har oversat hvad derom læses i hans *Bispekrønike*.²⁾ Men da denne Oversættelse er mindre autentisk, og mit Skrift dog næppe læses af andre end dem, der kunne forstaae Originalen, foretrækker jeg at tage Efterretningen fra første Haand og ledsage Texten med nogle, som jeg mener, ikke overflødige Anmærkninger. For den, som behøver en Tolk, er Udgangen til Svitfeld desuden ikke vanskelig.

Tychoni successit Dominus Christiernus Archidiaconus, vir vere nobilis, in Episcopatu Ripen: per electionem Canonicorum. Qui vir pius et doctus sibi persvadens scholas esse seminaria Ecclesiae, fundavit in civitate Ripen: collegium trivialium Scholasticorum³⁾, in quorum

1) At Rector allerede da havde en aarlig Indtægt (6 Mk.) af noget Skolegods paa Holmstaad og paa Ringkjøbing Mark, sees af Nr. 298 blandt D. A. D. R. Bil. III.

2) Folie-Udg. Kbhavn 1653. S. 24 og 25. — Det her meddelte Stykke af *Chronicon eccl. R.* findes ogsaa i R. C. p. 466—67.

3) Svitfeld oversætter: »stiftet en Trivialskole»; men her tales ikke om Stiftelsen af en Skole, som meer end hundrede Aar før denne Tid allerede var til; her tales om Stiftelsen af et College i m, (Fribolig og Pleiehuss,) for 20 af denne Skoles fattige Disciple.

usum donavit demum lapideam dictam *puggaard*¹⁾ cum fundo latissimo et aliis domibus. Præterea in sustentationem et victum illorum multa bona et rurales possessiones, cum decimis ex parochia *henne* et ex fundo *Lustrup*²⁾ dono adjecit, quæ et tempore se extendebant ad *viginti quatuor lastos frumenti, præter butyrum, panes et pecunias*, ex quibus redditibus quotannis liberaliter alebantur *viginti* pauperes scholastici ex diœcesi Ripen et non aliunde assumti, et insuper ii in iisdem arduis adjunctis *pughus liberus* habuerunt *habitationes*. Unde facile colligere licet hunc pium virum bene intellexisse religionem christianam non diu salvam consistere, nisi liberaliter scholasticæ juventuti prospiciatur.

Som Bilag følger Stiftelsesbrevet under lit. C saaledes lydende:

Omnibus presens scriptum cernentibus *Christiernus Dei gratia Rip. Episcopus* salutem in Domino sempiternam. Cura suscepti regiminis nos inducit, ut personas ecclesiæ utiles prerogativa specialis gratiæ prosequamur. Etsi ad provisionem cunctorum, qui eleemosynam exposcunt, inclinati sumus, hiis tamen, qui dant operam scientie clericali, ut clericali ordine famulentur ecclesiæ,

1) Den almindelige Mening, at *Puggaard* har sit Navn af *Pug* eller *Pog*, fordi der holdtes Skole her i den ældre Tid, vil Zerpager ikke tiltræde; men troer, at Gaarden har sit Navn af en fordums Eiermand ved Navn *Pug* eller *Puf*. Paa dette Binavn anfører han et Exempel, hvortil jeg kunde seie et andet, som findes i Langeb. Ser. T. V. p. 537: Magister *Nicolaus Pukæ*. Viq forekommer det alligevel rimeligere, at de Mænd, som have baaret dette Navn, ere kaldte saaledes efter *Puggaard*; ligesom Udskillige i den nyere Tid kalde sig "*Puggaard*", hvilket af Almuen, der er tilbøielig til Ordforforning ofte høres udtalt omtrent som *Pug*. Desuden ere de anførte Exempler paa Stamnavnet *Puf* ikke ældre end fra det 14de Aarhundrede.

2) Om *Lustrup Tiende*, hvorom selve Gavebrevet Intet melder, s. Zerp. R. C. p. 385, hvor Capittets Vidnesbnd af 1475 anføres for, at Afgiften af *Lustrup Tiende* har fra de ældste Tider tilhørt *Puggaard* og været auvendt til Vedligeholdelsen af den ved samme liggende *St. Michaelis Kirke*.

debet non immerito etiam de bonis ecclesiasticis provideri, ut ab eo vitæ stipendia suscipiant, cuius obsequiis mancipientur. Hinc est quod constare volumus universis, Nos omnia et singula bona mobilia et immobilia inferius annotata, cum eorundem attinentiis, que tempore administrationis, quo Ripensi Ecclesiæ presidemus, ex nostro patrimonio acquisivimus, in honorem et gloriam dei ex unanimi consensu et consilio Capituli nostri ad sustentationem *viginti*¹⁾ pauperum scholarium idoneorum ad litteras discendas, undecunque de Episcopatu Ripensi assumendorum sub communi cohabitatione et convictu eorundem secundum formam et regulam eis competentem Ripsis in perpetuum faciendam, ac de consilio archidiaconi pro tempore et Capituli Ripensis ordinandam existentium, contulisse, scotasse ac sub corporali possessione tradidisse iure perpetuo possidenda. Bona autem sunt hæc: una curia in *Uxaby*²⁾, quam a nicolao horek iustæ scotationis titulo obtinuimus. quatuor curiæ in *Mathum*³⁾ cum molendino ibidem. una curia in *Vinekie* in *Saltingsysse*⁴⁾. una curia in *Vilstrup* in *Almindsysse*⁵⁾ cum colono ibidem. una curia in *Hotrup*⁶⁾, que debet redimi per nos vel successores nostros pro ducentis marciis denariorum legalium, iterum pro utilitate dictorum scholarium convertendis. una curia in *Skotborg*,⁷⁾ quam

1) I Hvitfeldts Oversættelse vigtigen: fire oc tive.

2) Drby, Vesterherred, Ribe N. (Paults Topogr. v. Dänem. S. 512.) hed i gamle Dage Urby. (Pontop. D. Atl. T. V. S. 703.)

3) Madum i Aalborg H., Ringkøbing N. (Paults S. 415.)

4) Saltingsysse i er indbefattet i Siborg St. (D. Atl. T. IV. S. 581.)

5) Almindsysse har sit Navn af Almind i Bruff H., Weile N. (Paults S. 27.; jvfr. D. Atl. T. V. S. 955.) Terpager har vigtigen: Wollstrup.

6) Det nuværende Høirup i Hvidding H., Haderslev N. (Paults, S. 306) forekommer i D. A. D. R. Nr. 181 under Navn af Høthorp.

7) I Frøs H., Haderslev N. (Paults, S. 585. D. Atlas T. V. S. 676.)

habuimus de Andrea Acersen. omnes terre nostre in *Segerslöff*¹⁾. omnes terre nostre in *Skastath*²⁾. omnes terre nostre in *Forbalgum*³⁾. omnes terre nostre in *Anderup* (*Randerup*)⁴⁾. decem oræ terrarum in *gættrup* marck⁵⁾ in censu, cum XX plaustratis feni ibidem. omnia bona nostra in *Böle*⁶⁾ in parochia *Lönborg*. item de parochia *Hænig*⁷⁾ in qua jus patronatus nobis competit, quadraginta marcæ denariorum usualium vel quinque *libræ Sterlingorum*⁸⁾ pro optione Vicarii perpetui, qui pro tempore ibidem fuerit, cui etiam de residuis eiusdem ecclesie credimus nos congruam portionem

1) Seierslev i Emmerlev S. (D. Att. T. V. S. 675. — Dörfers Topogr. des Herzogth. Schleswig, S. 69). I den danske Statscat. henregnes Emmerlev Sogn til Møgeltønder H., (forhen kaldet Møgeltønder og Høvers H.) og hører med nogen Undtagelse under Ribe Amt.

2) Hvis det ikke fra et andet Document, som herefter skal meddeles, var bekjendt, at Puggaards Gods i Skads H., Ribe A., har været betydeligt, maatte man ellers paa Grund af den Forbindelse, hvori Skastath her forekommer med Skodborg, Seierslev, Forballum og Randerup, snarest sege det sønden for Kongeaen, hvor der ogsaa findes et Skads i Tønder Provsti. (Vauls, S. 582). At Skads i Ribe A. i gamle Documenter hedder Skastath, bemærkes i D. Att. T. V. S. 697.

3) Forballum i Medolden S., Lø H., Ribe A. (Vauls, S. 171. D. Att. T. V. S. 670).

4) Randerup er krevet over Linien, som en Berigtigelse af Randerup. Sognet og Byen af dette Navn ligger i Lø H., Ribe A. (Vauls, S. 539. D. Att. T. V. S. 671.)

5) Gøttrup i Tilstund S., Nør Rangstrup H., Haderslev A. (Dörfer S. 102). Hvitfeld oversætter: "Di stycker Jord i Gøttrup marck paa Leve." Denne Fortolkning forekommer mig tvivlsom.

6) Böle i Nør H., Ringk. A. (Vauls, S. 84. — D. Att. T. V. S. 739.)

7) Det samme som Henne, i Vester H., R. A. (Vauls, 261. — D. Att. T. V. S. 703.) Hvitf. skriver her: Henne, Tørpager Henning.

8) Antager man her de af Edvard den 1ste 1275 myntede Stertings eller Pence, gik der af disse 175 $\frac{1}{2}$ paa Marken sin eller 16 Lød, (Vidensk. Selsk. Skr. 9 D., S. 670) og 1 Pund Sterling, som bestaaer af 240 Pence, vilde da i Rkp. Sølv, hvoraf 18 enh. Rbd. udmyntes paa Marken sin, udgjøre 25 Rbd. 31 Sk., sølgelig maatte 1 Mark denariorum usualium, hvilken, som man ser, dengang var en Ottendeedel Pund Sterling, være lig 3 Rbd. 16 en Fjerdedeel s.

reservasse in *diuinis*¹⁾ competentibus annuatim in perpetuum exolvendam, cum multis reliquis bonis. In cuius rei testimonium sigillum nostrum una cum sigillo Capituli nostri supradicti presentibus litteris est appensum. Datum et actum Ripis anno Domini MCCXC octavo feria secunda pascae, salvo nobis nihilominus dicta bona iure in bona æquivalentia vel meliora commutandi.

Dette Gods, som saaledes var tillagt Puggaard, forogedes i det følgende Aar 1299 ved en Eng paa 16 Karß Hø i Lille-Terne, Skads Sogn, hvilken Eng stjenkedes til de fattige Skoleborns Huus i Ribe (domui pauperum scolarium Ripen.) af et Fruentimmer ved Ravn Syster (R. C. p. 467). Videre testamenterede Vilhelm Præst, Forstander for de fattige Skoleborn i Pukhuus, i Aaret 1338 sin Gaard dertil i St. Hans Gade¹⁾ med Vilkaar, aarligen at anvende 6 Skilling Sterling til at holde hans Martid, det Øvrige af Indkomsterne til fattige Skoleborns Fornødenheder. (R. C. p. 473). I Aaret 1350 gav Peder Nielsen Puk, Kannik i Ribe til samme Stiftelse en Deel Gods i Ottersbøl²⁾. Endeligen testamenterede en Hr. Kiold (Dominus Ketillus), uvisst hvornaar, men dog før Aaret

1) Saaledes staaer tydelig i Manuskriptet. Terpager har læst: terminis, eller efter Conjectur rettet det saaledes.

2) Efter Galthaus Mening i hans Beskr. ov. Ribe, S. 45, laae St. Hans Gade i den Strækning, som nu kaldes: ved Grave ne (Paa Grundt. i Pontop. D. II. Nr. 10); men snarere var det i den Gade, som nu kaldes Bispegade (Nr. 8); thi hos Terpager p. 517 bestemmes et vist Steds Beliggenhed i en gammel Optegelse saaledes: „i St. Hans' Gade, sønden for Klubborg (Klynborg, den nuværende Raadstuebygning) og strækker sig til Suthergadde“ (Sønderportegaden). Dette passer kun paa Bispegaden og ikke paa Grave ne. Jfr. Ribe Cath. Sk. Progr. 1833, S. 20—23.

3) I Lø h., N. St. Vestergaardt nævnes deriblandt. R. C. p. 477. Terp, siger, at Peder Nielsen Puk foruden dette Gods i Ottersbøl tillige stjenkede sin Gaard Pukhuus til fattige Skoleborn; men da Pukhuus og Puggaard ere afværende Benævnelser paa een og samme Gaard, nemlig den, som Biskop Christian allerede havde givet til dette Brug, hvorledes kunde da bemeldte Kannik atter stjenke den dertil? Denne Urimelighed bortfalder, naar man i det anførte Doc. læser med Grønlund: eidem domui, isfædet for: cum domo, som Terp. har. (Grønlunds Afskr. i D. A. D. R. Nr. 105).

1397, en Grundeiendom i Skolegaden (ifte den nuværende, men formodentlig den, som for nuværende Tid kaldes Puggaardsgade) med derpaa staaende Bygninger til Ribe Skole. (R. C. p. 479.)

Flere Donationer melder Lerpager ikke om. Man seer, at disse just ikke ere mange eller betydelige, naar man undertager Biskop Christians. Men hvor anseligt Puggaards Guds alligevel har været, kan man slutte saavel af dens Indtægt, hvilken Chron. eccl. R. paa foranførte Sted anslaaer til 24 Læster Korn foruden Smør, Sviin og Penge, som og af 2de Actstykker, der ville blive medbrøede som Bilag, og som navnlig opregne Legatets Guds i Skads Herred, samt det i Madum.¹⁾

Om Legatets øvrige Besiddelser habes ikke saa a uthensistiske Oplysninger; men Udtrykket i Stiftelsesbrevet: al vor Jord i Segerslev, al vor Jord i Randrup, al vor Jord i Bøle, lader formode ikke mindre betydelige Besiddelser paa disse Steder, end i Skads, om hvilke Fundatsen ligeledes udtrykker sig: al vor Jord i Skastath.

Biskop Christians ovenanførte Gavebrev samt et andet, Afgiften af Senne Kirke i Særdeleshed angaaende, hvilket han det følgende Aar udstedede, blev confirmeret af Benedict den XI i en pavelig Bulle, dateret den 20 Nov. (XII Cal. Dec.) 1304. Samme Aar benaaede Kong Erik Menved Puggaard med Skattefrihed for alt dens Guds, samt med Rettighed til at hævde de paa samme Guds saldende Straffebøder fra 40 Mark og derunder. Derimod forbeholdt Kongen sig at udnævne een Discipel til Underholdning i Puggaard. Dette Privilegium findes tvende Gange bekræftet af Hertug Valdemar, første Gang i Aaret 1326, da han under Christoffer den Andens Trængselstid var bleven valgt til Konge i Danmark, en Titul, som han i denne Confirmation betjener sig af; anden Gang i Aaret 1337, efterat han

1) S. Bilag I og II.

havde frasagt sig Kongeværdigheden og kaldte sig alene Hertug til Sylland¹⁾.

At Puggaard under de Statsurosligheder, som i det fjortende Aarhundred forstyrrede vort ulykkelige Fædrelands forfatning, ogsaa stundom har maattet føle den Stærkeres Ret, er ikke usandsynligt. Et Forsøg af dette Slags gjorde i Aaret 1373 en vis Niels Slæt, Rådner til Gudumlund i Viborg Stift, da han ved sin Fjægd lod tvende af Skolens Bønder i Ottersbøl tvinge til at betale sig Landgilde, hvortil de efter deres eget Udsagn bekvemmede sig til alene at Frygte for legemlig Mishandling. Dog lykkedes Forsøget ikke. Byldemanden blev sat i Bånd 1379 af Abbeden Niels (Nicolaus) i Nykloster, og det ikke blot her i Landet, men ogsaa i de tydske Rådskifter Lübek, Raseburg, Verden, Schwerin og Camin; hvilket omsider bevægede ham til paa et Møde i Viborg Aar 1386 i Nærværelse af Kong Oluf, Bisperne af Ribe, Viborg og Borglum, foruden en stor Mængde andre geistlige og verdslige Herrer, offentlig at tilstaae Puggaards Ret til bemeldte Bønder i Ottersbøl, ligesom han ogsaa tilbød at erstatte de Afgifter, der i hans Navn, men, som han foregav, uden hans Ordre eller Samtykke, vare dem afpressede. I denne Sag havde ogsaa Henning Limbek været indviklet. Fernemmelig bidrog dog en slet Bestyrelse til at forringe Puggaards Besiddelser, i det mindste til at svække deres velgjørende Bestemmelse.

Bestyrerne, som i de foranstøttede Privilegier af Kong Erik Menved og Hertug Baldemar kaldes Procuratores (Bærger), siden ogsaa Provisores (Forstandere), vare alene oeconomicke Forvaltere og forskjellige fra Skolens Bestyrere, hvis danske Benævnelse vedblev at være Skolemester, ligesom

1) Disse berørte Confirmationer og Privilegier findes i R. C. p. 469—72. Hertug Baldemar, som her er nævnet, pleier ikke at tælles med blandt de danske Konger af dette Navn, fordi han ved Fortiaet i Ribe 1330 afstod Kongeværdigheden. S. Hoibergs D. S. T. I. S. 416.

den latinske Scholasticus. Allerede i Begyndelsen af det 14de Aarhundred udartede Stiftelsen til et Lehngods, som Capitlet overlod een eller anden Kammik paa Livstid, hvilken da igjen med Capitlets Samtykke bortfæstede enkelte Dele deraf til Andre; hvorpaa man seer et Exempel i det til Oplysning om Skolegodset i Madum bilagte Document. Vel forpligtedes Lehntageren til „at holde og giøre den Lyng, som deraf pleier at gange“; thi saaledes hedder det i Forlehningsbrevet til Gunde Lange af 10 Mai 1507; men hvor let man efterhaanden havde gjort sig denne Lyng, skal blive viist i Fortsættelsen af Beretningen om Puggaard, hvis Restitution til dens oprindelige Bestemmelse ligger uden for denne Periodes Grændse.

Bilag.

(Til Side 43.)

I. Laugheffd paa Puggaards Gods vdi schads Herred, saa og en Part nu *Lectoris Ripensis*.

(Gindes med denne Overskrift i en Protokol, som gjemmes i Skolens Archiv og indeholder Afskrifter af endeel Documenter Puggaard og Hospitalet vedkommende. Hvad der af Capitlets Gods blev tillagt Lector, sees i R. C. p. 220, nemlig en Gaard i Alstev, en anden i Hjerting og en tredie i Loftenes. Det Dvrige laae altsaa til Puggaard.)

Vi Eftterschreeffne Jes Tamsen Vdi Dpsneumb, Herredsgogit udi schads Herred, søffren Jensen slodsfogit til Riberhuus, Nis Olseffen til hastrup wepner, Jens Maltisen vdi Gesing, och Bertel Nielsßen Bildtoft giore alle witterligt, et Nar epter Guds Byrd MDXXIII then thisdag Rest for Fruedag purificationis. paa schads Herredsting wor schicket welbiurdige Mand Mester Claus Gorse Canniche udi Ribe, bedis it wiuldige thingsuidne aff otte Dannemend, som ware Bertel Nielsßen, Anders pederßen, thomas Bachensen, peder Hansen, Las Persen, Benidt Ebbesen, Jul Jenss. och Per Lund. Huilche forne VIII Dannemend widnet paa thro och sände, di herde och saa. paa forskne ting, att tho bescheden Dannemend, som wor thomas Nielsen udi Rassinberrig och Northen thoersen udi Guldager. som wore forskne Mester Claus. Kaufhering wonde for dennem paa thro och sände, di Herwerendis och hos ware den thisdag Rest til forne til Jey Matgens udi Brøndomb, herde och saa at forne Mester Claus gjorde sin Laugheffd, med widne Mends och Kirchemends. som han war loulig tilfunden paa Thinge. paa dette efterne Gods. Først paa en Gaard wdi Arndrup¹⁾, som Nis Blerßen paa boede, med et øde Bygested der sammested, Kaldis pughuset, med thridie deel offuer al Arndropmarch, en Gaard vdi Schads, Madz Suensen iboer, med en heel otting Jord offuer ald schads og Brirbølmark, en Gaard udi Brirbøl²⁾,

1) I Skads Sogn.

2) Ligeledes i Skads Sogn.

therfel Madgen iboer met en Heel otting Jord offuer ald schads og Brixholmarch. met en Eng udi Sygomb Enge Kaldis Thynbol, er affstenit og Kiendis han ingen Mand lod eller Deel udi di thoffte udi Brixbol, andre end schadst Prestegr. och Puggaard i Ribe. En Gaard udi Brøndumb Jey Madgen iboer, met ett ode Byggested, Nest Oster wed Bryndomb dam, som er Rette byggested til forsk^{ne} Gaard, der til III otting Jord offuer ald Bryndumb march, En Gaard i Astrup Lange strangeßen iboer, En Gaard i Fordum, Jes Persen iboer med en halff otting Jord offuer ald Fordum march, en Gaard i thabol Jes Ibsen iboer, it Boel i Grimstrup Mayis iboer. En Gaard i Hjerting Dvens winters iboer, med en fjerdedeel offuer ald Hjerting og thobel march, med fire Enge udi Seding march er affsteenitt en thofft paa thabel march kaldes Piletofft, Et Boel udi Guldager per Rielsen iboer, med threi Agere leger til samme Boel, med en Ager Osten fosterhoi, It Boell i Rørkier som søffren pouelsen iboer, It Ode Biingested udi Tofftnis march, Kaldis Baskbol, med en Nalgaard, Ager och eng dertil horer, Och Kiendis han ingen at haffue lot eller deel udi forsk^{ne} Gods, ode och Byge, med sin Rette tilliggelse, agger och Eng, forte og fellit, woet og tiurt, schow och march, och fischeuand, der nu tilleger og tilliget haffuer af Arrildstid, andre end Gud, Capitel udi Ribe, och Pugegaard der sammesteds, Huilche laugheffd de funde ved sin fuldmagt, saa lenge den Ryges for wuilde Bifchop og Bymend, det de saa widnet for os, det widne wii met wore Indsegle hengendis Neden for thette Bress, schreffuit tid och sted som forstander.

II. Claus Seested atter Sorlenis med schollegod3 liggendis til Riber schollegaard. Puggaard.

Jeg Claus Seested, Hoffuiddmand paa Riberhuus Giore witterligt med denne min obne Bress, at ieg haffuer i forleening vudfanget aff Erlige Mand Mester Thomas

Knudsen forstander til Riber schollegaard som Kaldis Puggaard, Madumgaard. Madum Mølle och saa megitt goeds i Madum By som leger til forne Riber scholle, huilket Marqvor Juel for mig i forleening haffde, med sadanne wilfor som det Bress vdwiser, huilket ieg derpaa haffue huilke Lyder ord fra ord saa

Jeg. Thomas Knudsaen forstander til schollens gaard i Riber som kaldis Puggaard Kiendis og giore witterligt med dette mit obue Bress, at ieg med hederlige Mends Messer hans thaussen Superatendens udi Riberstigt, och Prælaters och Canichers och Meeninge Capitels udi Riberdomb Kierche deres willie fuldbiurd och sambtyche, haffuer vndt och tilladt at Erlige och welb. Mand Claus Seested Hoffuidsmand paa Riberhuus och hans hustrue frue Elisabeth, maa och schal udi bege deris Liffstid, den enne expter den anden nyde bruge och beholde, dette exptersche Puggaards Goeds ligendes udi Sartsyfel, huilket de udi nogen Nar tilforne haffue udi forleening hafft aff Mester Gundi fordomb Degen herudi Riber som er forst Madumgaard skyldendis $1\frac{1}{2}$ orte Rug, $1\frac{1}{2}$ orte Biug efter Harboemaal och en schousuin. Item en Gaard udi Madum By, som soffren Jude iboer schyldendis $1\frac{1}{2}$ (orte) Rug, $1\frac{1}{2}$ orte Biug och schousuin. Item en Gaard ibd. som Christen Madken ibor, schyller $1\frac{1}{2}$ orte Biug, $1\frac{1}{2}$ orte haffre och schousuin. Item en Gaard ibd. som Christen iboer som schylder $1\frac{1}{2}$ orte Rug, $1\frac{1}{2}$ orte Biug och schousuin och $\frac{1}{2}$ snees Thorsch. Item en Gaard udi sammested, som Sorgen soffrensens iboer schylder $1\frac{1}{2}$ orte Rug, $1\frac{1}{2}$ orte Biug och schousuin. Item Madumb Mølle schyldendis XII tonder Meel. Och saa giffuer aldt dette Gods til haabe ij tusinde røre huillinger til Gesteri. Och dertil ganger af alt Godzet 1 Tønde smør. Huilke forn. Godz forn. Claus Seested och frue Elisabeth maa och schal bruge och beholde med saadan scheel och wilfor, at de skulle aarligen giffue mich och mine effterkommendis, forstan-

dere udi Puggaard 1 god thønde smør, ij thusinde huillinge, som gode ere, iiij ørte Rug, Och en god tønne westerlands sild som fangis effter høst, och schulle de lade yde forn^e ij t. fisch och tonde smør udi Puggaard inden wor Fruedag Nativitatis som er Riber merchind och forn. Rug och sild inden S. Andreae Dag, och schulle de holde samme Mølle och wed sin Magt och forsware samme gods met sin tilligelse, saa at det ei forargis eller forueris i nogen maade, och holde thienere ved low Ret och Redelighed, wide schollens gaffu, och hielpe till at forsuare alle andre Puggaards thienere och Godz til Rette, naar de dersom tilsagt worder. Aar 1548.

(Tit Noten I, S. 38.)

III. Om Skolegods paa Holmsland og ved Kingfjebing.

Alle mæn thette Breff see eller høre helse wi Johan Gummesen Deghen och gang Capitel i Ripæ ewimeligh met Gudh oc Kungere, at wy haue i Ryæ fangeth hedherligh man Hr Pether Nielsen archidiegn i Ribe forn^e alt thet gog oc worneth, som ligger i Nørbyholm i Ny soghen oc gammel soghen, som kaldes Scolæ Gog met alle forn^e Gogers tillherelse aggræ oc ængi, woth, thyr, entet undertageth met theth hylæ Jordh, som ligger paa Rynfjebings mark, som kaldes Mariae Jordh, at haue i syne Daghe, oc gywe scolemester i Ripæ hwert Aar VI mark ther aff in cuius rei testimonium sigillum Capituli nostri presentibus est appensum. Datum anno Dⁿⁱ MCDLXIII die beati Benedicti Abbatis.

Anden Afdeling.

Fra Reformationen eller fra Kirkeordnanssen 1537 indtil Unifor-
mitetstabellen af 1656.

I. Om det lærde Underviisningsvæsens frem-
skridende Reform og dets Mangler. Skoleli-
vets Besværlighed for Disciplene. Særeg-
ne Forlystelser.

Luthers Fortjenester af de lærde Skoler ere noksom
bekjendte og almindelig anerkjendte. Om Bigtigheden af
disse Skoler havde han en ophøiet og begeistrende Forestil-
ling¹⁾, som ansporede ham til med rastløs Iver at virke for
deres Opkomst i sin nærmeste Kreds. Sprogbarbariet for-
joges. Bedre Lærebøger, (navnlig af Melanchthon) indførtes.
En rigtigere Methode anvendtes. Sunde pædagogiske
Grundsætninger gjorde sig gjældende. Saavel Læreres som
Lærlingers Flid holdtes vaagen ved ideligt Tilsyn. Hjælpe-

1) „Schulen“, siger han, „kann man nicht entrathen, denn sie
müssen die Welt regieren. Man siehet heute, daß kein
Potentat und Herr ist, er muß sich von einem Juristen und Theolo-
gen regieren lassen: sie können selbst nicht, und schämen sich zu ler-
nen, darum muß es aus den Schulen herfließen. Und wenn ich
kein Prediger wäre, so weiß ich keinen Stand auf Erden, den ich
lieber haben wollte. Man muß aber nicht sehen, wie es die Welt
verlohneth und hält, sondern wie es Gott achtet, und an jenen
Tage rühmen wird.“ Luthers Pädagogik von Gedike. S. 83.

kilder aabnedes. Vren for alt dette tilkom fornemmelig Luther. Hans dristige Mand gav Løsnet til Kampen mod forældede Misbrug; hans fyrige Mod fortsatte og oplivede den. Af samme Nidkærhed vare hans Disciple besjælede, og derfor begyndte overalt, hvor Kirkeformen ved dem udbredtes, tillige en Reform af det videnskabelige Underviisningsvæsen og de Lærestalter, som vare bestemte til dets Fremme. De sachsiske Skoler bleve tagne til Mønster. Dog var Kirkeforbedringens Indflydelse paa de lærde Skoler her i Landet ikke saa stærk, hurtig og gjennemgribende, at der jo behøvedes en Periode, som den ovenfor betegnede til at udvikle den Indretning, som disse Skoler, med meer eller mindre betydelige Modificationer, siden beholdt, saalænge de beholdt det characteristiske Navn af Latinskoler. Endnu fandtes dog stedse grundet Anledning til Klage over mangehaande Brøst og Ufuldkommenheder, som det blev den følgende Tids Fortjeneste efterhaanden tildeels at afhjælpe. Et almindeligt Blik paa vore Skolers Forsatning vil, saavel i denne, som i enhver Tidssalder, bidrage til at give os en mindre ufuldstændig Forestilling om den Skole, til hvis Historie vi her agte at samle de specielle, kun alt for ofte fragmentariske og utilstrækkelige Efterretninger, som Tiden har levnet.

Det er ikke Mangel paa Materialier, som gjør et saadant Overblik vanskeligt. Vor fortjenstfulde Nyerup har i sin Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge i ældre og nyere Tider samlet de mærkeligste Actstykker til en almindelig Skolehistorie. Men i den Korthed, som et passende Forhold her kræver, at sammentrænge det vigtigste Resultat af hans indholdsrige Samling, uden at Forestillingen derved skal blive uklar og forvirret, er ikke nogen let Opgave. Jeg vil dog, i Haab om en skaansom Bedømmelse, forsøge det.

Gjennemlæs vi med Hensyn til Skolerne den efter Reformationens Indførelse i Danmark 1537 forfattede Kir-

feordinants, samt det Antworstovste Synodaldecret¹⁾, da maae vi vel tilstaae, at det latinske Sprog blandt Lærefagene vedblev at haandhæve sin ældgamle Herskerrang, men med større Værdighed end fordem; thi de Forfattere, af hvem det nu skulde læres, vare, som man kunde vente det af Melenchthons Skolarer, valgte blandt Sprogets classiske Monstre. Iøvrigt var Underviisningen, uden at tale om den allerede under Catholicismen med Forkjærlighed dyrkede Musik, indskrænket til Religionslære (Catechesis og Bibel læsning) Rhetorik og Dialectik. Ut sapere et fari possit quæ sentiat, er det Maal, hvortil man vil føre Lærlingen: ustridigen et Hovedformaal for Skoleunderviisningen; men Balget af det Stof, hvorpaa Lærningen skulde øve sig, var meget sparsomt, og Dannelsen, som en Følge deraf, temmelig borneret. Det græske Sprog var ikke ubetinget

1) Synodaldecretet af 1546, angaaende det lærde Skolevæsen, tilligemed den dertil hørende af Biskop Palladius forfattede Uniformitetstabel, er 1555 udgivet af ham i Formula visitationis provincialis seu praepositorum. Tabellen, som antager fem Classer for de større eller Cathedralskolerne, fastsætter følgende Metæ for de 2de øverste Classer. De øvrige Classers metæ forbigaaer jeg som mindre nødvendige til at bedømme Skoleunderviisningens Omfang.

V eller øverste Klasse.

De latinske Forfattere, som skulde læses, ere ikke særskilt opregnede.

Exercitium styli semel in Septimana.

Præter ea, quæ ad Grammaticam spectant, elementale græcum.

Epistola ad Rom. c. evangelio dominicali pro exercitio pietatis. (Som Bibellæsning formodentlig og næppe i Grundsproget).

Dialectica et Rhetorica Philippi.

Exercitium musices artificialis.

IV eller næstøverste Klasse.

Gram. Torrentini, Philippi, aliorum, præsertim pro Prosodia cognitione. Opera Virgilio, Metam. Ovidii, officia Cicer., epist. fam.; ratio conscribendi carmina, exercitium scribendi epistolas et carmina.

Psalterium Eobani, Jesus Syrach et epist. Pauli ad Titum pro exercitio pietatis.

Libellus musicæ artificialis.

anbefalet, end lige ordentligviis fordret i Kirkeordinantsen¹⁾, og i Synodaldecretet kun foreskrevet indenfor de snævre Grændser af et „Elementale.“ Lange varede det dog ikke, førend disse *metæ scholasticæ* findes hist og her udvide. Olaus Theophilus anfører nogle Decennier sildigere *Arithmetik*, *Geometrie*, *Natur* og *Sædelære*, ja endog *Astronomie* blandt de i Metropolitanskolen, som det synes, dyrkede Discipliner; og af den Maade, hvorpaa han omtaler det græske Sprog's Vigtighed ved Siden af det latinske, maa man slutte, at det første nu blev drevet videre end for²⁾. Det Samme sees ogsaa tydeligt af de Koeskildske Skolelove.³⁾ Men fra enkelte Skoler kan man ikke med Sikkerhed slutte til alle. Saaledes savnes i Normaltabellen af 1604 samt Skolereglementet af 1631 eller 32⁴⁾, der vare almeens

1) De Disciple i 5te Klasse, „som kunde skrive og tale net og god Latine“, hedder det: „denne maa Skolemesteren vel forelæse noget Fundament udi Græsk. Men dog saa, at det skeer foruden af Afbræk og Forsømmelse udi Latine. Thi deres Mening er utilidelig, som vilte at Børnene skulle lære Græsk og Hebraisk, førend de faae noget fremmetlig forbedret sig udi Latinen.“ Nyer. Sk. 3 D. I. S. 8.

2) *Paræneses seu Præceptiones sapientes et utiles de vitæ ac studiorum honesta formatione* af den Kjøbenhavnske Rector Olaus Theophilus 1573. „His duabus lingvis latina et græca“, siger han der, „omnia ferme sunt tradita, quæ digna cognitione videntur.“ Nyer. Sk. 3 D. I. S. 23.

3) Forfattede 1573. Nyer. Sk. 3 D. I. S. 28.

4) Christian den Fjerdes Anordning om Skolernes nye Reformats af 1604 paalagde Professorerne ved Kjøbenhavns Universitet at forfatte et almindeligt Forskrift for Skoleunderviisningen. Denne Normaltabel, som er beregnet paa sex Classer, har følgende Meta for

VI eller øverste Klasse.

Gram. Philip. M. Lat. obiter pereurrentia, Poetica integra et Prosodia Claii. Chiliades adagiorum Erasmi obiter explicandæ, Epist. Cic. ad fam. etc., comment. Cæsaris, orat. Cic. breviores, officia eiusd., Virgilius uel faciliora Horatii.

Gram. græc. Clenardi c. annotationibus. Isoerat. ad Demosth. vel brev. dialogi Luciani, it. Theognis. Stylus lat. et græc. solute et ligate.

Pictura græca et elementorum hebraicorum, — si ca adjunxerit Magister.

Examens Philippi c. nov. Test. græce.

Dialect. et Rhetorica Philippi etc. vel parva Logica Philippi et Aristotelis ac parva Rhetorica Philippi et Hermogenis.

gjældende Forskrifter, endnu adskillige Discipliner, som dog Metropolitanaskolen identivis for længst under hiin Bestyrer havde optaget i sin Cyclus af Læregjenstande. De Videnskaber, som ifølge disse sidstnævnte Instruxer skulde dyrkes i Skolerne vare ikke flere end: *Dialectik* (Logik), *Rhetorik*, *Arithmetik* og *Geometrie*. Om *Historie* og *Geographie* har hidtil ikke været Tale i nogen almindelig eller speciel Underviisningsplan. Læsningen i det græske Sprog, seer man, er bleven betydelig udvidet, og det hebraiske nu først indført, dog mere som en tilladt end nødvendig Green af Sprogstudiet.

I Uniformitetstabellen af 1656, som har faaet en Tilvært af: *Sphærica*, *Metaphysik*, *Natur* og *Sædelære*, findes endeligen ogsaa Begyndelsesgrundene af *Geographie* optagne; men, med Undtagelse af *Sphærica* alene, ere disse nye Discipliner, hvoraf der gaves trykte Compendier, anbefalede til den øverste Classes private Flid i Ferierne og endnu næppe bestemte til offentligent at foredrages paa Skolen.¹⁾ Det Hebraiske Sprog anføres nu ubetinget.

Arithmetica Gemmæ Frisii et initia Geometrica.
Musicae Glareani compendium.

V eller næstøverste Klasse.

Parva gram. Lat. Philip. Epitome adag. Erasmi percurrentia per occ., colloquia Ludovici Vivis, brev. epist. Cic. ad fam. etc., Terentii III Com. post., ecl. Virgilii, selecta Propertii v. Æsopi, Poeticæ epitome vel tota Prosodia Philippi. Stylus lat. solute et ligate.

Gram. græca Clenardi sine annot. Pictura lat. et gr. simul.

Evang. et epist. græce, it. selectæ sententiæ. Catechesis Viteberg. et priores Dialogi Castellionis.

Epitome P. Logicæ et Rhetoricæ Talæi, vel Epitome aut priora parvæ Rhetoricæ.

Musicae Epitome.

(Skolereglementet: de scholastica juventutis institutione fra 1631 eller 32, ligeledes forfattet af det Kjøbenhavnske Universitets Corporation, anfører gram. Hebræa i den øverste Klasse ubetinget og udvider tildeels ovennævnte Pensa i Sprogene. Det er baseret paa syv Classer.)

1) Uniformitetstabellen af 1656, som er forfattet af det Kjøbenhavnske Universitets Consistorium, forudsætter et Antal af otte Classer.

Mærkeligt er det, hvad jeg desuagtet ikke seer, at nogen Forfatter udtryffeligen har bemærket, at Historiens af Luther dog saa yndede Muse endnu har maattet staae udenfor Skolebæren, hvis ikke een eller anden Rector har været saa opmærksom paa egen Haand at lukke den ind; thi offentligen indført ved noget Lovbud har jeg ikke fundet den i de Actstykker, som ere samlede af Nyerup.

Man seer af denne kortsatte Doversigt, hvorledes Saagens Antal efterhaanden vorte; og at Fordringerne i visse Rubrikker ligeledes med Tiden udvidedes, viser Sammenligningen mellem de i Aarene 1555, 1604 og 1656 fastsatte metæ for de tvende øverste Classer. Baade i Latin og Græsk fandt saavel metriske som prosaiske Skriveøvelser Sted. I det første Sprog udfordredes endogsaa Talefør

I VIII eller øverste Klasse skulde læses:

Gram. lat. c. elegantis præcipuis Bangii et Prosodia. Officia Cic., conciones ex historicis lat. desumptæ, orat. Sallustiana, Aencis Virgillii, Hor. od. selectæ c. arte poetica.

Gram. græca c. dialectis et Prosodia. Plutarch. de institutione puerorum, gnomæ ex Plutarcho et Isocrate desumptæ, carm. selecta Hesiodi, Homeri et aurea Pythagoræ, Lib. I. Iliados. Grammatica Hebræa. Jonæ Prophetia.

Doctrina catechetica, nov. Testamentum græce.

Logica Bartholini et Rhetorica Hilarii.

Arithmetica, initia mathem., sc. Euclidis Lib. I; brev.

Sphæricæ præcepta, globi utriusque usus, computi ecclesiastici præcipua.

„Geographiæ rudimenta, ut et compendiosa Metaphysicæ, Physicæ, Ethicæ præcepta, quæ impressa jam pridem exstant, ab industriis præceptoribus, iisque, qui idoneos academici discipulos mittere satagunt, feriis autumnalibus item natalitiorum Christi, Pascatos et Pentecostes, pro proVectioribus et ingeniosioribus discipulis absolvi facile intra biennii decursum possunt.“

VII eller næstøverste Klasse.

Gram. lat. c. Prosodia. Terentii III priores Com., orat. Cic. pro Archia et Marcello, eiusd. Cato maj., Bucol. Virgillii; nomencl. Stephani duo lib. post., phrases ex III post. Ter. Com., et libris colloqu. Stephani poster.

Gram. græca ad Syntaxin. Primitiva græca et gnomæ ex Plutarcho et Isocrate.

Nov. Test. græcum, Evang. Dom. græcum.

Logicæ Bartholini pars communis, Rhetoricæ ea, quæ genera causarum, partes orat. et elocutionem concernunt.

Arithmetica.

dighed. At udtrykke sig paa Dansk i Skolen, ved Communitetsbordet, ja endog paa Legepladsen var en Forseelse, der paadrog Straf.

Ligesom Fagene, forogedes ogsaa efterhaanden Classernes Antal, der steg fra 5 til 8. Classcinddelingen var dog ikke overalt den samme, men rettede sig efter locale Omstændigheder. I Ribe Skole fandtes, som R. B. viser, i Nazrene 1591 til 1638 ingensinde flere og ingensinde færre end sex Classer.

Ved Slutningen af denne Periode indbefattede altsaa Skoleunderviisningen, efter hvad vi have meddeelt, paa Historie nær, alle de Fag, hvori Candidaterne i Begyndelsen af det følgende Aarhundrede bleve prøvede ved Examen artium, nemlig: Latin, Græsk, Hebraisk, Religion, Logik (Dialectik), Arithmetik, Geometrie, Metaphysik, Physik, Sædelære og Geographie. De fire sidstnævnte Discipliner betragtede dog Uniformitetstabellen af 1656 mere som anbefalende for opvakte Hoveder, end nødvendige for Pluraliteten. Det berøede da vel endnu paa Candidaterne selv, om de vilde angibe dem til Examen artium eller ikke.

Dvælselse i Musik (formodentlig ikke i Sang alene) samt i Skrivning (pictura) er ikke forbigaaet i noget af de almindelige Skoleregulativer; men Kalligraphie urgeres især i Tabellen af 1601 og de med samme følgende admonitiones.

Lærebøgerne ere for mange og forskjellige til her fuldstændigen at opregnes. I de anførte metæ nævnes nogle af de betydeligste. Men da Maalet for de lavere Classer er forbigaaet af mig, forekom Elementarbøgerne ikke i mit Uddrag: f. Ex. Aurora, som Prof. Thomas Bang udgav 1638, og Donat, der ind i Løbet af det forrige Aarhundrede ikke var mindre bekjendt og benyttet af de første Begyndere. Heller ikke Stephani Ordbøger, som fortraugtes først af Badens Lexicon. I det latinske Sprog brugtes, som man sees, i nogen Tid Grammatiker af forskjellige fremmede Forfattere, blandt andre af Philip Melancthon;

men det varede ikke længe, førend vore Nipensiste Lande-
mand, Biskop Peder Palladius (1558) og Historiefriden
Niels Krag (1578) gav os gode Arbejder i dette
Fag, ligesaa den Nipensiste Biskop Dionysius (Dines)
Jersin, hvis Sproglære udkom 1624. Melanchthons større
og mindre Grammatik har dog endnu ikke veget Pladsen i
Normaltabellen af 1604. - Næret efter Jersin leverede den
Flensborgske Courector Thomas Lund en *grammatica me-
trica nova*, der har den Mærkelighed, at den er dediceret
til Gud Fader, Søn og Helligaand, samt til Christian den
Fjerdes Sønnen Prinds Frederik og Ulrik. Auroras oven-
nævnte Forfatter Bang udgav 1640 en Samarbejdelse af
Jersins Sproglære, og samme Aar tvende Bind af spræng-
lærde *observationes philologicæ* til dens Dplysning. Hans
Michelsen Ravn, Rector i Slagelse 1640—52, som i sin
Admonitio de scholis bene constituendis (Nyer. Sk. 3 D. 1.
S. 114—22) kritisk gjennemgaar de sædvanlige Skolebøger,
er misfornøiet med, at man ikke havde beholdt Jersins
Grammatik, hvis Fattelighed, Methode og Korthed han re-
ser. Som en væsentlig Feil paataaler han medrette, at der
i de forskjellige Classer brugtes forskjellige Grammatiker, og
at man endnu ingen havde, som var skreven paa Dansk.
I Græssen benyttedes hele Tiden Melanchthons og andre
Udlændingers Arbejder. Clenardi Grammatik, der hyppi-
gen blev lagt til Grund, badler Ravn for en slet Methode
og foretrækker Golii, hvis Behandling af Dialecterne dog
ikke tilfredsstiller ham.

I Logik og Rhetorik bleve Melanchthons Rarebøger
omfider afleste af Hans Povelsen Resens og Caspar
Bartholin den Eldres Arbejder¹⁾. Hilarius, der i Unis-

1) Bartholin var Professor ved Kbhvns Univ. 1611—29, først
i Weltalenhed, derpaa i Medicin og tilsidst i Theologie; Resen li-
geledes Professor ved samme Universitet i Logik og Theologie fra
1591 til 97, da han blev Biskop i Sjælland. Af den sidste lille
danske *Logica* vil jeg til Drove meddele Definitionerne af Væ-
sen, Aand og Legeme. "Substantia, et Væsen, en værendes Ting,

formitetstabellen nævnes som Udgiver af en Rhetorik, var den Kjøbenhavnske Rector Jørgen Eilertsen. Over Lærebøgerne i disse Discipliner klager Ravn ikke; men den samme Bartholins Compendier i Physik, Metaphysik og Ethik, hvilke Fag efter Rectorens Mening helst burde udsættes til den academiske Underviisning, finder han ikke velskrevne. Arithmetiken lærtes endnu almindeligen efter Friseren Gemma, hvis *methodus Arithmeticae* var et hundrede Aar gammel, men desuagtet efter Ravns Dom ikke ueffen.

Overalt meente denne i sin Tid berømte Skolemand, (og deri havde han vel ikke ganske Uret), at Skolernes Flor mindre beroede paa de døde end paa de levende Veiledere, mindre paa Lærebøgerne end paa Lærerne. Men med disse saae det efter hans Forestilling bedrøveligt ud. Hvad Underlærerne angaaer, siger han: de forstaae kun lidt af *Humaniora*; ei heller gide de bestilt noget, da de gaae og vente paa Præstefald. For Rectorerne er ingen Opmuntring. Ved Skoleembedet kunde de ikke forblive, da de ikke have det, de kunne leve anstændigt af med deres Familie, og de forfremmes ikke, som i forrige Tider, til høiere Poster ved Universitetet eller i Kirken. En fortjent Skolemand kan næppe faae et Landsbypræstefald. Ofte seer han sig tilsidefat for en raa Student, som nylig er sluppen fra Skoleriset.

Disciplene, klager han, ere i Almindelighed flette Subjecter, som hverken have Kyst eller Kald til Studeringer. Ikke at tale om dem, som ere forfaldne til Drukkenstab, Spil og andre grove Laster. Saare faa ere de udmærket gode Hoveder, og naar de have lagt en god Grundvold i

som haver Understændighed ved sig selv, og ikke lider, at det siges mere eller mindre at være til; men opholder Tilfald, ubi hvilke adskillige Slag siges at være disparater — adskillige at ligne — og ikke contrarier — tværtimod Andre." — "Et Væsen, som tyndest forekommer, kaldes *Flau d*, hvor heden høre Engle og Sjæle. Da det som er tæftere, et *Leg om*." Det undrer mig, at Ravn ikke her fandt noget at udsætte; men denne *Logica* var maaskee da allerede gaaet af Brug.

en af de mindre Skoler, seer det endda ofte, at de for-
dærves eller forsømmes enten i de større Skoler eller ved
Universitetet.

Ved de „større Skoler“ forstaaer han formodentlig de
fra 1621 til 36 i Odense, Roskilde, Aarhus, Lund og
Christiania oprettede Gymnaster, hvorom vi siden komme
til at tale, da Ribe ogsaa fik Sundatsen til en saadan
Indretning; thi Gymnasiet selv kom ikke til Virkelighed.

Noget Sandhed laae vist nok til Grund for Ravens
mørke Skildring, endskjøndt det vel ikke kan negtes, hvad
Biskop Worm ogsaa domte derom, at Forfatteren var paa
et og andet Sted paulo mordacior et iratior: en Følge af
Misforneielse med hans Embedsstilling, hvilken han faa Nar
efter ombyttede med et godt Præstekald.

Men var Skolemesterens Stilling i den foreliggende
Periode mindre behagelig, da var Disciplens ingenlunde
misundelsesværdig.

Jo mere Geistlighedens Indkomster ved Reformationen
formindskedes, desto mere svandt de fornemme og fernuende
Lærlinges Antal i Skolerne. Fattigdom var Mængdens Lod,
og formeligt Betleri en vigtig og lovhjemlet Hilde til deres Un-
derholdning. I Christian den Tredies Næse, givet paa Col-
dinghus 1558, hedder det i den 62 S, hvor Trygleri forby-
des: „Dog hvor unge Personer ere, som gange til Skole og
lære, og ikke have anden Dpholding, dem skal tilstedes at
maa gange om og bede deres Livs Føde.“ I Aaret 1592
talte Ribe Skole 315 fattige¹) Disciple (R. C. p. 506.)
Af Frederik den Andens Anordning om Betleri af 27
Dec. 1588 seer man, at Disciplene tryglede af Fremmede
paa Gaden, ja gif endog udenfor Byerne i dette Diemed.
Endskjøndt denne Misbrug sammesteds forbydes, tillades det
dem dog, „at bede deres Brød for godt Følsk Dore, som

1) R. B. kalder dem almindeligt fattige Skolebørn, undertiden pauperes, pauperuli, tenuiores et indigentiores.

ſædvanligt haver været, eller og at bede og ſøge Hjælp af fremmede Folk, ſom komme did til Byen, udi deres Herberger; dog ſkulde ſaadanne Degne eller Pøblinge¹⁾ ikke tilſtedes at løbe efter veifarende Folk paa Gaden eller udenfor Byen for at tigge Pendinge, ſom her til ſkeet er . . etc.“ Til dette, man kunde kalde det private, Tiggeri ſigtes formodentlig i de Roeskildſke Skolelove af 1570, hvor det paalægges dem, ſom om Aftenen gaae omkring for Capitularernes Døre, for at bede om Almiſſe, at opføre ſig med Beſtedenhed og ſyngue Pſalmer, paa det at man desbedre kunde ſkjelne dem fra andre Betlere. Herforuden foretoges paa det Almindeliges Vegne af viſſe dertil Udnævnte en offentlig Indſamling af Almiſſe.

Denne fandt ordentligviis Sted til **Mortensdag** og **Juul**, da de, hvis Hverv det var, gif med deres Davidspſalmer og Bækken fra Huus til Huus for at modtage Indbyggernes milde Gaver. Udbyttet af denne Proceſſion tilfaldt ikke Daviddegne ſelv, men de trængende Disciple i Almindelighed og for en Deel Skolens Karere.²⁾ Her i Ribe gif til Juul 3de Afdelinger omkring paa de tvende Høitidsaſtener, den 1ſte for Rector, den 2den for Hørerne, den 3die for Disciplene. Til Mortensaften ſamledes Collect for de muſicerende Disciple.³⁾ Hertil kom de Gaver, ſom den aarlige **Maiſeſt** indbragte. Ogsaa ved „**Markeder**“ eller „anden mærkelig ſtor Forſamling“, tillader nyſnævnte Forordning at ſanke Bidrag til deres og Meddisciples Nødtoſt. At det ikke overalt var blot de Fattigeres Lov at beſørge denne efter vore Tidens Sæder ydmygende Forretning, er klart af de Viborgſke Skolelove (1604), hvor de gode Daviddegne, ſom, i Forbigaaende ſagt, undertiden ſulle have druffet Collecten op i godt Al, — beſtyldes for ikke at have tilladt nogen at optages i deres Kaug eller Sam-

1) Hine de ſtorre og diſſe de mindre Disciple. Nyer. 3 D. 1. S. 52.

2) Nyer. 3 D. 1. S. 145.

3) R. C. p. 503.

fund, der ikke først vilde give deres tilkommende Brødre af Bettefordenen en upaaflagelig Collats eller Indtrædelsesgilde; hvorfor denne — maaskee per nefas ikke ufordeeltige — Post altid blev de mere formuende til Deel. Paa dette Tiggeri gav Frederik den Anden Skolerne et udelukkende Privilegium ved bemeldte Forordning af 1588, hvor det fremdeles hedder: „Dersom der befindes nogen Dreng at omgange udi Pøblingenavn, og dog ikke søge Skolen, og bede Almisse der udi Byen, da skal Skolemesteren have Fuldmagt med hans Pøbling dennem at paagribe og føre til Skolen og der lade dennem hudslide.“¹⁾ Ikkun den, der er ganske ubekjendt med hine Tidens Udtryk, behøver jeg at forsikre, at Talen her er om Latinskolens Bestyrere, som til deres Anbetroedes Lørd, foruden det egentlige Skolescepter, overdroges endnu een Stav at føre — som Stodderkonger.

Dette ind i det attende Aarhundrede gængse Betleri ved de lærde Skoler viser noksom, at de øvrige Hjælpekilder, hvor meget de endog imidlertid ved offentlig og privat Gødgjorende foregedes, dog stedsse vare utilstrækkelige til Disciplinens Fornødenheder, saa længe fattige Forældre, for at befries for Byrden af deres Sønners Underholdning, opfyldte Skolerne med Almissetrængende. I det enkelte at udpege disse Hjælpekilder hører ikke herhid; kun saadanne kan jeg ikke med Længsel forbigaae, hvis Betskaffenhed eller Afbenyttelse synes kummerlig og nedtrykkende for den til de ædle Videnskabers Tjeneste indviede Ungdom.

Til de byrdefulde Betingelser for en stundom ubetydelig Understøttelse tør man vel, uden at fornærme den offentlige Gudsdyrkelse, henregne Sangopvartningen i Byens Kirke eller Kirker, hvilken Forretning i denne Periode ikke var mindre besværlig end i Begyndelsen af den følgende, da den af

1) Paa denne Forordning er vel Odense Synodalbestemmelse af 1596 grundet, som anføres i Nyer. Sk. 3 D. 1. S. 52. Forordningen selv har jeg ikke fundet bemærket i dette Værk.

Terpager beskrives. De Træk, [han] meddelede os, kunne da her uden chronologisk Betænkelse anticiperes.

Bøn, Froprædiken, Høimesse, Tolvprædiken, Catechisation, Aftenfang og atter Bøn hver Søndag; ingen Fortællelse af Ritualet, lange Psalmer, vidtledige Prædikener¹⁾; mellem Høimesse og Froprædiken ovenikjøbet en latinsk Hømsalie paa Skolen! Tænker man sig dertil en klingende Frost, at der ringes til Kirke Klokkerne 4½ om Morgenen: mon ikke deraf lader sig danne et sandt Skrækkebillede for Nutidens Disciple, uden endda at tale om Kirketjenesten enhver af de andre Dage i Ugen eller Sangopvartningen ved Ligfærd og Brudevielser?²⁾

Men vilde man endog ansee dette, for at jeg skal bruge Professor Nyerups Udtryk, aandelige Hovorie indenfor Byens Porte som taaleligt og mere hensigtsstridigt end for

1) At Prædikener dengang i Reglen vare forsvartige lange, bliver i det mindste sandsynligt ved Exempler, som fra den følgende Tid ere bekjendte. Af Jens Bircheros Dagbog, S. 318, ser man, at Biskop Bornemann ved Indvielsen af vor Frelses Kirke paa Christianshavn den 20. April 1696 holdt en Prædiken, der varede i to Timer. I Præsten David Grønlunds utrykte Dagbog er optegnet, at den 28. October 1749, da en Jubelfest blev holdt i Anledning af den Oldenburgske Stammes trehundredaarige Regjering, prædikede Biskoppen i Ribe Domkirke til Høimesse i tre Timer og var endnu ikke færdig; men „en Cathar hindrede ham i at prædike længere“.

2) Kirketjenesten om Søndag og Helligdage var efter R. C. p. 378 følgende:

Kl. 4½	til 5.	Bøn, afskaffet paa Terpagers Tid.
— 5	— 6.	Froprædiken.
— 6	— 7.	holdt Disciplene efter Tour en latinsk Prædiken paa Skolen. Brugelig endnu i Terpagers Skolegang.
— 7	— *	Høimesse.
— 12	— 1.	Tolvprædiken.
— 1	— 2.	Catechisation.
— 2	— *	Aftenfang.
— 5	— 6.	Bøn.

Desuden de andre Dage i Ugen:

— 5½	— *	Bøn hver Morgen.
— 5	— *	Bøn hver Aften.

En Prædiken hver Dag i Domkirken, om Onsdagen og Fredagen med Messe, de øvrige Dage uden Messe.

den Tilvænnede besværligt: kan det dog ikke negtes, at det paa visse Lieder af Naret, eller i ondt Veir og Uføre, maatte være høist trælsomt for Disciplene, saaledes som Brugten da var, at besørge Kirketjenesten i de paa Landet nærmest om- liggende Kirker¹⁾ i Egenstaa af Løbedegne, dersom ellers, hvad der ikke kan være Tvivl om, Befordringen svarede til Navnet.

Under saa fattige Omstændigheder maatte Skolepogen i Almindelighed være saare vel tilfreds, om han til yderste Nød- torst havde sit daglige Brød efter Catechismi Forklaring. Hvilke Fordringer kan vel den formodes at gjøre med Hen- syn til Jøden, som i sin Kurv indsanter Levnetsmidler ved Medlidendes Døre? til hvem Skoster af Skolens Legater dagligen uddeles?²⁾ Rigelig var imidlertid maaskee visse udvalgte Disciples offentlige Underholdning, hvor God- ser dertil vare henlagte, saasom i Lund, Roeskilde, Odense og Ribe³⁾. Nedenstaaende Spiseseddel for Communitets- bordet i Ribe frembyder idetmindste Retter, som ingen Di- scipel, med den meest afgjorte Smag for solid Kost, var be- søiet at kaste Brag paa⁴⁾. Men at vi ikke skulle vurdere denne Understøttelse alt for høit, eller prise disse Kostgænge- re tilhøbe lige lykkelige, beder jeg mine Læsere nærmere at betragte denne Indretning.

Gjæsterne inddeeltet nemlig i ordentlige og overor- dentlige. Af de første, 12 i Tallet, nød kun Halvparten heel Kost, det er: deeltog i ethvert Maaltid (holositi); de

1) S. forh. S. 24. Dog havde Darum, Hunderup og Gjørding allerede før 1600 faaet Sædedegne.

2) Nyer. Sk. 3 B., 1 Halv., S. 237.

3) Worms Sk. H. § 6, 7, 8, 9. S. 351—56. — Etatsr. Blochs Progr. 1842, S. 9, 19 og 104.

4) Søndag, Tirsdag og Torsdag.

Til Middag: Fleskefiske, roget Kjød, Kaal, Drekjød med Sauce.

— Aften: Fleskebøste, roget Kjød, Svineryg og Kaal.

Mandag, Onsdag, Fredag og Søndag.

Til Middag: Fiske, Sødgrød.

— Aften: Fiske og Grød.

øvrige, som vare ansatte til halv Høving (hemisiti), havde blot skifteviis Udgang til Bordet. Een af disse var efter *Tour hebdomadarius* (havde Ugen) og kaldtes *Mundstjenk* (*pincerna*). Til hans Forretning hørte at være Forstjærer og lægge Maden for. Til de Overordentlige regnedes *Opvarteren* (*minister*), som skulde feie Gulv, dække Bord, lægge i Kaffeelovnen, osv.; *Expectanterne* (i det høieste 8) som Levningerne tilfaldt, der uddeelttes af en *Deputator*, *Expectanternes* Formand, efterat denne forlovs havde taget sin Part. Til *Opvarterens* Sportler hørte Levningernes Levninger.

For det første udgjorde da disse Kostgængere kun en ganske liden Deel af Disciplenes hele Antal, som det nemlig var i dette Tidrum, og dernæst vare, forinden nogen kunde stige til den høieste Grad af dette *Beneficium*, Glasfer at gjenneengaae, som just ikke synes misundelsesværdige. Endeligen var selv den rundeligste Nydelse frydret med en Inddugt og Alvor, der ikke pleier at være efter Ungdommens Smag.

Under Opsyn af Lærerne, som spiste med, læstes til og fra Bordet paa Latin, og blev sungen et Vers af en Psalm. Til den anden Del hørte om Middagen et Capitel af det gamle Testamente, om Aftenen et af det nye, hvilket *Mundstjenken* eller *Forstjæreren* oplæste. Hertil kom *Disputationer*, *Dyrensen* af *Sententser*, tagne af den hellige Skrift eller af profane Forfattere. Ved Bordet taltes intet uden Latin. *Femtelectie*hørerens var *Præpositus Communitatis* og kaldtes vel paa Dansk *Provst*, ligesom ved det academiske *Communitet* i Kjøbenhavn, hvis Former her i det Smaa vare tagne til *Monster*. Ved de andre ovennævnte Skoler har formodentlig en lignende Indretning af *Bespiisningsanstalterne* fundet Sted¹⁾.

Hvad Klædedragten angaaer, advarer vel den Kjø-

1) Om den hele Indretning s. R. C. p. 535—37.

benhavnske Rector Olaus Theophilus i sine Paræneses mod den hvide, røde og grønne Farve, som ikke ærbar og sømmelig for Disciple, og forbyder Brugen af Kaarde, et vist Slags ved Hoffet gangbare Hatte, korte balbyrede Klæder, høit op i Nakken staaende Kraver, Ermer, som vare gjennemstaarne og sammenlænkede med Silkesnorer: en Dragt, siger han, der passer sig kun for Narre, Soldater og Jægere; men deels er Talen der om Kjøbenhavnste Disciple, som nærmest vare udsatte for at henrives af Modesyngen, deels levede han paa en Tid, da rige og fornemme Folk endnu, hyppigere end siden, satte deres Børn i de offentlige Skoler, og af disse kunde da, især i Hovedstaden, lettigen dannes unge Modegjække, eller maaskee snarere Copier af Universitetets drabelige Renemister. Hvor Skolerne, hvilket siden almindeligt var Tilfældet, besøgtes næsten kun af Fattige, hvor Vadmel, Træsko og Skindstrømper aarligen udelees af de dertil anvendte Legater, var den herstende Dragt upaatvivleligen intet mindre end overdaadig.¹⁾

Med Uniformitetstabelen af 1656 fulgte dog, tillige med adskillige andre Paamindelser af blandet Indhold, ogsaa den: at Karerne skulde holde Disciplene til Tarvelighed i Klædedragt og en sømmelig Maade at bære Haaret paa, (til Skikkelighed paa Haaret). Klædernes Farve skulde være sort, eller i det mindste mørkagtig, i de øverste Glasser. Den sorte Farve vedblev længe at være Disciplenes Særkjende.

Næst Mad, Drikke, Klæder, Eko følger i den Lutherste Forklaring af det daglige Livs Nødtørst ogsaa „visse Varelser“. I denne Henseende var der paa sine Steder, saasom i Helsingør, sørget for endeel af Disciplene ved at indromme

1) Blandt andre Anviisninger for Skolemester, som findes i R. B. under Mæret 1605, er den 4de Post: „at købe tilgjordte Jaar: skind (laaden paa den ene Side). Item andre Skind til Ermer og til Strømper;“ den 5te: „at købe Træskoer“. I Mæret 1606 anføres tvende Par „pregede Strømper“ som indkjøbte til Flittighedsbelønninger. De hørte altsaa til Sjælkenderne i Disciplenes Klædedragt.

dem Kamre paa Skolen. (Nyer. St. 3D. I. S. 43). I Koes- tilde havde nogle af dem Bopæl paa den saakaldte Regent's. Skolebornene i vor Puggaard tilstod Fundatsen Fribolig sammesteds. De øvriges Herberg har vistnok næret over- eensstemmende med deres ringe Kaar i andre Henseender.

At Skolearbeidet nu var blevet lettere og behagelige- re for Lærlingen, havde man Grund til at vente af de sunde pædagogiske Grundsætninger, som Luther og hans aands- beslagtede Tilhængere søgte at udbrede. Ikke lidet var ogsaa, som vi have seet, vundet ved Classifernes og bedre Læ- rebogers Indførelse. Men at disse sidste dog lode meget tilbage at ønske, deri vare flere Skolemand uidentivt enige med Hans Michelsen Ravn, hvis Klager i denne Henseende jeg ikke her vil gjentage. En sand Pinebark¹⁾ for Disciplene kalder han ogsaa den overdrevne Udenadslæren. Ikke nok at Læresætningerne i Videnskaberne indprentedes Hufkommelsen, dette finder han godt og hensigtsmæssigt; men hele den da brugelige Opnævnt af Autores, eller Bøger af Autores, anseer han for unyttig, fordi det glemmes, saa sage det er lært, og for mange Disciple umulig. Til en saadan Yderlighed havde næppe Kirkeordinantsen agtet at drive denne Hufkommelsesøvelse, som den vel anbefaler, men med den største Forsømmelse for ikke at overvælde Drengens Mem- me. Dette er kjendeligt nok af dens Forskrift, der næsten frister os til at smile: at man skulde lade Læsesukken i den nederste Klasse om Aftenen gaae hjem med 2 Gloser. I 2den Klasse forøger den Disciplenes daglige Portion til et Proverbium, i 3die til to Vers. I denne Klasse vil den ogsaa have noget af Terentius lært udenad, hvilket jo kunde være ret tjenligt, da de skulde anføres til i det daglige Liv

1) At Udenadslæren kan anvendes til Straf, seer man deraf, at trende Studenter, der i Aaret 1550 vare blevne anklagede som Drankere og Nattesvømmere, dømedes af Censistoriet i Kjøbenhavn den ene til at lære Epistlen til de Romere og Venedens første Bog, den anden til ligeledes at lære Matthæi Evangelium udenad, og begge derhos betale 4 Daler i Bøder.

at tale Latin. I dette Stykke var altsaa en Forandring med Tiden foregaaet, som ingenlunde var i de ældre Refo-
matorers Aand.

Det Antvorskovske Synodaldecree søgte ogsaa at formilde Skoledisciplinens ubarmhjertige Strengthed. Den erklærer, at en Lærer, som ei holder Maade i legemlig Revselse, skal have Ære og Embede forbrudt, (cum ignominia ab officio deponatur), ligesom den ogsaa vil have Fjærens Brug ind-
skrænket til de meest Vanartedes, Rebellernes Tugtelse.

At ogsaa denne Humanitetens Fordring undertiden blev upaaagtet, derom vidne de Viborgske Skolelove af 1604, der indeholdt en Hovedafdeling, betitlet: jus virgarum, (Pidske-
retten). Efter denne Coder straffes Spil, Svær, Nattesvar-
men og slige grove Forseelser med at staae Skoleret, det er: hudflettes paa den blottede Ryg. At have forsenet Sko-
len en Dags Tid affones af de Borne efter de Ddenske Skolelove¹⁾ med 3 Slag af Riset paa de bare Skuldre: en Straf, som ogsaa bestemmes den, der taler Dansk ved Com-
munitetsbordet, i Skolen, Kirken eller andetsteds med sine Meddisciple. Om de Mindre, som forsenet Skolen, hedder det: detectis natibus pro more puniendi sunt.

Hvor strenge ellers de herskende Skolelove maatte synes, saa var det dog sikkert til enhver Tid ikke saameget de lov-
bestemte Straffes Haardhed, hvorunder Skoleungdommen led, som suarere den vilkaarlige, lunefulde Mishandling af tyran-
niserende Lærere, hvorpaa endnu den følgende Periode frem-
byder Exempler i Overflodighed.

Denne, i det Hele kun lidet glædelige Skildring af den Unge Skoleliv, hvorved jeg maaskee for lange har opholdt mig, vil være sluttet, naar vi endnu lidt noiere have gjort os bekendte med et Par Forskytelse, som paa den anden Side havde hjemme i den betegnede Tidsalder, og i den følgende forsvinde af vore Skoler, nemlig: Maifesten, som

1) Forfattede 1578. Nyer. Sk. 3 D. 1 Halv. S. 18—19.

kaldtes „at føre Sommer i By“, og de Comedier, som Disciplene pleiede at opføre.

Den første Høitidelighed, som en Snees Aar før Rector Falsters Tid var afskaffet i Ribe, beskriver denne berømte Skolemand i sine *Amoenitates philolog.* P. II p. 155, og *Terp.* i sin R. C. p. 723. — Den fandt Sted den 1ste Mai eller Valdborgdag. Da versamledes Skoleungdommen paa en Høi udenfor Byen, Løgøsi kaldet, derfra drog de gjennem Nørreport ind i Byen med en Maigreve i Spidsen. Dette var en Discipel, ordentligviis af øverste Glasfe. — Valget faldt gjerne paa en Søn af fornemme Forældre¹⁾. — Hans Hat var pyntet med Maigrønt, og Klæderne besatte med Guld og Edelstene. Hørerne sluttede Toget. Efterat man var kommen ind i Byen, gik Processionen til de meest ansæete Indbyggers Huse, hvor man stillede sig udenfor Døren, opførte en Sang og fik en *Douceur*.²⁾ Sangen, som hertil benyttedes: Vel dig, du Dannekerfonge bold, kan læses hos *Terpager* R. C. p. 723. Dagen forud bleve formodentlig her, som andre Steder, Byens fornemste unge Piger indbudne af Disciplene til at binde Krands og Urtekrands, og holdtes da et Gilde, som havde Navn af Krandsgilde. En anden Fest, som holdtes den 12te Marts i Flensborg og andre meest tydske Skoler, Gregorsfesten kaldet, omtales sammesteds hos Falster. Den bestod ligeledes i et høitideligt Opteg af Skoleungdommen under Anførsel af en Discipel, der var klædt som Bisp i fulde Pontificalier.

At Dpførelse af Skuespil, saavel latinske som danske, i det 16de og 17de Aarhundred var noget ganske almindeligt

1) I Ribe f. Ex.: Anders Sørensen, Borgemeester Søren Jacobsens Søn (1577), og af Adelsmænd: Jørgen Urne (1576), Ole Staverflov (1616), Mogens Juul (1617).

2) Rector B h i e (1700—12) klager: „Maigreven, som tilforn blev omført med Skolens Musik, er for Byens Armød afskaffet i min Sal. Formands Tid og indbringede Rectori og Collegis store Penge.“ Rectors Andeel var dog 1597 ikke mere end 4 Daler 1 Mk. 5 Sk.; men det var maaskee dengang „store Penge“.

i Skolerne, er bekjendt nok. Den 15 Junii 1584, da Kong Frederik den Anden led sin Een hylde i Viberg, blev et Skuespil: Kong Salomons Hylding og Kroning, forfattet af Mag. Hieronymus Justesen Rensch, opført i denne Anledning, hvortil man betjente sig af Davidens Skuespillere — Skoledisciplene. Skjøndt Præst der i Byen tog Forfatteren selv en Rolle med; hvilken, skal jeg ikke kunde sige; men det Fag, hveri han pleiede at spille, var den lyfslige Persons eller Arlequins. Hans Stykke og Spil behagede Kronprindsen saa vel, at han naadigst drak et Glas med ham.¹⁾ I Ribe havde Biskop Segelund som Rector sammesteds (1569—80) taget sig meget af disse dramatiske Dvælseser, og til dette Brug forfattet adskillige Skuespil, som under hans Rectorat nærmere skulle blive omtalte, blandt disse: Susanne, en Tragicomødie i danske Rim. Et tragicomisk Dyrin, hvortil vel flere lignende Sidesykker ei sielden gaves, fortæller Dr. G. L. Baden i sit Skrift: Fortid og Nutid (S. 46). Engang skulde i en lille Kjøbstad Stykket Dommedagen opføres, hvortil Antallet af den latinske Skoles Disciple ikke forslog. Altsaa maatte der tages nogle af Byens Borgere til Hiælp, hvilke da fik de fornemste Roller. Efter Stykkets Indretning stillede de gode og onde Engle foran paa Theatret, Paradiis og Helvede i Baggrunden, og fra Himmelen skulde da Verdens Dommer stige ned i megen Glorie for at fremkalde Menneskene til Regnskab. Men til Ulykke var Maskinmeisteren ikke stærk i sit Haandsværk, saa at der ved den himmelske Glories Nedsladelse faldt nogle Bræder, der bragte Alt i Uorden og satte Enhver i Stræk. Dommeren, som svævede i Luften, i den yderste Fare for at styrte ned, raabte til de gode Engle, at de skulde redde ham; men da de stode Døren nærmest, søgte de at redde sig selv. Forgjeves var ogsaa hans Bøn om Redning

1) Gjesings J. L., 3 D. 1 B. S. 69. Jvfr. Etatsraad Jacobsen: om Skuespil og Skuespilforfattere i Danmark i det 16de Aarh. Hist. Tidskr. 5 B. 2 H.

til de onde Engle; thi disse ilede nu fra det brændende Helvede til Udgangen. Langt om længe fandt han Hjælp hos Tilskuerne, som misundte ham Glorien, men paa Bilkaar, at han aldrig oftere maatte paatage sig saa vigtig en Rolle.

Fra denne almindelige Skildring af Skolernes Tilstand, der kan tjene til ogsaa at give os en Forestilling om Ribe Skoles Forfatning, forsaavidt denne stod under de samme Lidsomstændigheders og offentlige Foranstaltningers Indflydelse, gaaer jeg over til de Efterretninger, som alene vedkomme den sidstnævnte Skole.

II. Ribe Skoles egne Annaler.

Rectorer.

Hans Tullesen,

den første af disse efter Reformationen, var tillige Præst til St. Hans Kirke, hvilket Embede, som forhen er bemærket, i gamle Dage var forenet med Rectoratet. Hvad der bevaagede ham til at forlade disse Embeder og flytte som Vices pastor til Vester-Vedsted, er ubekjendt, maaskee den forestaaende Nedlæggelse af bemeldte St. Hans Kirke.¹⁾ Det maa være ganske kort, at han har bestyret Skolen efter Reformationen, da der 1537, Aaret efter at samme var indført i Danmark, allerede var en anden Rector,

Peder Madsen Duus,

hvis Bestræbelser for at hæve Skolens fulde Ret til Puggaard jeg i Fortsættelsen af dette Legats Historie skal sege at bevare i Efterslægtens Erindring ved at meddele et hidtil utrykt Actstykke desangaaende. Han var tillige Capellan for Domkirken. (R. B. S. 66.)

1) R. B. p. 72. Johannes Tullonis, Ludirector una et Pastor ad S. Johannis. Nam prisceis temporibus Ludirectores etiam Pastores fuerunt Ecclesie S. Johannis. Hic ultro commigravit Wid-stadium.

Hans Orgelmester,

fra Barde, som berømmes for med stor Nytte at have været overste Hører her ved Skolen i nogle Aar, og imidlertid har beføret Organistjensesten, hvoraf han benævnes, begav sig til Wittenberg, formodentlig strax efter Reformationen, og da han kaldes Mag., har han der maaskee taget denne Grad. Hjemkommen fra sin Udenlandsreise blev han beskiftet til Rector i Aaret 1539, da Pesten græsferede, som ogsaa bortrev ham, faa Dage efter at han havde tiltraadt sit nye Embed. (R. C. p. 492.)

Hr. Peder Duus tog sig derpaa Skolen an paany i Forbindelse med Capellaniet, men ganske kort og maaskee blot midlertidigen. Hans Eftermand,

Jens Knudsen Holm,

var efter Lerpager (R. C. p. 492) Rector indtil 1542; men da han findes beskiftet til Rector 1544 (R. C. p. 225), maatte man formode en Trykfeil i det første Aarstal, dersom det ikke ved den følgende Rectors Tiltrædelse blev gjentaget uforandret og fandtes overeensstemmende med Inser. Rip. p. 147. Albert Thura siger dog, at han forested Skolen indtil 1544. Han kalder ham ogsaa Janus C. II.; i Lerpagers R. C. og N. B. kaldes han derimod Johannes. Det første Navn, hvormed han ogsaa er anført i Inser. Rip. l. e., er det, der tydeligst udtrykker hans danske Navn Jens. I For. Inser. R. p. 46, hvor hans Datter kaldes „Anne M. Jens Knudssens Dr.“ — Da N. B. beretter, at han var født paa Gaarden Holm i Hygom Sogn, ikke langt fra Ribe, er han formodentlig selv en Discipel af Ribe Skole. Han døde 1555. I Henseende til den næstfølgende Rector,

Jens Pedersen Grundit,

findes samme Uoverensstemmelse af Navnet mellem Insc. R. og R. C.: paa første Sted kaldes han *Janus*, paa det andet *Johannes Petri Grundith*. Det kommer nemlig deraf, at begge Navne brugtes til at betegne det Danske Jens.

Sit Tilnavn har han af Grundit ved Veile, hvor han er født 1510 af Forældrene Peder Thorkildsen og Kirsten Vincentsdatter. Allerede førend han kom til Berden, havde Moderen, som da var frelst af Fare for at blive sonderrevet af en Ulv, gjort det Løfte, at han skulde indvies til Gud og hans Tjeneste eller, med andre Ord: sættes til Studeringer. I sin Ungdom gif han baade i Ribe og Mars huus Latinskole, paa det sidste Sted i 3 Aar. 1635 agtede han at gaae tilføes til Kjøbenhavn, men blev ved Omstændigheder nødte til at forandre sin Bestemmelse og forblive i Malmø, hvor Skibet paa Dverreisen var landet. Der udholdt han under Borgerkrigen alle Beleiringens Nødfler, indtil Hungeren nødte Byen til Dvergivelse. (1536.) Efterat han derpaa nogen Tid havde været Rector i Nstads i Skaane, besøgte han omsider det Kjøbenhavnske Universitet, og var den første, som der tog Magistergraden efter Universitetets Fornyelse under Christian den Tredie. Den bekjendte Historiograph Anders Sørensen Vedel,¹⁾ som var en Paarørende af ham, vidner, at Rector Grundit var en gudfrygtig og lærd Mand, der med stor Omhyggelighed forrestod Skolen og havde den Glæde, med Tiden at see mange lærde Mænd af sine Disciple i Embeder ved Hoffet og ved Academiet, saavelsom rundt omkring i Landet. I Aaret 1550 nedlagde han Rectoratet og levede i Nøilighed som Canonic indtil 1554, da han blev kaldet til Præst ved Domkirken. Dette Embede bestyrede han med en Trofaste og Omhyggelighed, der blev Marsag til hans Død. Thi under Pesten, som da grasserede, besøgte han de Syge saa flittigen,

1) Han har givet os biographiske Efterretninger om Manden i: Joh. Petri Grundit, pastoris Ripensis, liber posthumus, continens similitudines, quibus præcipua capita religionis christianæ explicantur, editus una cum vita auctoris. Witteb. 1567. 8. Flere Skrifter vides Grundit ikke at have efterladt sig. Efter Vedels Skildring var Ribe Skole i en uheldig Tilstand, da Grundit paatog sig dens Bestyrelse, og til Beviis anfører han, at den da ikke havde meer end 40 Disciple, og af disse ikke engang 2, der kunde skrive og tale ordentlig Latin.

at han selv blev angreben og døde den 15 Aug. 1565. (Insc. Rip. p. 76.) Han var gift med Anne, Hans Ovesens Datter af Ribe.

I denne Rectors Tid forøgedes Hørrernes Indkomster med Vicaria Øster-Vedsted, som det kaldes i R. B., samt et andet Vicarie, der var tillagt Hørrerne tillige med Disciplene og laae til Annunciationis Alter i Domkirken. (R. C. p. 301 og 236.) Det sidste er efter Grønlands Ant. t. R. C. kommet under Hospitalet; af det første har Skolen endnu en Indtægt.

Det kunde være passende til enhver Rectors Erindring at knytte Navne, som prydede Fortegnelsen over hans Disciple. Men saalænge vi savne Universitets-Matriklens Vejledning, har dette sine Banffeligheder. Der er næppe Tvivl om, at den nysomtalte Rector Jens Knudsen Solm, eller at Biskop Laurids Nielsen¹⁾ i Aalborg og den som Digter bekendte Borgemeister Søren Paludan i Søding have gaaet i Ribe Skole; men om det ogsaa kunde documenteres om dem alle tre, hvo havde da dimitteret dem? Derimod har den kronede Digter, Professer og Dr. Med. Hans Strandsen sørget for at bevare Erindringen om sin Rector, i det han taknemmeligen ihukommer vor Grundit paa flere Steder i sine Sange, blandt andre i den 10de Elegie, der ganske er denne hans fordums Lærer helliget. Blandt Grundits Disciple regner jeg ogsaa med største Sandsynlighed hans Eftermand i Rectoratet,

Jacob Sørensen,

en indfødt Ripenser, der efter R. B. (p. 73) blev ansat som Rector for sin Fødebyes Skole den 22de Decbr. 1550, og forestod samme indtil den 17de April 1557. Derpaa var han Capellan til Cathrincirke i Ribe i 8 Aar, (Terpager i Inscr. Rip. p. 119 anfører urigtigen 10 Aar), Sognepræst til samme i 15 Aar, og døde den 29. Marts 1580. I

1) I Bedels or. de vita et obitu Joh. Petri Grndith omtales Laurids Nielsen som Grundits Meddiscipel i Ribe Skole.

hans Tid kom Puggaards Gods under Hospitalets Bestyrelse, og Rectorerne have siden uafbrudt havt deres Bolig i denne Gaard, fra hvilken de uden tvivl forhen vare fortrængte af de Kanniker, som under Navn af Forstandere havde den i Forleuing.

I Ribe Regnskabsprotokol 1555 findes en Fortegnelse over Skolemesterens og Høernes Len paa den Tid, af hvilken Fortegnelse jeg her blot vil udskrive den Post, at fornuende Skolebørn, „som ikke gaae med Heth“, betale i Skolegjæld til Rectoren hver XVI Alb., til Høeren for den Lectie, hvori de ere, VIII Alb. De fattige Børn, hedder det, „som gaae om By med Heth“, skulle være fri for „Vast“. Sætten var altsaa de Fattiges Særkjende og uden tvivl den forhen efter Meursius beskrevne Rabuds. Ved „Vast“ maa efter Sammenhængen forståes Skolepenge. Fortegnelsen selv skal følge som Bil. I.

Blandt denne Rectors Disciple kunne bemærkes Biskop Hans Laugesen i Ribe og Andreas Lymovicus Professor i Medicinen ved Kjøbenhavns Universitet, uden at tale om flere, saasom den af Ryerup anførte Forfatter Anders Pedersen Barsbyl. Der er vel heller ingen Tvivl om, at hans Eftermand, Psalmedigteren

Hans Thomæsen,

har gaaet i Ribe Skole og altsaa, med Hensyn til Tiden, under samme Rector J. Sorensen. Hans Thomæsen siger selv i Fortalen til sin Psalmebog, at han er født i Hygom (d. 1. Marts 1532); naar han altsaa i R. B. kaldes *Ripensis*, feiler man næppe i at forståe derved *Discipulus scholæ Ripensis*. Hans Fader, Mag. Thomas Knudsen, var een af de Præster, som vor første lutheriske Biskop Hans Vandal (R. B. S. 61) paa sine Bisitater betjente sig af til Lolk, fordi han ei selv var det danske Sprog mægtig. Efter samme Haandskrift, hvis Ord af Lerpager citeres, blev Mag. Hans Thomæsen beskicket til Rector d. 17 April 1557, og forestod Skolen med største Redelighed og Frugt indtil

den 11 Martis 1561, da han nedlagde dette Embede, og den 24 Mai s. A. blev kaldet til at være Sognepræst ved vor Fruekirke i Kjøbenhavn samt (efter Terpager) tillige til Proost over Søffelunds Herred. Hvis han først gik herfra som Rector for Metropolitanaskolen (*ad fascēs scholæ Metropolitanæ regendos*), hvilket Terpager i Forbigaaende fortæller paa et andet Sted (R. C. p. 654), maa det altsaa have været for den korte Tid af et Par Maaneder. I Aaret 1572¹⁾ blev han creeret til *Baccalaureus* i Theologien, og er ifølge det over ham opreiste *Epitaphium* død den 22 Septbr. 1573. Han var gift med Magdalene Madsdatter Om en Søn af ham s. *Vind. Ac. Hafn. p. 208*, om en Datter *smid. p. 146*. En anden Søn, Thomas, døde 1597 efter sin Udenlandsreise.²⁾

Af Hans Thomæsens Disciple ville vi siden finde Peder Jensen Høgelund blandt denne Skoles Rectorer; flere ikke ubetydelige Navne kunne her anføres; men eet er nok til at gjøre hans Rectorat mærkværdigt, det er Anders Sørensen Vedel, et Navn af en herlig Klang i den danske Litteraturhistorie.

De Skrifter, som i Nyer. K. tilskrives denne Rector, ere: *Oratio de Rege Christiano III. Basil. 1560*. Den danske Psalmebog. Kbhv. 1569 og oftere. Liigprædiken over Jver Krabbe. *Ibid. 1573* — og over Gunther Greve af Barby, *ib. 1577*. Almindelig Calendar, form. den, som staaer foran i Psalmebogen. Til disse kunde efter Thura (*Id. h. lit. p. 67*) føies: *Isaaks Giftermaal. Kbhv. 1622*.

1) *Vind. Ac. H. p. 77* har Aarstallet 1557; men Zwerg *S. Cl. S. 480* bemærker, at det er en Trykfeil, hvilket ogsaa sees ved at jernføre p. 114 hos Winding, hvorefter det skal være 1572. Dette sidste Aar har ligeledes Thura (*V. sch. A.*) I *Nyer. og Worms K. findes 1567*. Maafee hidrører dette fra ovenanfært Sted hos Zwerg, hvor Forfatteren modsiges sig selv to Gange paa samme Side.

2) Et kongeligt Rescript i hans Rectorat angaaende Afgiften af *Darum Tiende* vil blive meddeelt i den fortsatte Beretning om denne Tiendes Skjebne.

Mag. Hans Thomassen blev afløst i Rectoratet af Mag. Laurids Gjødesen Billum, (Laur. Aegidius Billhemius), som efter R. B., S. 73, tiltraad dette Embede den 11 Marts 1561. Et Tilnavn har han fra Billum i Ribe Stift, hvor hans Fader var Præst og tjente, ligesom Mester Thomas Knudsen i Hygum, Bispev. Bandal til Løff. Galthen i sin Beskrivelse over Ribe, S. 207, sætter ham blandt de lærde Mand, som ere fødte i Ribe og fra Ribe Skole udgangne. Født er han vel ikke her; men at han har gaaet her i Skole, er høist sandsynligt. Da han havde været Rector i 4 Aar, drog han til Wittenberg, hvor han uden tvivl forhen havde studeret; thi R. B. siger: rediit Witebergam. Ved dette Universitet, hvor han især var en flittig Tilhører af Ph. Melancthon, har han formodentlig paa den Tid taget Magistergraden, med hvilken Titel han først nævnes i R. B., da han efter to Aars Forløb kom tilbage og igjen blev ansat som Rector. 1569 den 11 Nov. blev han kaldet til Lector i Ribe. Den 11te Mai 1580 til Sognepræst ved St. Catharinæ Kirke sammesteds, og døde den 16 Septb. 1597. Halvandet Aar før sin Død mistede han Næset. Hans Hustru var Sophia, Iver Stubbs Datter.¹⁾ Et Portrait af ham fandtes forhen i Cathrinekirke. (Galthen S. 154.)

Et hidtil utrykt Document fra denne Rectors Tid angaaende Vicaria Angelorum, med hvilket Rectoratets Indtægter 1538 vare blevne forbedrede, vil blive optaget blandt Bilagene under Nr. II. Af en Bog, som Laurids Gjødesen holdt over Rectoratets Indtægter i Raadsensaaret, da kun den halve Deel tilfaldt ham selv, seer man, at hans Part var 160 Eldr. 2 Mk., som dog nok i hans Dine vare mange Penge; thi „hvor“, spørger han i en Anmærkning, „ere de blevne af? Nescio“.

1) Inser. R. p. 123. I de 15 Aar, som han her siges at have været Sognepræst, ere ikke de sidste Aar, da han var berøvet Tælens Brug, indbefattede; ei heller i de 6 Aar, han siges at have været Rector, de 2de Aar af hans Opford i Wittenberg.

Jacob Madsen Veile,

en Mand, der nød en overordentlig Agtelse i sin Tid som Menneſte, ſom Lærd og ſom Embedsmand, var i de tvende Aar, Laurids Gjødſen tilbragte i Wittenberg, Beſtyrer af Ribe Skole. Efter Bindings Beretning blev han indſat Lørdagen efter Paaske (feria quinta Paſcatos) 1565, og den 6te Marts 1567 kaldet til at være Sognepræſt ved Domkirken i Ribe. (Ac. H. p. 124—25.) Dette ſidſte Embede ſkulde altsaa have ſtaaet ledigt paa andet Aar; thi hans Formand i Paſtoratet, Grundit, døde, ſom vi have ſeet, den 15 Aug. 1565. Aarsagen til den lange Vacance har efter Blochs Forklaring (i Fyenske Geiſtl. Hiſt. 1. H. S. 52) været, „deels at her var en Capellan pro persona, Jonas Bulderup, deels den ſvære Veſt, ſom havde borttaget over 3000 Menneſter i Byen“. 1) Rector Madsen var, ſom hans Tilnavn viſer, født i Veile den 24 Junii eller Julii 1538, og var en Søn af Borgemeſter Mads Nielsen og Ellen Chriſtensdatter. Fra 1548—51 gif han i Ribe Skole; fra 1551—53 i Odense; og endelig 1553—55 i Viberg Skole, hvorfra han er dimitteret. 1561 drog han udenlands for at ſtudere Medicinen, opholdt ſig ved Univerſiteterne i Löwen, Paris og Wittenberg, og tog paa det ſidſte Sted Magiſtergraden 1563. Samme Aar vendte han tilbage til Kjøbenhavn, og opholdt ſig ved Univerſitetet ſom privat Docent indtil 1565. I dette Aar kappedes man fra alle Sider om at tilbyde ham Embeder. Forſt blev han kaldet ſom pædagogisk Profeſſor til Univerſitetet i Kjøbenhavn, 2) derpaa ſom Rector til Ribe, paa ſamme Tid annodet om at paatage ſig Metropolitanſkolens Beſtyrelſe, og, ſaa Maaſe neder efter at han var kommen til Ribe, indbudet af Abbe-

1) Den vaſte efter R. B. „ab æquinoctio verno ad brumam,“ 1665.

2) Af Skolebogens Ord: M. Jac. Matthiæ Vielleius, qui Medicinæ Studiosus ex Belgico tum redierat, vocatus fuit ad munus scholasticum Anno 1565, ſlutter J. H., at han ingeniſinde har tiltraadt Profeſſoratet i Kjøbenhavn.

den i Sorø til at beklæde en theologisk Lærerplads ved denne Stiftelse. Dog forblev han paa den Post, han havde modtaget ved Skolen i Ribe, indtil den 6 Marts 1567, da han blev kaldet til Sognepræst ved Domkirken sammesteds. Hvor elsket han var, sees tydeligen deraf, at da Fyens Geistlighed havde valgt ham til sin Biskop, og han derpaa havde faaet Kaldsbrev: indgav Borgemeister og Raad med hele Menigheden i Ribe en Ansøgning om at beholde ham, men uden Birkning. Om den Narvaagenhed og Nidkjærhed, han i 18 Aar viste som Fyens Biskop, er ikke her Stedet at tale. Hans Levnet er udførligen beskrevet af Bloch. Betydning nok, at en Mand, som dog var anseet for en lærd Mand, ikke har efterladt sig andre Skrifter end en Catechismus eller vor christelige Bornelærdom, i Spørgsmaal forfattet. Helsingør 1803. — Hos Bloch læses den Tale, han paa sin første Bispevisitation holdt i alle Kirkerne. Den er efter den Tids Skik spækket med en Emule Latin, og det forekommer os især snurrigt, at Bissen med en latinsk Sententis: qui sacra administrant, de sacris edunt, opmuntrer de fynske Bønder til at betænke deres Sjælsfærge. Han var gift med Karen, en Datter af Raadmand Vagge Jensen i Ribe, og døde den 24 Sept. 1606.

I denne Rectors Tid blev ved et kgl. Rescr. af 1 Aug. 1565 Embedets Indkomst forøget med Præbendet Hedegaard i Hjortlund Sogn, hvilket Præbende bestaar af tvende Fæstebønder.¹⁾ Ogsaa skeete den Forandring med Liigpenge, at Rector og Hører skulde have de tvende Part, Disciplene den tredie. Tilførn fik Rectorerne og Hørerne den ene halve, Disciplene den anden halve Part. Siden er det kommet i Skik, at Rector bekom den halve Deel, og at Resten deels tes lige mellem Hørerne og Disciplene. I de ældre Tider

1) I D. A. D. R. Nr. 362 findes et Tingsvidne af 1485 for at Capitlet da havde Gods i H e d e g a a r d. Terp. har p. 481 den Trykfeil Seegaard.

Rescriptet af 1 August 1565 skal følge som Bilag III.

fit Disciplene i Stedet for Penge Mad og Drikke paa Skolen.¹⁾

Under Jacob Madsens toaarige Bestyrelse veed jeg ikke at anføre nogen mærkelig Discipel, som er udgaaet fra Skolen; men i den lige saa korte Tid (1567—69), som Laurids Gjødelsen atter forestod Rectoratet, er den berømte Historiograph, Professor Niels Krag, af ham dimitteret. Forhen havde han blandt sine Disciple Anders Christensen, Professor i Medicinen ved Kjøbenhavns Universitet.

Ved den sidstnævnte Rector Gjødelsens Forfremmelse til Rectoratet blev Magister

Peder Jensen Segelund

Skolens Bestyrer. Han er født den 9 Juni 1542, en Søn af Jens Segelund, Borgemeister i Ribe, og Marie Pedersdatter. Den første videnskabelige Dannelse modtog han i sin Fødebyes Skole under Rector Hans Thomæsen, der betjente sig af ham som Hører i 3 Aar, førend han i Aaret 1561 gik til Universitetet i Kjøbenhavn. Eligt var den Gang temmelig almindeligt, hvilket forhen er bemærket; mere ualmindeligt var det, at han paa en Tid, da man sædvanlig gik 16 til 20 Aar i Skole, allerede i sit 16de Aar var moden til at ansattes som Medlærer. I to Aar fuldendte han sine Studeringer ved Fædrelandets Høiskole, hvorpaa han reiste udenlands i lige saa lang Tid og opholdt sig fornemmelig i Leipzig, samtidigen med Tycho Brahe. Efter sin Belynder Professor Niels Hemmingsens Anmodning vendte han nu tilbage til Kjøbenhavn for med dennes Søn 1565 at tiltræde en ny Udenlandsreise, som varede i 3 Aar. Imidlertid tog han Magistergraden i Wittenberg 1568. Aaret efter reiste han hjem, og blev da strax ansat som Rector i Ribe den 15 Nov.²⁾ Dette Embede forestod han

1) J. R. C. p. 503 findes derom en ordret Oversættelse af hvad R. B. S. 32 paa Dansk har anført om denne Indtægtspost.

2) Peder Jensen Segelund er den sidste Rector, om hvem R. B. indeholder korte biographiske Efterretninger. Om de følgende

med Verommelse i 10 paa 11te Aar, og blev derpaa 1580 Lector og Sognepræst til Vester-Bedsted, hvor han tjente i 8 Aar. 1588 fulgte han efter Jacob Madsen Beile som Sognepræst til Domkirken i Ribe, og endte med at bestige Bispestolen sammesteds 1595. Han døde 1614 den 18 Febr. Hans Portrait findes i Ribe Domkirke, hvor der ogsaa er Levningen af et Epitaphium over ham. Med sin 1ste Hustru Anna, en Datter af Lector Jens Knudsen Holm, havde han form. den Søn, M. Jens Pedersen, som efter Inscr. Rip. p. 46 var død den 17 Jan. 1605. Rector J. H. siger, at han blev Præst i Romdrup og Klarup i Vib. St. Dette forholder sig dog ikke saaledes. Der var rigtig nok en Søn af Biskop Hegelund, ved Navn Jens Pedersen, som var Præst for bemeldte Menigheder; men af Ribe Byt. Prot. seer jeg, at denne Søn levede endnu 1641. Han var maaskee opfaldt efter den Afdøde. Med sin 2den Kone Margrethe, en Datter af Provst Jørgen Pedersen i Tonder, avlede vor Hegelund en Søn Jørgen; med sin 3die Kone Anne, den ulykkelige Raadmand Anders Sørensens Datter, Søren, Laurids og Anders, hvilke 4 Sønner alle som Skolens Disciple fortjene at bemærkes. Om en Datter Anne s. R. C. p. 601.

Blandt Ribe Skoles mærkværdigere Disciple, som maae være dimitterede af Rector Hegelund, mener jeg med Sikkerhed at kunne anføre: Jens Gjødese, Biskop i Aarhus, og Mag. Jacob Jacobsen Wolf, Professor ved Gymnasiet i Odense, for hvem Hegelund havde særdeles Godhed.¹⁾ Ikke mindre navnkundig, end ved sine Disciple, er denne Rector blevet ved sine Skrifter. De anføres af Nyerup saaledes:

Epicedium in obitum Christiani III, regis Daniæ, in schola rip. recitatum, trykt ved Joh. Thomæ oratio in Christ. III. Basil. 1660

har den intet uden de blotte Navne. M. Gregers Fog er den sidste, som har tegnet sit Navn i Bogen.

1) Bloch & F. G. Hist. 1 D. 2 S. 280.

og Francof. 1567. — *Carmen de Natali Jesu Christi*. Hafn. 1563. 4. — *Carmen gratulatorium ad Joh. Alberti, Episc. Siæland.* *ibid.* 1565. 4. — *Argumenta resurrectionis corporum* eller *Trost og Beviisning af Guds Ord om Legemet's Opstandelse*, i *Rhim.* *ibid.* 1578. (Danske Digtekunst's Hist. II. 22.) — *Susanna, Comicotragoedia* i danske *Rhim.* Kbhvn. 1578. 4. Med vedføiede *Appendix*: a, *Artes astusque muliebres* o: *uøgle Qvindes List-Lov og Fast.* (Siden optrykt igjen 1650. 8.) *Jvfr.* Danske Digtekunst's Hist. I. cit. S. 20. b, *Calumnia seu Diabola personata* med Trykkaar 1579. (Om dette Skuespil gives Underretning i Schlegels Anhang til 1ste Bog af hans Ud-gave af *Slanges Christ.* IV, i *Wandals Efterretning om danske Skuespil*, og i de *Nyerup-Rahbek'ske Bidrag til den danske Digtekunst's Historie* 2 D. S. 1—20.) — *Epitome sive compendiolum orthographiæ Aldi Manutii.* Antwerp. 1579. 4. — *Epigrammata Phil. Melancthonis selectiora.* Francof. 1583. 4. — *Om Liv og Død, paa Vers, til Fru Anne Parsbergs Begravelse.* Slesvig. 1597. 8. — *Elogia mulierum* o: om *ypertige Qvindfolk*; til *Truid Bjørns* og *Jomfru Ermegaard Gyldenstiernes Bryllup.* Slesvig. 1587. 8. — *U. B. C. af bibelske Sprog* o: de korteste, letteste og brugeligste Sprog af *Bibelen* efter *U. B. C.* for *Børn.* *ibid.* 1588 og *Khvn.* 1627. 8. (Bag i *haves Fortegnelse paa Kongerne af den Oldenborg'ske Stamme.*) — *Homagium Christiano* (IV) *præstitum.* 1610. 4. — *Formula movendi comparandique nomina adjectiva.* Hafn. 1631. 8. — *Iudicium de Exorcismo*, indført i *Dänische Biblioth.* IVtes Stück. S. 108. — *Antegnelser* i hans *Almanaker*, indførte i *Magazin til den danske Adels-historie* 1 B. 1 H.

Vi see heraf, at *Peder Jensen Segelund* har opnaaet et et *Navn* i den danske Digtekunst's Historie, især ved sine dramatiske Arbejder, af hvilke *Susanna's* *Kristelse* og *Befrielse* er en rimet *Oversættelse* af *Xysti Betuleii* (*Sirtus Birchs*) i *Augsburg* 1537 udgivne latinske *Comoedia tragica Susanna.* Den latinske Original blev i *Maret* 1577 opført af det *Kjøbenhavnske Universitets* *Profesorer* og *Studenter* i *Anledning* af *Christian den Fjerdes* *Daab*, *Dagen* efter samme, d. 3. Junii, og lønnet med *Hoffets* og alle

Lilstedeværendes Bifald¹⁾. Oversættelsen, som Hegelund Aaret forhen havde forfattet til Brug for Ribe Skoles Disciple og i dette Aar²⁾ udgav med en Dedications til Dronning Sophie, er meget fri, ja endog foreget med flere Scener og en rimet Monolog, *Calumnia seu diabolica personata*, som var bestemt til at fremsiges mellem Acterne. Sujettet er den bekjendte bibelske Historie om Susanna, der ved Propheten Daniels Wiisdom blev frelst fra den Anklage, som tvende gamle Bellystlinge af Hævnjerrighed havde paaført hende. Ole Borch i sin Afhandling om danske Digtere siger om Hegelund: *in scenico etiam genere felix, Susannam repræsentando decorum artis mire custodit*. Etatsraad Jacobsen finder dog ikke Behandlingen i Susanna dramatisk, ei heller, naar adskillige, især ved Hjælp af Psalmernes Udtryk sammensatte Steder indtages, i Digtets Enkeltheder eller Dictionen nogen virkelig Poesie. Af Hegelunds egne dramatiske Arbejder vare der 5 i det Kjöbenhavnse Bibliothek: om Abel og Cain, om Abraham, om Lazari Opvækkelse, om de ti Spedalske, og om den rige Mand og Lazarus. Men disse brændte med Bibliotheket 1728.³⁾

Over de Stykker, som i Hegelunds Rectorat bleve opførte af Disciplene i Ribe, har jeg i hans Almanacker, som vare mig laante fra Universitetsbibliotheket, fundet følgende Fortegnelse, der ogsaa er meddeelt af Gjesing i hans J. L. 3 D. 1 B. S. 68.

1571 Junii 4, 5, 6. Cum aliquot annis consiluisent
Theatra Ripis, tandem hoc anno qualicumque conatu exhibuimus Imo die *Jephtam* Buchanani, 2do

1) Conferentsr. Werlauffs Afhandling om Sophie af Mecklenborg i Hist. Tidsskr. 3die B. S. 48—49.

2) Dedicationsen skal være dateret den 12 Aug. 1577. Men efter foranførte Fortegnelse af Myerup er Stykket trykt 1578. Bogen selv kan jeg ikke nu erholde til Eftersyn angaaende Aarstallet.

3) Om Skuespil og Skuespil-Forfattere i Danmark i det 16de Aarh. af Etatsraad Jacobsen i Hist. Tidsskr. 5 B. S. 514—18.

et 3tio *Acolastum* (3: om dend forlorne Søn) paa danſk.

1572, d. 15. Junii: exhibuimus *Andriam Terentii*.

d. 16. — exhibuimus *Lazari a Christo resuscitati* Comoediam danice.

d. 17. Junii: exhibuimus Comoediam de *Desponsatione Christi et ecclesiæ et X Virginibus*.

1576 Exhibuimus ludos scenicos

d. 25. Junii: *Jephtam*

d. 26. — *Abraham* } danice¹⁾

d. 28. — *Susannam* }

1578, d. 22. Julii: exhibuimus *Nabalem*, Comoediam sacram Rodolphi Gvaltheri Tigurini, danice redditam a *Severino Paludano* Cos. Colding.³⁾

Skuepladsen var paa Kirkegaarden østen for Domkirken, Pallads-Jord kaldet, ligesom disse theatralste Forestillinger ogsaa have baaret Navn af Palladsleg, hvilket vi see i Byens Tingbog 1576, hvor et Vidnesforhør findes om at Hans Bardstær paa St. Hansdag „efter at Palladslegen var aflagt“, (3: tilendebragt) overfaldt Disciplen Niels Andersen og ramte ham med Hammeren af en Dre, som han kastede efter ham.

Derum Tiende (s. forhen S. 38), hvis Skjebne tilligemed nogle andre Legaters, herefter særskilt vil blive fortalt, kom nu igjen under Rectorens frie Disposition. Til Høerernes Underholdning blev Skoling Tiende henlagt ved Kong Frederik den Andens aabne Brev, dateret Koldinghuus

1) Heraf synes det dog at være vist, hvad Etatsr. Jacobsen ansaae for tvivlsomt, at Hegelund allerede 1576 havde forfattet Oversættelsen af Susanna.

2) Etatsr. Jacobsen formoder, at „Seffren Scriffer“ Borgemeister i Kolding, som havde oversat „en Leeg“ af Georgius Rollenhausen, var Borgemeister Søren Kjær sld., men tilføier: Om nogen Virksomhed af denne Mand i sliq Retning veed man ellers, det jeg troer, aldeles Intet. Her har man dog et Exempel mere paa et saadant Forfatterſkab.

d. 8de Aug. 1573¹). Med deres Bopæl var ogsaa den Forandring foregaaet, at de nu alle 5 kom til at boe ved Skolen²).

Niels Willumsen,

(Nicolaus Vilhelmi) var Rector fra 1580 til 1585. Han blev siden Præst i Balle i Sønder-Jylland og kaldes da Magister (R.C. p. 660.). At han tillige har været Kannik i Ribe, sees af Skolebogen, hvor hans Navn forekommer blandt de Prælater og Kanniker, som ikke residerede her og efter den Beslutning, som 1590 blev taget i Capitlet, skulde give hver aarlig 10 Daler til fattige Skolebørn, endstjondt saavel hans som de Andres Gaver hyppigen udebleve. Den sidste Gang, hans Navn i denne Anledning forekommer, er 1602. Eftersom han er født i Ribe, er det rimeligt, at han er en Søn af Sognepræsten til Cathrine Kirke, Willum Pedersen, og har gaaet her i Skole. Lyschander omtaler ham som Forfatter af adskillige Digte til Niels Krag og Andre. Biskop Jøer Jøersen Lemmet, som var født 1564, er rimeligviis dimitteret af ham. Han var den første Rector, som efter Erkedegn Jens Viborgs Død i Mæret 1581 nød Indtægten af Vicaria Apolloniæ, hvorom Lerpager p. 240 giver Underretning. Det er siden folgt; men derfra hidrører endnu en Afgift, som ydes til Skolen af Ribe Bispestol. Jvfr. Skoleann. 4 Dv. 1810 S.

1) Dette hidtil, saavidt jeg veed, utrykte Brev er her opbevaret blandt Bilagene under Nr. IV.

2) Om Høvernes Bopæl findes følgende Optegning skreven 1606: Vdi gammel Tid haffuer en af Høverne haffd sin Bolig vdi en fire Fag Hus eller oc taget Huusleie deraf.*) Derefter, der Vocaterne bleffue bedre forsergede med Bolige, saa de To boede vdi Puggaard Huses Østerende oc de To ved Scholen. Siden derefter der Marine saltig Her Vallis døde (i Mæret 1573) aff den Vicariegaard ved Scholen, da bleff der vdi Try Vocaters Bolige bevilget vdi samme Domkirkes Hus, saa de boe nu alle Fem tet op til Scholen. Desmellem bleff det stycke fire Fag Hus bag Puggaard brugt af Scholemesterne til deris Stald. o. s. v.

*) Denne Boligs Beliggenhed betegnes i det Foregaaende saaledes: ligger sender Bag fra Puggaard vd til Graffuerne oc næst vester op til Thomas Jørgensens Aabildhave.

274—81. Oluf Clemensen Synboes Legat, stiftet 1581 til fattige Disciples Underholdning, skal særskilt blive omtalt.

Mag. Mads Andersen Pors, fra Horsens, kom i Niels Willumsens Sted 1585, og forestod Skolen i 5 Aar til 1590. Derpaa blev han (efter Thura V. Sch. A.) Rector ved den nyoprettede Skole i Horsens. I Worms og Myerups & L. siges, at han resignerede og reiste udenlands. 1595 d. 17. Apr. blev han Sognepræst til Domkirken i Ribe og Canonicus Capituli, var tilstede ved Herredagen i Kjøbenhavn 1604, men mistede sit Embede 1616. Noгле mene, at han blev affat, fordi han i Dedicationen af sin Nomenclator havde skrevet til Kong Christian, som da var ung: Tuum ingenii acumen (præfiscine) elegantemque eruditionem docti omnes et admirantur et venerantur. Det Ord præfiscine skulde nemlig være bleven udlagt i en skoptisk Mening. Den sande Aarsag var dog snarere begaaet Leiermaal og Ulydighed mod hans Forsatte¹). Mag. Pors levede endnu 1618, men var død før d. 26. Febr. 1619. Han skal have været en fermuende Mand og eiet den Gaard paa Torvet, som efter ham fik Navn af Porsborg og er bekjendt af Berset;

Porsborg hin røde
lagde Per Baggesens Guld øde.

Denne Peder Baggesen var Fader til Magister Pors's Hustru, Anne, og, Berset til Trods, efterlod sine Børn anselige Midler.

Naar jeg antager, at Professor Christen Zansen, som siden blev Biskop i Aalborg, og Dr. Med. Mads Jacobsen, Christian den Abes Livslæge, have forladt Ribe Skole, hvis Disciple de ere, i en Alder af omtrent 20 Aar, bliver Mads Pors den Rector, som har Æren af at have afleveret saa berømte Candidater til Academiet.

1) Mølleri Cimbria Litter. T. 2, p. 656.

Hans Skrifter ere:

Programma in nuptias Canuti Brahei. Havn. 1584. — Scite et sententiose dicta Saxonis Grammatici. Slesvici. 1586. — Genethliacon Jesu, et danck Vers med Noder. ibid. 1589. 4. — De nomenclaturis romanis recens danice factis libri IV. Francof. 1594. 8.

Skolebygningen blev i denne Rectors Embedstid udsidet med den Længde, som vender ud mod Graabrødregade, hvor forhen Domkirken eiede 3 forfaldne Boder, hvilke den 1586 skjenkede til dette Diemed. (N. B. S. 33). Mag. Pors blev efterfulgt i Rectoratet af

Iver Iversen Hemmet.

Hans Fødested er ikke Hemmet i Aarhus Stift, som Worm formoder, men Hemmet i Ribe Stift, hvilket Nyerup rigtigen angiver, men feiler derimod i den Notits, at han er født af Bønderfolk sammesteds. Hans Fader var Iver Gregersen, Præst i Hemmet, som døde d. 17. August 1601; hans Moder Maren Clausdatter, som var død den 14. s. M. Begge bleve paa een Dag begravne. Min Hjemmel for denne Berigtigelse er et Brev fra Præsten Lure Lerkelsen i Hemmet til Lector Peder Lerpager, af Dato 14. Junii 1703. Han meddeler deri en Indskrift, som da endnu fandtes i Hemmet Kirke paa en sort Marmortavle, der af Biskop Hemmet var opsat over hans Forældre i Aaret 1620. Paa Tavlen læstes:

Vir gravis et præstans studio, pietate, labore

Subjecta recubat *Pastor Ivarus* humo.

Ad latus huic recubat conjux pia casta *Maria*

Claudia, cui niveo luxit in ore pudor.

Hi mensam coluere unam, lectumque domumque,

Et cippum hunc unum post pia fata colunt.

Una dies uno conclusit utrumque sepulchro

Atque unius *Abræ* cepit utrumque sinus.

Non potuit mors dira pios divellere amantes,

Quæ solvit valida cuncta creata manu.

Christus, qui tumulo sanctum caput extulit, unus
 Is capiti junget corpora nostra suo.

Ivarus Hemmethæus SS. Th. D.
 S. R. Mellitissimis Parentibus.

Brevets Forfatter bemærker udtrykkelig, at vor Hjemmet har gaaet i Ribe Skole, forresten anfører han det Bekjendte om Manden: at han seruden Theologie i sin Ungdom havde lagt sig efter Astronomie (han siger endog Medicin) og opholdt sig nogle Aar hos Tycho Brahe paa Hveen; at han forestod Ribe Skole i 6 Aar fra 1590 til 1596, (ikke, som der i Terp. Inscr. p. 54 urigtigen findes, 16 Aar); at han derpaa blev Rector og 1614 (1604 i Nyer. L. er en Trykfeil) Biskop i Ribe; at han 1620 blev creeret til Doctor Theol. og døde 6. Jan. 1629. Ogsaa nævner han Biskoppens Hustru Kaven, en Datter af Raadmand Peder Baggesen, og deres Børn, nemlig: Peder, „som blev Præst i Løndberg og siden assat“, Bagge, der boede i Ribe, Dorthé, som først blev gift med Hr. Christen i Lunde, siden med Jens Dlusfen Varde, Sognepr. i Hemmet, og Maren, gift med Claus Jacobsen i Varde.

De hos Nyerup anførte Skrifter af Hemmet ere:

Ligprædiken over Knud Brahe 1615, over Jde Bryste 1621, over Kjeld Brochenhuus 1632, alle 3 trykte i Kbhv. 8.

Poul Mortensen Østrup, en Discipel af Ribe Skole, som blev Rector i Ribe og tilsidst Biskop i Lund, har rimeligviis deponeret under Hemmet, hvis Rectorat vel har frembragt adskillige andre af Terpagers viri in utroque statu clari, men, dersom Embedsværdighed skal være Maalestofften, ingen mere berømt Mand.

Skolens ældste Regnskabsprotokol, som saa ofte i disse Efterretninger under Market R. B. paaberaabes, skyldes idetmindst Rector Hemmet sin første Indretning; thi det aarlige Regnskab, som Bogen indeholder over Indtægter og Udgifter til Disciplenes Understøttelse, begynder med Aaret 1590, da Hemmet paatog sig Skolens Bestyrelse, og paa

Fortegnelsen over Rectorerne ere alle hans Formænds Navne skrevne med samme Haand, som hans eget, Eftermændenes derimod med forskjellige Hænder. Det er denne Kilde, hvorfra Recensenten af *Terpagers R. C.* i *Dänische Bibl.* 1 St. middelbar eller umiddelbar har de *Excerpta*, der S. 170 til 71 paa Latin meddeles ordret, som de findes i Regnskabsbogen. Derfra har ogsaa *Terpager* den Efterretning, (*R. C.* p. 506), at der i Aaret 1592 vare 315 almisstrængende *Disciple* i Skolen: 46 i 6te, 34 i 5te, 37 i 4de, 43 i 3de, 47 i 2den og 108 i 1ste Klasse. — Den forhen omtalte Bestemmelse, at *Canonici non residentes* aarligen skulde give hver 10 Daler til fattige Skolebørn, er tagen, eller rettere fornyet, af Capitlet den 17. Dec. 1590, det første Aar af Hjemmets Rectorat, og anført i *R. B.* Fol. 2.

Gjøde Lauridsen,

(*Ægidius Laurentii*) Hjemmets Eftermand, er født i Ribe den 15 Sept. 1568, en Søn af forhen anførte Rector Laurids Gjødese og Sophia, Iver Stubbs Datter. Han har gaaet i Ribe Skole. Efter først at have studeret hjemme ved Universitetet i Kjøbenhavn fra 1586 til 91, reiste han udenlands og opholdt sig nogen Tid i Zerbst for at dyrke Astronomien, tog *Magistergraden* i Kjøbenhavn 1595 og blev indsat som Rector den 13 Febr. 1596. I Aaret 1605 nedlagde han sit Skoleembede, da han var bleven udnævnt til *Erkedegn* ved Capitlet i Ribe, og døde i denne Værdighed den 21 April 1627. Han var gift med Marine, en Datter af Mag. Anders Sørensen Bedel,¹⁾ og har efterladt sig følgende Skrifter:

Oratio de Cometarum genere et subjecto. Servestæ Anhaltinorum. 1593. — Samlede Efterretninger om Krigen med Sverrig i Aarene 1611—12, indf. i *Ny Danske Magazin* 11 p. 9. o. f.

1) Blandt deres 6 Sønner og 9 Døttre vare: Johannes Rector i Nalborg, (*R. C.* p. 599), Andreas, Raadmand i Slangerup, Karen, som nævnes i *Terp. Insc. R.* p. 50, og Wibke (*ibid.* p. 63.)

I denneſ Rectorat maa Discipſen Hans Vandal, ſom blev Biſkop i Viborg, have taget Afſted fra Skolen, ligeſom ogſaa Jacob Gaſſen Segelund, der blev Rector i Ringkjøbing, een af Terpagers viri clari, hvilket juſt ikke altid har meget at betyde, og Chriſten Nielsen Friis, der, ſom Rector i Ribe, virkelig opnaaede en vis Celebritet.

Gjøde Lauridsens Portrait ſaundtes ogſaa paa Faderens forhen, S. 76, omtalte Epitaphium i Cathrinekirke.

Mag. Poul Mortensen Øſtrup, den følgende Rector, er født i Naſtrup i Ribe Stift 1576, hvor hans Fader, Morten Poulsen (Grum), var Sognepræſt. Ifølge en Indberetning af Paſtor N. Olivarius til Biſkop J. C. Bloch, dateret den 21 Juni 1766, var der et Epitaphium i Naſtrup Kirke, hvorpaa en af Præſtens Formænd, Mag. Lundt, hvis Embedetid falder mellem 1704 og 45, havde ladet ſætte følgende Indſkrift, da den oprindelige var ukjendelig af Ælde:

„Velædte og Høiærværdige Mag. Poul Mortensen Øſtrup, fordum Biſkop i Lund i Skaane, nu ſelig hos Gud, har ladet dette Monument opſætte til fordum hæderlig Hr. Rasmus Sørensen og ſine Forældre Hr. Morten Poulsen, fordum Sognepræſter til Øſtrup og Starup med Huſtru Anna deres Amdinſe.“

Da Biſkop Øſtrup (eller rettere Øſtrup) alſaa ikke er en indfødt Ripenſer og dog af Terpager og flere er bleven anſeet derfor, har det formodentlig ſin Grund deri, at han har gaaet i Ribe Skole, og ſom en Discipel af denne er bleven kaldt Ripenſis. Hjemkommen fra vidtloſtige Reiſer i England, Skotland, Nederlendene, Tydſkland, Italien, Ungarn, Polen, Belgen, Polen og Frankrige tog han i Aaret 1604 Magiſtergraden ved Univerſitetet i Kjøbenhavn, og blev det følgende Aar beſkicket til Rector i foranførte Gjøde Lauridsens Sted. Da han med Berømmelſe, ſom det hedder, havde foreſtaaet dette Embede i 5 Aar, gif han ſom pædagogisk Profeſſor til Univerſitetet i Kjøbenhavn. Efter eet Aars Forløb blev han kaldet derfra til Biſpeſtolen i Lund, og døde paa denne

Post den 4 Nov. 1619. Efter Worm var han gift med Margrethe Stage, en Datter af Borgemeister Søren Jacobsen Stage i Ribe. Hvis dette er rigtigt, maa denne Margrethe have været hans første Kone; thi sidst var han gift med den bekjendte Anders Sørensen Bedels Datter, som hos Lerpager kaldes Elisa (R. C. p. 656), men i Ribe Byt. Protok. 1626, 22 Julii, hedder „Sidsel Andersdatter, Sal. Mag. Povel Mortensen Biskop i Lund hans Enke.“¹⁾ Hans Gravmæle (R. C. p. 632) tillægger ham mange Dyder: Blidhed forenet med Alvor, Erlighed og Retfærd. Endstjøndt slige Mindesmærker ikke ere de paalideligste Vidner, synes det dog rimeligt nok, at han ikke uden anbefalende Egenheder er stegen saa høit og saa hurtigt. Som et Særstyk i en Tidssalder, da Niis og Ferle herskede, maa jeg nærmere omtale de af denne Rector i Aaret 1605 indførte Slittigheds eller Dueligheds Belsønninger, som skulde uddeles ved maanedlige Prover. Den meget lovende Plan til slig en Indretning findes i Sf. B. S. 187—88 saaledes udfæstet.

ΑΓΩΝΟΘΕΣΙΑ.

Constitutum esto, ut in schola Ripensi quilibet dies plenilunii sit dies Examinis et certaminis scholastici, oc derfaar til at opuecke Ungdommen til Fliit oc Kamp med hinanden, skal tolf Gonge om Aaret (en Gong huer Maaned, paa huilken Dag som Maanen er trindfuld) vdi Bispens oc Presternis Nærværelse, strax efter XII slet vdi Scholen en Person aff Scholemesterens Lectie haffue en liden Oration, oc hannem skal giffues til Papis $\frac{1}{2}$ mk. d. Siden skulle alle Scholeborn beuise selff deres Fliit oc Forfremmelse, først de Store, deres libros Progymnasmatum et prælectionum Theologicarum et concionum, quas exceperint, saa oc alle de andre, huer effter huer vdi sin Glasse, først wise deris Scrifft (Dansk, Latinsk, Græsk) oc derpaa skal iudicaris,

1) Zwerg, der ikke kjendte hendes Stammenavn, kalder hende Cæcilie N. S. Cler. S. 630.

oc giffues strax (eller paa anden Dag) solenniter en eller to vdi huer Lectie en liden Foræring, sem skal huer Gong offuer alle fem Lectier beløbe en Mark eller io icke offuer XX Sk. d. Sammeledis skulle de oc rosis oc foræris huilke Lo oc Lo der ville certare de loco superiore per varia exercitia declinando, comparando, conjugando: recitando vocabula et verba ex nomenclatore. Versibus memoriter recitandis sive ex aliquo integro poemate latino vel græco: sive secundum literas versuum terminales: sive ordine in singulas literas propositi alicuius distichi: grandiores vero (scilicet in classibus tribus superioribus) instituendo prælectionis proximæ analysin grammaticam (juxta etymologiam et prosodiam) dialecticam, rhetoricam. Item componendo seu vertendo argumentum aliquod ex tempore. Exprimendo illustre aliquod carmen paraphrasi, vel alio genere carminis: variando materiam eandem aliis atque aliis lusibus: Centonibus: effingendo *παρωδίας*, Anagrammatis-mos, Epigrammata. Tractatione argumentorum paradoxorum seu absurdorum, item orationibus adversariis, panegyricis, invectivis etc. Declamitando memoriter p. Derz til skal beredis en Theca Honoraria seu *βραβεῖοθήκη*, en liden Kramskab med Hylde oc Numme vdi, huorvdi skal fundis forscreffne Foræringe, Scriffuertoy, Pennckuiffue, Sandbøxer, Forscriffter, Skjortekraffuer, Pergament, malede Bressue, prentede Contrafeir, Handske, Punge, Bolde etc. Huilken forscreffne Kramskab skal paa huer fuld Maanedag (die plenilunii) ophengis paa Scholeveggen opladis oc visis Børnene etc.

Slige Præmienddelinger have efter samme Regnskabsbog kun fundet Sted i Maret 1606 fem Gange, 1607 to og 1610 tre Gange. Siden er denne Skik ved Rector Dstrups Forslyttelse ganske gaaet af Brug, maaskee fordi Erfaring havde lært, at den i Udførelse havde sine store Vansteligheder. Man betænke kun: paa een Eftermiddag først en Tale, saa Gjemmensyn af det Skriftlige, som godt kunde medtage hele

Liden, hvis det virkelig skulde eftersees, og ikke blot loseligen besees; og derpaa en Række af Prover, hvoriblandt nogle, der, som Rector S. Hansen i sit Manuscript siger, kunde sætte mangen Professor i Knibe, og endda adskillige etc. etc. ovenikjøbet, ret som om man frygtede for, at Estermiddagen ikke var tilstrækkeligen besat med det Ansøgte, og det i en Skole, der paa den Tid, da en saadan Examen første Gang blev holdt, havde et Antal af 118 blot fattige Disciple. Saa meget man derfor end maa billige Diemedet af denne Indretning, kan det dog ikke negtes, at den selv røber en ung Ophavsmand med liden Erfaring i Skolesaget, og det synes virkeligen, at Rector Dstrup, for atter at bruge ovennævnte Forfatters Ord, ikke har været fri for den Feil, som har givet Menken Anledning til at udgive sit Skrift de *Charlataneria Eruditorum*. Noget særdeles berømt Discipel finder jeg ikke at være Frugten af samme *αγαθοδωσία*. Et mærkeligt Exempel under denne Rector, ikke paa stor Værdom, men paa en langvarig Skolegang, er derimod Peder Jessen Doctor. 1591 forekom han som Discipel i 5te Lectie, hvorfra han 1594 findes at være opflyttet i Mesterlectie, og sidder der endnu 1605, altsaa paa 11te Aar i een Klasse.

Biskop Dstrups Forfatterskab bestaaer i de af Nyer. ansøgte Lægeprædikener:

over Helvig Brahe, (Kbhv 1612), over Helvig Ranzou, *ibid.* eod., og Steen Malthesen Schested. *ibid.* 1613. 4. (Den første var dog maaskee rigtigere over *Tønnes Brahe*, i det mindste findes i *Thuras V. Sch. A.*: „*concio funebr. in Antoninum (vulgo Tønnes) Brahe de Tostrup ex Joh. XIV. 5. Hafn. 1612.*“)

Disciplenes Stipendier forøgedes i denne Rectors Tid med adskillige Legater. Tvende af dièse, Anders Sørensens Enkes paa 400 Daler (1604) og Thomas Bonums paa 100 Daler (1606) skulle særskilt blive oplyste ved Documenter, som i den nyere Tid ere blevne af Bigtighed. — 1607 indtraf en ulykkelig Begivenhed, at Christen Pedersen Zege Lund, født i Viborg, blev af Banware stude

ihjel af sin egen Frænde, der sad bag ved ham i hans Vogn. Baademorderen maatte bøde derfor 100 Rdr., hvoraf den ene Halvpart blev givet til Viborg Skole, den anden til Ribe Skole. Samme Legat findes endnu i Regnskabet for 1635, og anvendtes til fattige Skolebørns Understøttelse. Med Tiden er det, ligesom de tvende foranførte, gaaet ind under Skolens „navnløse Capitaler“, som siden ville blive omtalte. Det Samme er ogsaa Tilfældet med 20 Slettedalere, som en Borger her i Byen ved Navn Anders Kalsø Lund i Maret 1608 gav til „Riber Scholeborn“ og som i Regnskabet for 1635 ere omfrevne til Rigsdaler. Et anseeligere Legat havde Fru Magdalene Sehested (i R. B. Seestede) til Kørupgaard, Morits Podebusks efterlevende Hustru, isinde at stifte. Den 30 Nov. 1606 sendte hun 50 Rdr., som skulde være Rente af 1000 Rdr., hvilken Sum hun i sit Testament vilde bestemme til Huusarme og til fattige Skolebørn i Ribe, saaledes at den halve Rente skulde tilfalde de første, den anden halve de sidste. 1608 sendte hun 50 Slettedalere. 1610 gjordes den Forandring, at 30 Daler af Renten anvendtes til Huusarme. Efter hendes Død, som indtraf den 3 Dec. 1611, vedblev hendes Datter, Gissel Podebusk, som var gift med Otto Christopher Rosenkrantz til „Bølver“, at betale disse 50 Daler i nogle Aar og saalænge som det aarlige Regnskab uafbrudt fortsattes i R. B.; men fra 1616 til 1633 er der et Hul i dette Haandskrift og ingen fuldstændig Indtægtsliste igjen at finde for 1635, hvor dette Legat ikke mere nævnes. Formodentlig er Fru Gissel Podebusk imidlertid ved Døden borttrykket, uden at noget Stiftelsesbrev er bleven forfattet, hvorover hendes Arvinger have gjort Indsigelse mod Capitalens Udbetaling.

Rector Strups Eftermand,

Jørgen Pedersen Segelund,

er født i Ribe d. 15. October 1583. Hans Fader var den forhen omtalte Rector Peder Jensen Segelund, hans Moder Margrethe Jørgensdatter. At han har benyttet Sko-

len i den By, hvor hans Fader tilbragte sin hele Embeds-
tid som Rector, Rector og Biskop, er ingen Tvivl underka-
stet, og desuden bekræftet af D. Grønlund, som i sine Op-
tegnelser udtryffeligen siger, at han var afgaaet fra Ribe
Skole til Universitetet i Kjøbenhavn. Paa sin Udenlands-
reise tog han Magistergraden i Wittenberg 1607. 1610
blev han af sin Fader beskiftet til Rector her paa Stedet,
hvorfra han 1614 blev kaldet til Sognepræst i Mogelton-
der. Der døde han som Herredsprovst d. 10 April 1653.
Han var gift med Marine, en Datter af Raadmand Kjeld
Sørgensen i Ribe. Worm og Myerup, der begge forbigaae
hans geistlige Befordring samt hans Dødsaar, nævne ham
som Forfatter af:

Tvende ny Sange om Jyllands og flere Landes bedrøvelige
Tilstand. Kbhv. 1629.

Med Aaret 1611 begynder det Kjøbenhavnske Universi-
tets ældste, hidtil opdagede Matrikel, hvoraf en Udskrift for
Ribe Skoles Bedkommende herefter skal blive meddeelt.
Naar vi regne de i Aarene 1611 til 14, begge incl., dimitt-
terede Ripensere til Hegelunds Disciple, er Tallet 12, blandt
hvilke jeg mener, at Mag. Lauge Andersen Vedel, Sog-
nepræst til Cathrine Kirke i Ribe, i flere Henseender meest
tildrager sig Dymærksomheden.

Et betydeligere Navn i Rectorernes Række er

Mag. Christen Nielsen Friis.

Han er født i Ribe 1584. Hans Fader var Raad-
mand Niels Hansen Griisbek, hans Moder Kirsten
Friis, hvis Stammenavn han har optaget. Tørpager be-
retter, at han har gaaet her i Skolen under Rector Iver
Hemmet og Laurids Gjødesen; men det sidste Navn bør
være Gjøde Lauridsen, som man let vil see ved at tage
Tiden i Betragtning. Formodentlig er han dimitteret i Aa-
ret 1605 eller det sidste Aar af Gjøde Lauridsens Rectorat;
thi 1606 var han allerede academisk Borger ifølge Thuras
V. Sch. A. Fra 1608 opholdt han sig for det meste ved

tydske Universiteter, i tvende Aar som Hovmester for den unge Adelsmand Jørgen Wälow. Efter sin Hjemkomst tog han Magistergraden i Kjøbenhavn d. 18. Mai 1613, og blev det følgende Aar kaldet af Capitlet i Ribe til Rector sammesteds. I de 9 Aar, han forestod Skolen, skal den have været i stor Anseelse og talrig besøgt af Disciple endogsaa fra Norge, saa megen Ny gik der af Bestyrerens Duellighed og Lærdom. 1623 blev han ansat som Lector Theol. og Sognepræst i Bester-Bedsted, i hvilket Embede han tilbragte sin øvrige Levetid. 1640 blev han tillige Medlem af Capitlet i Ribe. Han døde d. 2. Marts 1653. Hans Hustru var Ingeborg, en Datter af Laurids Løgersen, Borgmester i Ribe.

Rector Friis's Navn findes ikke i noget Forfatter-Lexicon; istedet for Bøger efterlod han sig dygtige Disciple, hvoraf Tallet efter Matriklen er 56. Blandt disse findes ikke faa, hvis academiske Værdighed, eller Skrifter, vidne om en mere end almindelig Lærdom. Anders Andersen Ringkjøbing, Dr. Theol. og Biskop i Aalborg, udmærker sig blandt dem ved sit anseeligere Embede. Mag. Jens Kjeldsen lære vi siden at kjende som sin Rectors Eftermand i Skolens Bestyrelse.

I Friis's Embedstid bleve Lærernes Indtægter forøgede med: 1, Albert Scheels Legat paa 500 Rdr. til de 2de overste Hørere. Stiftelsesbrevet af 24. Decbr. 1614 læses hos Terpager (R. C. p. 497). 2, Else Torbys Legat af 100 Rdr. til 3die Lecties Hører. Fundatsen af 5. Apr. 1621 er trykt sammesteds S. 498—99. 3, Bertel Struchs dito af 200 Rdr. til de 3 nederste Hørere, stiftet d. 24 Decbr. 1616, (forbigaaet af Terpager og uden noget mig bekjendt Gavebrev). 4) Det Scheelske Legat af „100 Rdr., givet en Skoleperson til Bøger og anden Nødterst“, kan ogsaa her nævnes. Hofm. S. 505 citerer desang. Terp. p. 497, hvor Fundatsen skulde findes, men søges forgjæves; thi det Gavebrev, som der staaer, er et ganske andet. For

denne Donation havees nemlig ingen særskilt Fundats, men blot en Bestemmelse i Alb. Scheels Gavebrev paa 1000 Rdr. til Ribe Byes Fattige, dateret Riberhuus paa St. Michelsdag N° 1623. S. den af Falster indrettede Regnskabsprot. S. 1.

Mag. Jens Kjeldsen

var dernæst Rector i en Tid af 7 Aar, nemlig fra 1623 til 1630. Han var en Son af Kjeld Jørgensen, Borgemeister i Ribe, og dimitteret fra denne Byes Skole 1618. Magistergraden tog han (efter Thurahs V. Sch. A.) i Mai 1623. Fra Rectoratet blev han kaldet til at være Sognepræst i Landskrone og Provst i Ronneberg H. Da de keiserlige Tropper havde Ribe inde fra 1627 til 1629, ophørte imidlertid Skoleunderviisningen, hvilket man maa slutte af det, som Terpager (R. C. p. 636) fortæller om Laurids Pors, der da var Discipel. Af de 59 ripensistiske Candidater, hvis Navne uuder hans Rectorat findes i Matriklen, ere de fleste ubekjendte. Blandt nogle Præster og Provster, som der forekomme, vil jeg blot nævne Mag. Mads Mortensen Lime, Sognepræst i Middelfart, hvis Udenlandsreise Terpager omtaler p. 628. Jens Kjeldsens Skrifter ere:

Ligprædiken over Mette Ulfeld, (Kbhv 1633. 4.) og over Lisbeth Hvidtfeldt. ibid. 1638. 4. — Josephs Historie, en Comedie paa Vers, hvoraf P. T. Bandal har leveret et Udtog i 2det Stykke af sin Efterretning om gamle danske Skuespil.

Mag. Anders Pedersen Romdorph

bragte igjen Skolen i Orden. Han er født den 28 August 1605, formodentlig i Romdrup, i Vib. St.; thi efter Møllers Cimbr. Litter. (T. I. p. 566) var han en Syde (Cimber) og har vel taget Tilnavn af sit Fødested. I adskillige Aar var han Hovmester for nogle unge adelige Seefeldere, som studerede i Sorø, og tog Magistergraden i Kjøbenhavn 1630. Samme Aar blev han kaldet til Rector for vor Skole efterterat have tiltraadt en Udenlandsreise, som derved blev af-

brudt. Af nedenstaaende Brev, som Prof. Zentrichsen i Odense har havt den Godhed at meddele mig, seer man, at Romdorph har været samvittighedsfuld i sin Dimission af Candidater, og at disse ikke altid have villet oppebie den tilstrækkelige Grad af Modenhed, førend de tragtede efter den academiske Frihed. De Feil, som aabenbar findes i den ældgamle Afskrift, indlader jeg mig ikke paa at rette, men gjengiver den usforandret¹⁾.

I 10 Aar forestod han Skolen, hvorpaa han blev Er-
kedegn og Kannik i Ribe samt Kirkeværge²⁾ for Domkir-
ken sammesteds. Han døde d. 29. Marts 1649. Paa et
Epitaphium, som fandtes i Domkirkens Chor, vare hans og
hans Kones Dorthæas Portraiter anbragte. De ere endnu
opbevarede. Hun var en Datter af Søren Andersen Vedel,

1) Salutem et Obsequia.

Excellentissime vir, Pater et Promotor reverenter et officiose
colende, etsi non ignoro, quantum sit nefas inani scriptione inter-
pellare gravissimas religiosissimi muneris tui occupationes, in quem
velut Atlantem vasta illa Academiae moles incumbit; tamen meæ
qualiscunque intercessionis indulgendum erit petitioni amicorum, quos
inquietant adversæ res filiorum ab examine Academico non ita pridem
exclusorum, quod vulgari testimonio ad vos viam affectarint. Nec
fortassis abs re mea fuerit si tuæ dignitatis (sic) rationes excusa-
tionemque manumissionis exponam. Patria sane in liberis potestas;
illos sed volentes schola exegit. Quos enim nobis credunt, jus ha-
bent reposcendi. Tum v. abiturientibus, quod promeruerunt vitæ
diligentiæque testimonium non est ut denegare possimus. Sed
illis imposuerunt eorum exempla, qui promiscua illa literarum forma
ad Academicam censuram antea admissi progressibus suis non qui-
dem contemnendis, sed quibus non ausus eram fidere, suffragia sibi
conciliarunt. Et spes erat non omnes reprobandos fuisse, si gratiam
examinis impetravissent. Sed defuit mihi interponendi fidem auda-
cia: Opem autoritatis tuæ tot meritis in academiam, tot curis quæ-
sita (sic) ut ipsis implorem, animum dedit profusa illa benevolentia,
qua me immerentem complexus es, et ad omnem observantiæ cul-
tum tenes devinetissimum. Ea si per alia obstacula impetrari ne-
quit, condones, quod exoro et quæso tuam Humanitatem, tuæ (?) fiduciae
molestam hanc scribendi licentiam, et quod innocenter fecimus in
sequiorem partem ne interpreteris. Vale columen nostræ Academiae
et laboribus nostris, quod soles, favere perge. Ripis 4 Calendas Julii.
Anno 1635.

Cultor nulli secundus

Andreas Petri Romdorphius.

2) Dette forstaaer jeg ved Ædilis, som han kaldes i Terp. Inscr.
R p. 25, og af Thura i V. S. A. Nyerup kalder ham ædituus.

Præst til denne Kirke, og ægtede efter Romdorphs Død Dr. Med. Ludvig Pouch, som ogsaa forestilledes paa Epitaphiet. Hvis man er i Tvivl om, hvo af disse Tvende, der skal være Romdorph, enten den mindre, flintbyggede Mand, som staaer Konen nærmest, eller den høie, bredskuldrede Figur, der træder længere til Siden: da bliver man vis i sin Sag ved den Beskrivelse, som gives os af Rectorens Person i Cimbria liter. l. c., hvor der siges, at Sungen i Ribe kunde maale sig med ham i Væxt, ligesom han ogsaa overgik Alle i Lærdom og var baade en udmærket Theolog og Philolog.

Den Myndighed, som Frederik den Anden i sit aabne Brev af 8. Aug. 1562, der læses i R. C. p. 504—5, havde indrømmet Skolemesteren i Ribe: overeensstemmende med „gammel Brug og Skolens Frihed“, selv at affstraffe Disciple, som havde begaaet mindre grove Forseelser af det Slags, der ellers revsedes af Byens Magistrat, har denne villet gjøre Romdorph stridig, som man seer af et Rescript, hvilket han for at havde sin retmæssige Jurisdiction har udvirket, og som efter en Afstrift af Grønlund lyder saaledes, som den i Noten er anført').

I Christian 4. etc. Vor sunderlig Gunst tilforn. Vider at efterkom os esskel. Mester Anders Romdrup Skolemester i vor Kiøbstæd Ribe underdanigst for os haver ladet andrage, Skolens Personer der udi forte vor Kiøbstæd Ribe imod deres Privilegier angribes og til Tunge forfølges, forend Bispen eller Skolemesteren derom til videndes vorder, som I videre af medfølgende hans Supplication haver at erfare, thi bede vi Eder og naadigst ville, at I tilholde Borgermester og Raad udi forte vor Kiøbstæd, at de sig med Skolens Personer imod deres Privilegier intet befatter, med mindre samme Personer i aabenbar Hoer, Manddrab eller Trolddom bliver befunden, da dennem at holde tilstæde indtil dermed tovtlig procederes. Iligemaade bede vi Eder og naadigst ville at I og tilholde menige Borgerskab der udi forte vor Kiøbstæd, at de af Skolens Personer aldeles ingen Bøger eller Klæder utovtligen i Pant tager, enten for All eller Penge, som de unyttigen forøder, med mindre de samme Pant som utovlig og imod Forældrenes og Skolemesterens Minde vil have forbrudt.

Hadersleb d. 30 Dec. 1638.

Christian.

Et Minde om Rector Romdorph er det af ham stiftede Legat paa 100 Rd. til fattige Disciples Understøttelse (R. C. p. 500. Hofm. Fund. S. 521). Gavebrevet af 30. Marts 1641 er utrykt, men findes i den Følsterste Regnskabsprotokol Fol. 9.

Blandt denne Lærers og Bestyrers Disciple, hvoraf Matriflen tæller 58, er den navnkundigste Digteren Anders Christensen Bording, Mag. og Rector Theol. i Ribe. Romdorphs Skrifter ere hos Nyerup:

Decachordum Jubilæum d. e. aandelig Jubelfryd over vor Frelseres Jesu Christi naaderige Fødsel i 10 Jubelsange, udgivet med Fortale af J. L. Aaskov. Kbn. 1658. — Paraphrasis Apocalyptica ed. Matth. Friis, Lyneburg. 1683. fol.

Hertil føier Worm:

Disp. Miscellanea, theses logicas, Metaphysicas etc. continens. Haun. 1604. 4.

Det var i Romdorphs Embedstid, at Ribe fik Fundatsen til et Gymnasium. Førend jeg gaaer videre i mine Efterretninger om Rectorerne og hvad der under Enhvers Bestyrelse har tildraget sig af Bigtighed for vor Skole, vil jeg for nogle Dieblikke standse ved dette Phænomen af en høiere Underviisningsanstalt, der her i Ribe bøde, saa at sige, i Fødselen. Hensigten af disse Gymnasier, som efter Christian den Sjendes Plan skulde oprettes ved alle Cathedral-skoler, var at forskaffe den studerende Ungdom Udgang til en Fond af Forskudskaber, hvorved den kunde sættes istand til med des større Fremgang at høre Professorernes Forelæses ved Høiskolen¹⁾. De skulde altsaa udgjøre et Mellemled til at forbinde Skolerne med Academiet. Først blev et saadant Gymnasium oprettet i Odense d. 18. Febr. 1621, hvor det holdt sig næsten indtil Enden af det 18de Aarhundrede, og efter Etatsraad Blochs og Professor Nyerups Vidnes-

1) Nyer. Sk. 3 D. 1. S. 103.

byrd stiftede i sin Velmagt ikke liden Nytte. De øvrige Stiftssteder, som sildigere, nemlig alle i Aaret 1636, bleve forsynede med Fundatser til Gymnaster, vare Koeskilde, Ribe og Aarhus i Danmark, Lund i Skaane og Christiania i Norge. Paa nogle Steder var Indretningen af saare kort Varighed og oplevede i det Høieste kun et halvt Aarhundrede. Paa andre Steder, og blandt disse var Ribe, kom Planen ikke engang til Udførelse.

Den Kongelige Anordning om et Gymnasiums Oprettelse hos os var desuagtet ikke her savnes, om den endog maa staae som et Kenotaphium. Lerpager meddeler os den (R. C. p. 486) saaledes, som den her nedenfor er aftrykt¹⁾.

1) *Wii Christian den Fierde af Guds Naade .. Giøre alle Witterligt, att efter som daglig forfarenhed vdbiser, at yngdommes Christelig och gode optugtelse ehr en wist och fast grund till alle loflige bestilte Regieringers Bestaannd, Da haffue vi derfor och aff denn Begierlighed vi haffue, Guds Saliggjørende Ord vdi vore Riger och Lande aff yderste formue att fremme og befordre, med vores Elskelige Danmarkis Rigis Raads raad och samtøcke naadigst for gott ansæet, Cathedral Collegia hos wore Stiftis Scholer att forordne, paa det den wschielighed maa forekomme, hvilschen vi naadigste*) forfare sig iblandt Christlighedenn seduantigeun begiffuit haffuer, som ehr, att Yngdommen ilde sunderet fra Skoelene vdi wort Universitet og høj Skoel ankomme, och siden til Kald och Guds thieneste (ikke nochiom for fremmede) tilstedes, hvorføre vi naadigst haffue betengt, nest Gudz den Allermegtigstes Hielp, it Collegium vdi vor Riobsted Ribe att stifte, och vdi den Hellig Trefoldighed; Ruffin att anrette. Och schal os Elskel. Doct. Christen Bordenum (som vi naadigst med et Canonicat och Proustie forleenet haffuer) vere Professor sammesteds, och hanns Successores niude det efter hannem. Derforuden naar der endnu itt Canonicat, som ingen Expectans-Bress ehr paa, och Een Personn vdi saadan bestilling sig kaand aff vnderholde, vacerendes vorder, schall det leggis till Een anden Professorn; Och schall hannu samme Canonicat strax mte anraame, vden nogen videre Confirmation. Och schulle samme Professores vere forpligtet att dømme vdi Ecteskabs, saavel som andre Capitali Sager, som dømmis: Schal saa ochsaa att offnere alle Christelige och Samvittige Deliberationibus, dog att de ingen thime deris bestilling forsømmer. Och schulle de siden med Domb att revidere eller andre Capituls bestillinger sig inntet fatte. I lige maade schulle de niude alle commodis Capitali (huad heller deris stipendia ere Cannikdomme eller Vicarier) med optione*

*) Curialfilen kan dog sommetider falde heel besgnderligt!

Det bebydede Reglement udkom d. 17. Mai 1639, samme Aar og Dag, paa hvilken Odense Gymnasium fik en ny og forbedret Fundats, der efter Terpagers Forsikkring næsten i Eet og Alt stemmer overeens med Fundatsen for vort Gymnasium. Da den første Ord til andet er anført i Blochs F. G. H., 2 H., S. 252—66, kunne vi der underrette os om Planen i alle dens enkelte Dele, som her maae forbigaaes. Fagene fordeeltes mellem 4 Professorer saaledes, at den 1ste fik Theologie og Hebraisk, den 2den Latin, den 3die Græsk og Arithmetik, den 4de Logik, Rhetorik, Geometrie (canonem triangulorum), Sphærica, (coelestis et terrestris seu Geographia) Physik, Metaphysik og det Vidværdigste af Astronomie. Hvis der var en residerende Medicus paa Stedet, skulde han om Søndagen efter Aftensang i Sommersemestret botanisere med Gymnasiet's Alummer, og om Vinteren gjøre dem bekendte med det menneskelige Legems Dele ved at forevise dem et Skelet. Professoratet i Theologien beklædtes af en *Lector Theologie*¹⁾, som forhen fandtes i enhver Stiftsstad.

och anndet, unndertagen Procuratoriis och Fornynderschap, dog alle Capittels onera och udgiffter schulle de vdstaa, och sidenn rette sig effter, hvis widre Ordre, som Wi omb Gymnasiiis naadigste giörendes vorder. Hafnia d. 28de Oct. A. 1636.

1) Disse Lectorer, som efter Kirkeordinantsen fol. LXXVIII skulde „paa Latine overlyst læse den hellige Skrift baade for Caniniker, Skoledegne oc forstandige Borgere, oc andre, som did (neml. til Capittels Lectorium) ville søge“, hørte forsaavidt med til Skolens Lærere og indtoge efter deres Værdighed den øverste Plads; men da de holdt deres Forelæsninger i Kirken og ikke paa Skolen, (hvor dog ogsaa Biskopperne Hans Wandal og Hans Tausen, som tillige forrettede Lectors Embede, foredroge Dialectiken)*) kunne de paa denne Grund forbigaaes i Skolens Historie. Jeg vil imidlertid her give en Fortegnelse over dem alle. De fleste ere, eller blive os desuden bekendte enten som Ripensere, eller som Skolens Rectorer, eller i begge Henseender.

M. Jens Knudsen Holm. Lect. fra 1544 til 1555. Forhen Rector.

M. Hans Langesen, Rip. fra 1555 til 1569.

M. Laurids Gjødelsen fra 1569—80. Forhen Rector.

M. Weder Jensen Hegelund, Rip. fra 1580—88. Forh. Rector.

*) Dän. Bibl. i Et. S. 154.

Rector (og Conrector, hvor en saadan var ansat) havde man først tænkt at bruge som Docenter paa Gymnasiet; men efter Fundatsen af 1639 fik disse intet dermed at bestille.

Den, der var dimitteret fra et Gymnasium til Universitetet, havde den Forrettighed strax at kunne melde sig til Examen saavel for at erholde Kost paa Communitetet, som for at tage Attestats, uden Hensyn til Tiden, han havde tilbragt ved Academiet, men alene til den Fremgang, han lagde for Dagen.

Dette maa være nok om en Indretning, som næppe var Ribe lovet, førend Løftet blev gjenkaldt ved nedenstaaende Skrivelse til Biskop Dr. Borchardsen¹⁾.

Bed at slutte sit Capitel om Gymnasiet i Ribe beklager Terpager, at saa gavnlige en Plan ikke kom til Udførelse,

M. Niels Sørensen Glud fra 1588 til 96. Siden Sognepr. t. Cathr. Kirke.

M. Jørgen Jørgensen Hemmet, Rip. fra 1596 til 1614. Forh. Rector.

M. Hans Oluffen fra 1614 til 1623. Siden Sognepr. til Cathr. Kirke.

M. Christen Nielsen Friis, Rip. fra 1623 til 1653. Forh. Rector.

M. Rasmus Clausen Hammer, en Søn af Borgemeester Claus Hansen i Middelfart, fra 1653 til sin Død 1658.

M. Christen Lauridsen Aagaard fra 1658 til 1664. Forh. Rector.

M. Gregers Christensen døde, førend han kom hertil. Galten har den Urigtighed og Urimelighed, at han blev kaldet fra Lectoratet til Conrector.

M. Anders Christensen Bording, Rip. fra 1664 til 65.

M. Hans Frandsen Rosenberg fra 1665 til 1687. Forh. Rector.

M. Peder Nielsen Terpager, Rip. fra 1687 til 1738. Han var den sidste Lector.

1) (Grønlunds Afkrift.) Christian IV. etc. Videt, at eftersom vi nogen Tid forleden haver ladet en Fundats udgaae om et Gymnasium i Ribe Skole at oprette, og vi nu naadigst kommer udi Forfaring hos samme Gymnasier adskillige Betænkningsger indfalde: thi bede vi Eder og naadigst vilte, at I dermed intet videre fortfare, førend I bekomme vores naadigste Anordning derom. etc.

Skrevet udi vor Befæstning Glichstæd d. 13 Sept. 1640.

Under vort Signet
Christian.

og mener, at det maa tilskrives de Krigsurøligheder, for hvilke Byen ikke længe efter blev udsat. At ogsaa andre Betænkkeligheder imidlertid havde reist sig angaaende Hensigtsmæssigheden af en saadan Indretning, synes den kongelige Skrivelse at robe. Jeg vil just ikke paa staae, at Hans Michelsen Ravn ved „de større Skoler, hvor Ungdommen fordærves eller forfemmes“ (see forhen S. 59), har forstaaet disse Gymnasier, men usandsynligt er det dog ikke, saameget mindre, da det omtrent 30 Aar derefter i et kongeligt Commissorium af 2. Decbr. 1682 hedder, at „Vi meget ugjerne fornemme, at vore Gymnasier her i Riget, som til Uagdommens Forbedring have været fundere, er nu i saa slet en Tilstand, at de Discipler, som derfra dimitteres, ere altid grovere, end de, som komme fra Skolerne.“ Deraf tør man vel slutte, at Gymnasierne, skjøndt ikke uden Undtagelse, tidligen have begyndt at udarte fra store Skoler til smaa Academier, hvor Eleverne, som Studenter i egen Iudbuddning, emanciperede sig fra den besværlige Skoledisciplin,

Efter denne temmelig lange Parenthes om Gymnasiet i Ribe, som under Romdorvhs Rectorat var paatankt, kommer jeg nu til hans Eftermand

Mag. Hans Berntsen Meier.

Han er født i Haderslev, hvor hans Fader Bernhard M. dengang var Rector, men siden blev han Sognepræst til St. Petri Kirke i Kjøbenhavn. Efter først at have studeret udenlands blev Sønnen ved sin Hjemkomst Prinds Ulriks Lærer og ledsagede ham paa hans Reiser. Tørpager tilligemed Thura, Nyerup og Andre sætter hans Embedstid som Rector fra 1640 til 1645, men kommer derved i Modsigelse med sig selv, naar han (R. C. p. 600) lader S. Friis i Aaret 1647 dimitteres af Rector Meier. At denne heller ikke før har nedlagt Rectoratet, hvilket en ulykkelig

Kjærlighed skal have bevæget ham til¹⁾), bestyrkes ogsaa derved, at hans Eftermand Chr. Brod afslagde sin Rector-Æd d. 12. Juni 1647, hvilket jeg har overbevist mig om ved at eftersee den Bog, hvori han egenhændigen har underskrevet bemeldte Æd. I R. B. findes vel paa Rectorfortegnelsen ved Meiers Navn „ad sexennium“; men kanstee han først har tiltraadt Embedet i Begyndelsen af Aaret 1641, da det i Slutningen af foregaaende Aar kan være blevet ledigt. 1643 tog han Magistergraden. 1650 blev han Conrector ved det Bordesholmste Gymnasium, og døde omtrent 1660.

Denne Mand, som ikke blot var Digter, men keiserlig kronet Digter, viste efter Professor Ole Borchs Dom varm Følelse, udbredt Læsning og sikker Smag i sine Arbejder, isærdeleshed udmærkede han sig i det elegiske Slags. Borch var een af Meiers 60 Disciple, som findes i Matriklen, og altfor bekjendt til at jeg behøver at tilføie: den berømteste. Meiers Skrifter ere:

Manes Uldarici sive Parentalia in obitum Uldarici hæredis Norvegicæ. Haun. 1634. 4. — Soteria Christiano IV Regi Daniæ persoluta — Elegia prior et posterior ad Vinc. Fabricium, indf. i dennes opera. — Elegia ad Ol. Wormium, Sericæ regum Daniæ edentem et Stephanium Saxonem Grammaticum notis illustrantem, foruden adskillige andre latinske Leilighedsvers. — Vindicium pro orthodoxia Joh. Reinbothii, opus posthumum. Slesvici 1661. 8.

Foruden disse af Worm og Ryerup ansførte trykte Skrifter nævner Sibbern i Biblioth. Hist. Dano-Norvegica p. 329 en *Nova Monumentorum Runicorum collectio inedita* af vor Meier, hvoraf man seer, at han var en flittig Samler af Runcindskrifter.

Paa denne Rectors Tid fik Ribe Skole sin første Conrector, Anders Laugeesen Vedel.

Det er bekjendt, at Disciplenes latinske Chorsang i Kirkerne ellers blev affattet i Aaret 1640; imidlertid ved-

1) Mölleri Cimbria Litterata. T. I. p. 400.

blev den dog at bruges her i Domkirken, da Rectoren tog den i Beskyttelse. Dansk Chorsang indførtes først hos os ifølge kgl. Befaling af 10. April 1646.

Den forhen nævnte

Mag. Christen Rasmusen Brod

er født i Skaane 1609 og opholdt sig ved Universitetet i Kjøbenhavn, hvor han 1634 offentlig forsvarede M. Joh. Reinbothii, Misnici Ἀδοξίων ὀργανικῶν fasc. II, som da samsteds var udkommen. Ved dette Universitet blev han ogsaa creeret til Magister 1645 og samme Aar bekliffet til Conrector i Ribe. Rector blev han, som vi have seet, tvende Aar sildigere. Men rimeligt er det, at han som Conrector tillige forrettede Rectors Embed, medens Digteren Meier sankede nye Laurbær, eller reiste omkring for at opsoge Runestene. Paa denne Maade kan man forklare sig den Uovereensstemmelse, som findes mellem R. B., hvor der ved Brods Navn findes vedtegnet „ad quadriennium“, og Epitaphiet i Terp. Inscr. R. p. 64, der siger, at han havde været Rector ved Ribe Domskole i 6 Aar. Dette kan ogsaa have givet Anledning til at begge Embeder siden bleve forenede i hans Person fra 1647 indtil hans Død, som indtraf d. 2den Febr. 1651. Hans Enke Wibeke, en Datter af Gjøde Lauridsen, (s. forh. S. 88) skjenkede Ribes skole, som hendes Fader, Farsfader og Mand havde forestaaet, et Legat af 40 Rdr., der kaldes Ægidio-Brodeanium og var bestemt til fattige Disciples Understøttelse, hvilket Rector J. Hansen vidner, og dets Anvendelse i den ældre Tid noksom bekræfter. Matriklen nævner 42 Disciple, som Brod har affendt til Universitetet i Kjøbenhavn; blandt dem er ingen udmærket Personlighed, saavidt som de ere os bekjendte. Derimod dimitterede han en tilkommende General-Admiral og Ridder af Elephanten, Baron Jens Juel tilligemed hans Broder Melchior til Academiets i Sorø. Hos Worm og Nyerup søger man Brods Navn forgæves.

Skolen fik nu en udmærket lærer og talentfuld Bestyrer i
Mag. Christen Lauridsen Aagaard.

Hans Fader Laurids Hansen Aagaard var Præst til Graabrødre eller Nørre Sogns Kirke i Viborg, hvor vor Aagaard er født den 27 Jan. 1616, og dimitteret fra den lærde Skole sammesteds. Hans Moders Navn var Maria Schyt. Efter 3 Aars Ophold ved Universitetet i Kjøbenhavn underkastede han sig theologisk Embedsexamen og erholdt et udmærket Vidnesbyrd om sin Duelighed. Nogle Maaneder efter indstillede han sig til filosofisk Examen, hvilket fortjener at bemærkes som en fra den nuværende Brug afvigende Orden i de academiske Prøver. 1639 blev han kaldet af Capitlet i Viborg til at være anden Capellan (Subdiaconus) ved Domkirken, hvor han havde 4 Prædikener hver Uge at holde. Dette Embede nedlagde han 1641, hvorpaa han blev overste Lærer i Sorø Skole indtil 1646, da han kaldtes til Provst paa Klosteret og *Professor poeseos*. Professuren tiltraad han dog først 1647, efterat han samme Aar havde taget Magistergraden. Efter Mag. Brods Død kom han, som sagt, i dennes Sted og blev indsat den 14de April 1651. I de 7 Aar, han forestod Skolen, besøgte den fra enhver Egn af den cimbriske Halvø: et Beviis paa det Offentliges Tillid, som uidentvivel bør tilskrives Bestyrerens Iver og Omsorg for den betroede Ungdom. Blandt hans 36 Disciple, hvis Navne Matriklen indeholder, finde vi mange særdeles agtverdige Mænd, saasom Jes Andersen Gonsager og Niels Pedersen Kragelund, der begge vare Rectorer i Ringkjøbing, men ingen, hvis Navn er af større Betydning for Presbyterologien eller Litterærhistorien. 1658 blev han kaldet til Lector Theol. og Sognepræst i Vester-Bedsted, hvilket Embede han forestod indtil sin Død den 5te Februar 1664. Han var gift med Mette, en Datter af Mag. Søren Andersen Bedel, Præst til Domkirken i Ribe.

I Litteraturen er Rector Aagaard især bekjendt ved sine latinske Poesier. Ole Borch i sin *Diss. de poetis danis*

erflærer ham for en Digter af en rig og reen Aare, som man gjerne kunde kalde en anden Vida, (en Digter fra Cremona i det 16de Aarh., bekjendt af sin Christeis, hvori han skal komme Virgil meget nær). Tillige dyrkede han Philosophie og Theologie, og efterlod sig i disse Fag lærde Arbeider, som dog vare ufuldendte. Hans trykte Skrifter ere:

Laurus Cimbrica, poema heroicum de victoria Christiani IVti adversus classem Sveco-Batavam d. 16 Maii 1644. Hafn. fol.

— Threni hyperborei in exsequias Christiani IVti. ibid. 1648. fol.

Disse med flere hans latinske Poesier ere indrykkede i Kofsgaards Deliciæ Poet. Dan. T. I., hvor man ogsaa har hans Levnetöbeskrivelse ved Sønnen Søren Aagaard, Præst paa Romo. Efter Sønnens Skildring skal han have været af en ærlig, oprigtig, fast og selvstændig Character, tillige meget underholdende i Selskab. I de sidste sex Aar af hans Liv havde han en svagelig Helbred.

Alle Rectorer i denne Periode maae ifølge Kirkeordinantzen antages at være bestfittede af Biskoppen, dog hedder det om Christen Friis, at han 1614 blev kaldet af Capitlet til Rector (R. C. p. 610). Maastee Iver Hemmet, som samme Aar blev Biskop, endnu ikke paa den Tid havde tiltraadt sit Embede, og Capitlet da i Vacancen havde udøvet denne Kaldöret.

En Tilböielighed hos Capitlet til at udvide sin Autoritet med Hensyn til Skolen og alene tilegne sig Inspectionen over samme viser sig ellers i 2de derved foranledigede kongelige Rescripter af 29 April 1646 og 21 Mai 1647, af hvilke D. Grønlund har affrevet den sidstnævnte Skrivelse til Capitlet, hvilken herefter følger.

Vi Christian d. 4. Vor synderlig Gunst tilførn. Efter som vi komme i Forfaring, hvorledes der sig begiver nogen Tvistighed imellem Eder og os elskel. Hæderlig og

Høylærd D. Erich Monrad Superintendent over Ribe Stift anlangende Skolens Administration og Inspection, hvorover for^{te} Skole ikke lidet skal forsømmes og ubi Afgang geraade, Da bede vi Eder og naadigst ville, at I hannem ingen Forhindring giøre, at han io med Skolen den tilbørlig Inspection haver, som han efter Ordinantsen bør at have, paa det at for^{te} Skole derudover ikke skulde blive forsomt. Dat. Hafniæ d. 21 Mai 1647.

Conrectorer.

I Aaret 1621, den 7 Mai, udgif et kongeligt Rescript til Capitlet, at det skulde overveie og indberette, hvorledes en Conrector i Ribe Skole af Capitlets Indkomst nodtorftig kunde forsynes og underholdes. Denne Overveielse synes at have været noget seendragtig; thi først en Snees Aar efter udkom det kongelige Rescript om et Conrectorats Dpretelse, af Dato 29 Apr. 1642. — Da Rescriptet læses i R. C. p. 495, vil jeg blot uddrage det Bigtigste af dets Indhold, nemlig: at efter som Conrector endelig behøves til Ribe Doms skole, og endnu intet geistligt Beneficium er ledigt, hvor ved han kunde underholdes, skal han, indtil andre Hjelpe midler udfindes, nyde sin Kost i Communitetet samt til hver Tamperdag, som næst før Paaske holdes, oppebære af Vars syffels Kirker 42 Rigsd. og af Harsyffels Kirker 43 Rigsd.

Den første Conrector ved Ribe Skole var

Mag. Anders Laugesen Vedel,

dimitteret fra denne Skole 1637. Han er en Søn af Lange Anderssen Vedel, som tilsidst var Præst til Cathrine Kirke i Ribe, og Elisabeth, en Datter af Provst J. Mauritius i Tønder. Efterat have været Conrector paa 3die Aar blev han den 25 April 1646 ordineret til Sognepræst i Bilslev og 1652 creeret til Provst over Gjerding Herred. Han er formodentlig død 1660; thi i dette Aar er hans Eftermand i Bilslev kaldet. Den følgende Conrector var

Mag. Christen Rasmusen Brod.

Om ham, der fra 1647 tillige var Rector, er forhen talt.

Mag. Mads Clausen Bang,

Brods Eftermand, er født i Middelfart d. 23 Sept. 1623. Hans Fader Claus Madsen Bang var Borgemeister smstid., hans Moder hed Anna Rasmusdatter. 1640 deponerede han fra Odense Gymnasium, opholdt sig derpaa 2 Aar i Holland, tog Magistergraden 1647, gjorde paany en Udenlandsreise i Tydskland, blev ansat som Conrector i Ribe den 8 Sept. 1652; 1653, den 25 Julii, forflyttet som Rector til Odense, 1663 den 30 Marts udnævnt til Professor i Philosophie og Mathematik ved Gymnasiet sammesteds, og døde den 14 Nov. 1667. Han var gift med Anna, en Datter af Apotheker Johan Pouch i Ribe. I Blochs F. G. H., 2 H. S. 401—6 findes hans Levnetsbeskrivelse, som ogsaa indeholder Efterretning om hans Born, samt adskillige Curiosa. Til Erindring om sit mojsommelige Skoleliv havde han en forgylt Ferle hængende over sit Bord. Han efterlod sig endel Manuscripter, men ingen trykte Arbejder.

Mag. Hans Henriksen Gosmann,

som Lerpager kalder Johannes *Erioi G.*, er født i Kjøbenhavn 1621 af tydske Forældre (Faderens Navn var Henrik G.) og dimitteret fra Metropolitanskolen 1641. 1653, den 10 Nov., blev han efter Cantzler Christen Thomsen Sehesteds Recommendation til Biskop Kragelund beskiftet til Conrector i Ribe. 1655 blev han ligeledes som Conrector forflyttet til Odense og tog s. A. Magistergraden. Derfra blev han kaldet til Sognepræst i Middelfart og siden udvalgt til Provst i Vends H. Han døde d. 25 Mai 1680. Hans første Kone var en Kjøbmand David Ochers Datter af Odense, den 2den Elisabeth Clausdatter Bang. En Søn af ham, Claus Hansen G., har været Herer ved Ribe Skole og siden residerende Capellan ved Domkirken.

Hørere.

(Eil Hørere beskikkedes i Almindelighed Skolens egne Fostersønner. Om disse, hvis Navne her betegnes med R., maa videre Oplysning søges i den sidste Deel af dette Skrift, der i Form af en historisk Ordbog skal indeholde biographiske Efterretninger om Skolens forhenværende Disciple.)

Peder Jensen Segelund, R. Forhen omtalt som Rector.
Thorbern Nielsen, R. Hører i 7 Aar, førend han gik til Universitetet.

Jens Andersen Kesen, R. Fra 1570 til 1575.

Hans Michelsen Colding. Rector J. Hansen anfører Hans Michelsen som Hører 1580 uden at angive Kilden til denne Efterretning. I Bytingsprotokollen har jeg fundet ham, med Tilnavnet Colding, under Benævnelse af Locat baade 1575 og 1580. Derpaa blev han Hospitalspræst i Ribe, og døde efter Segelunds Alm. d. 30. Decbr. 1595.

Søren Jensen var samtidig med ham og forekommer i Ringbogen det sidstnævnte Aar.

Bertel Vintersen ved Aaret 1582. For ham maa Rector J. Hansen alene være min Hjemmel, da jeg intet andet Sted har opdaget dette Navn blandt Hørerne. Derimod har jeg i Bytingsprotokollen under Aaret 1585 fundet tvende, som af ham ere forbigaaede, nemlig:

Niels Holm og Jens Jacobsen, Locater. De vare tiltalte af Niels Griisbek, som negtede at betale 1 Daler, der forlangtes for den Brudemesse, Skoledrengene havde sunget ved hans Bryllup uden at være anmodede derom. Men da de beviste af Skolebogen deres Ret til denne Indtægt, maatte han betale Fordringen. Niels Holm forekommer igjen sammesteds 1587.

Bertel Jensen Uldborg nævnes 1587 hos J. Hansen, og 1589 i R. Byt. Protokol.

Jacob Jensen Segelund, R., fra 1594 til 95.

Oluf Hansen, øverste Hører 1594—99¹⁾.

Niels Christensen, næstøverste Hører 1594—97.

Jb Christensen, R., fra 1588—96.

Christen Povelsen Snapsgaard var 1594 den næstnederste Hører, de tvende følgende Aar den tredje i Ordenen. 1597 er han afgaaet.

Iver Christensen Holm forekommer som nederste Hører 1594 og forfremmes efterhaanden, indtil han i Aarene 1598—1601 har indtaget en Fjerde-Lectie-Hørers Plads. 1602 til 1636 var han Capellan ved St. Cathrinekirke i Ribe.

Peder Michelsen Sasvervad, 1595 den nederste, 1606 den øverste i Ordenen. Efter Hegelunds Alm. blev han 1607 ordineret som Hospitalspræst i Ribe og tillige ansat som Oeconomus.

Gregers Andersen, R. 1597 Hører for 1ste, 1602 for 3die Lectie.

Søren Christensen, R., gennemgik 1598—1605 som Hører alle 5 Classer.

Daniel Hansen, R. 1600—1605 øverste Hører.

Jb Sørensen, R., gennemgik som Hører 1602—1609 alle Classer fra den 1ste til den 5te, hvilken sidste han i 3 Aar forestod.

Thomas Thygesen, R., forfremmedes i Aarene 1603 til 1610 fra 1ste til 5te Lectie.

Jeppe Mølev, R. 3die Lectie-Hører 1606—7.

Carsten Hansen Colding, R. 1606—10 efterhaanden Hører i 2den, 3die og 4de Lectie.

Peder Jessen Doctor, R. 1606—9 1ste Lecties Hører.

Peder Nissen, R., blev Hører d. 6. Febr. 1608, 1612 Præst.

Oluf Clausen Borch, 1610 Hører for 3die, 1611 for 5te Lectie. For de tvende følgende Aar høves ingen Fortegnelse over Locaterne; men han er vistnok umiddelbar for-

1) Saa ofte Tiden paa denne Maade angives, forstaaes altid det sidste Aar inclusive.

Alyttet fra Skolens Tjeneste til Præst i S. og N. Bork, hvorhen han blev kaldet 1613. Han er vor berømte Ole Borchs Fader.

Niels Sunigbek, R. 1610 Hører for 2den, 1611 for 3die Lectie. 1614 var han afgaaet; men af Mangel paa en Fortegnelse for de 2de foregaaende Aar, kan hans Afgangs Tid ikke bestemtes angives.

Sans Eskesen Jarstrup, R. nederste Hører 1610, næste Aar steget et Trin høiere. Imellem dette Aar og 1614 falder hans Entledigelse.

Niels Balgarsen er 1611 antaget som Fjerde Lecties Hører og afgaaet i samme Mellemtid. Rigesaa

Bertel Thorsen, R., der tjente fra neden af som Hører i 3 Aar, inden han 1613 blev academiist Borger.

Carsten Reinholtsen har jeg ikke fundet andetsteds end i Hegelunds Alm., hvor det hedder: „1611, 20 Nov. fik Hr. Peder Gøgeer i Høyen Carsten Reinholtsen Hører hjem med sig til en Pædagogum.“

Christen Christensen Billum, R., var 1614 den øverste Vocat og næste Aar afgaaet.

Laurids Adzersen, R., endte 1611 sit Skolekursus, men blev ikke immatriculeret ved Universitetet før 1615. Imidlertid var han Hører og havde 1614 den 4de Lectie under sin Bestyrelse.

Søren Jensen Jornager, R., var 1614 3die Lecties Hører. Afgaaet det følg. A.

Peder Hansen Søyberg, R. 1614 næstnederste Hører, immatriculeret 1615.

Anders Christensen Ringkjøbing, R. 1614—16 successiv Hører for 1ste, 4de og 5te Lectie.

Niels Dal øverste Hører kun i eet Aar 1615.

Serman Henriksen Ringkjøbing, R. Tredie Lectie-Hører 1615—1616.

Peder Andersen Riber, R. 1615—16 Hører for 2den Lectie.

Bertel Lambertsen, R., nederste Hører 1615—16.

Bertel Pedersen, (Bartholomæus Petrus) en Nordmand, næstøverste Hører 1616.

Hvor længe nogle af de sidstnævnte have tjent ved Skolen, lader sig ikke bestemme; thi fra 1616 til 1632 findes en Defect i den gamle Regnskabsbog, som er Hovedkilden til disse ældste Efterretninger om Hørerne. De, der fungerede 1616, have dog vel tildeels vedblevet at tjene længere, og de, som 1632 vare Hørere, ere ligeledes tildeels forhen ansatte. Rector J. Hansen har heller ikke formaaet at udfylde dette Hul i Fortegnelsen. Han nævner alene

Thomas Buch som Collega 1622. De Hørere, som i Skolens Regnskab for 1632 navngives, ere:

Michael Arctander i 5te Cl., **Laurids Nielsen** i 4de, **Niels Velleins** i 3die, **Søren Nielsen** i 2den og **Anders Sørensen, R?**, i 1ste Klasse. Ingen af disse 5 har beholdt dette Embede længere end i det Høieste til 1636; thi 1637 vare lutter nye Hørere. For Mellemtiden mangler en Fortegnelse. Det sidstnævnte Aar anføres Hørerne i følgende Orden, hvoraf deres resp. Cl. kan sluttes:

Frederik Soel, Claus Olsen Borch (R.), Niels Jørgensen, Niels Varde og Peder Jørgensen (R.)

Med Aaret 1638, for hvilket Hørerne ikke navnlig anføres i Skoleregnskabet, ender den gamle hidtil benyttede Indtægts- og Udgiftsbog. Siden giver Terpager og Efterretning om

Laurids Pors, R., som 1641—42 var Collega ved denne Skole. Af Ribe Byt. Protoc. har jeg faaet Kundskab om

Peder Christensen Møberg, som 1641, 13 Dec., blev anlagt af Oluf Hansen for den Overlast, han havde gjort ham den 28de Oct. i at slaae hans Steenbord i Stykker. 1648 er han bleven kaldet til Sognepræst for Hunsby og Nisum i R. St.

Hans Sørensen Ravnsø var efter R. C. 1642 Hører ved Ribe Skole, da han blev beskiftet til Medtjener i Darum.

Om de følgende Hørere er Oplysning hentet fra 2de Protokoller, hvori de have aflagt Eed for Biskoppen. Den ene gaaer fra 1643 til 1681, den anden fra 1682 til 1740. Undertiden nævnes baade Skolen og Classen, undertiden kun een af Delene, eller slet ingen. Hvor Skolen er nævnet, anføres her ingen videre Hjemmel; men hvor den ikke er angivet, og Høreren dog af Rector J. Hansen er regnet til Ribe Skole, sættes (S. H.) Det næst efter Navnet tilføiede Datum viser naar Eeden er aflagt.

Søren Jørgensen, R. Den 21 Sept. 1643 (S. H.)

Niels Jrendesen, R. Den 17. Nov. 1645 (S. H.) Afg. 1653.

Jans Laugesen Velleius, R. D. 17 Jan. 1645. Afg. 1653.

Jans Hansen, R. d. 17. Jan. 1645. Afg. 1653.

Peder Andersen, R. d. 22. Juni 1651 (S. H.) — Efter Thuras V. S. A. var han dog suarere Collega ved Colding Skole.

Dynes Jensen, d. 9. Aug. 1652. 3 Cl.

Peder Sønnerhoved (Sønnerho) R. d. 9. Sept. 1652. Afg. 1655.

Povel Madsen Trans, d. 1. Apr. 1653. 1656 kaldet til Sognepræst i Østerlinnet.

Søren Pedersen, R. d. 23 Oct. 1655 (S. H.). Afg. 1658.

Simon Hansen, R. 1656 for 1 Cl. (S. H.) Afg. 1658.

Disciple.

Endskjøndt jeg i den sidste Deel af dette Arbeide agter, i alphabetisk Orden at redigere de omstændeligere biographiske Efterretninger, som kunde erholdes om Ribe Skoles Discipelpersonale: er dog tillige en chronologisk Fortegnelse over samtlige Dimitterede nødvendig til at bedømme Skolens Frugtbarhed paa enhver given Tid. Ved at tilføie Dimissernes fremtidige Embedsstilling, for saavidt denne var

Forfatteren bekendt, ere følgende Forkortelser anvendte: *Exr.* (Sognepræst), *r. C.* (residerende Capellan), *C.* (andre Capellaner), *H.* (Hører). † antyder, at den saaledes Betegnede ikke har oplevet offentlig Ansættelse. *N.* viser, at *Wyerup, W.*, at *Worm* har en Artikel Navnet angaaende de i sit Forfatterlexicon. Forfatterstab tilhændegives forresten ikke her, naar Embedsstilling kan angives.

I. Efter *Jörstemanns Album academiae Wittebergensis Lipsiæ 1841.* ere efterskrevne Ripensere immatriculerede ved dette Universitet.

1, 1531. *Erius Holst Ripensis*, forglemt forhen *C.*
 35. 2, 1536. *Johannes Tistorius* (udentvibl *Tryffel* istedetfor *Pistorius*) de *Ripis Daniæ.* 3, 1542, m. Jun. *Joannes Canuti Ripensis* (form. Rector *J. K. Holm*, som d. *N.* var afgaaet. *C.* forhen *C.* 71). 4, 1544, *Petrus Ducius Ripensis.* 5, 1551, 15. Mai *Johannes Francisci Ripensis Danus* (Professør). 6, 1551, *Wilhadus Severini, Ripensis Danus.* 7, 1552, *Matthias Carolinus Danus Ripensis.* 8, 1552, 29. April *Johannes Lagonis Ripensis Danus* (Bispep). 9, 1553, *Joannes Tonne de Hygum Ripensis.* 10, 1554, *Nicolaus Thonne de Hygum Ripensis Danus.* 11, 1555, *Paulus Christiani Ripensis Danus.* 12, 1555, *Christianus Hegelius,* 13, *Petrus Georgii, Ripenses Dani.* 14, 1555, 6. Sept. *Matthias Bartholomæi Ripensis* (Mag. *Exr.*). *Jörstemanns trykte Album* gaaer ikke længere end til 1560, men af en Kristelig Beretning fra samme Haand kan fremdeles tilføies: 15, 1565, *Nicol. Jacobi Crafft,* 16, *Petrus Olai,* 17, *Torbernus Olai, Ripenses.*¹⁾ Udskillige Ripensere ere maaskee ogsaa blot an-

1) *J. Hegeunds Ann.* nævnes de samme 3 Ripensere som ankomne til *Wittenberg* den 13 Apr. 1565. Fremdeles s. *N.* 10 Jun. *Andreas Lemvig, Laurentius Ægidius* samt 2de *Andre,* der maaskee ogsaa vare Ripensere. 1567, den 6 Mai: *Christianus Petreus, Johannes Stage, Ripenses.* Foruden disse nævnes ogsaa i dette Aar blandt *Danske,* som studerede i *Wittenberg,* *Paulus Thomæ Rip.* og 1568 *Petrus Hegelund Rip.*

førte som Dani, hvilket idetmindste er Tilfældet med Nic. Palladius, immatriculeret 1534, der dog er en indfødt Ripenser, men dimitteret fra Odense Skole.

De allerfleste, om ikke alle, foranførte Ripensere, som have studeret i Wittenberg, ere udentviol dimitterede fra Ribe Skole. Hvad Nr. 5 angaaer, findes Beviset derfor S. 73 forhen; om Nr. 8 og 13 kan det Samme med den største Sandsynlighed antages, og ved Nr. 9 og 10 er det især kjendeligt, at *Hygom* betegner Fødestedet, *Ripensis* Skolen.

II. Fra *Lerpagers R.C.* og andre Kilder ere Følgende hentyede, som i *Tidsrummet* fra 1537 til 1611, deels udtrykkeligen siges at have gaaet i Ribe Skole, deels af gode Grunde, som paa sit Sted ere eller skulle blive fremsatte, regnes blandt dens Disciple. De første ere samlede under A, de sidste under B. Hvor Sandsynligheden er svagere, tilføies (?).

A.

Laurentius Nicolai (Biskop). *Johannes Matthiae Höynius* (N). *Andreas Petri Barsbyl* (N). *Andreas Lymvicus* (medic. Professor). *Canutus Petri Boelius* (Magister, Lect. Theol.) *Andreas Severini Velleius* (Magister, Hofsprædikan, Historiograph). *Petrus Jani Hegelund* (Biskop). *Petrus Severini* (Dr. Med. Professor).¹⁾ *Janus Andreas Resenius* (Rector, Spr.). *Willhadus Nicolai Bröus* (Rector, Lect. Theol.) *Andreas Christiani* (Professor). *Petrus Nicolai* (Spr.) *Jacobus Jac. Wolfius* (Professor)²⁾ *Jacobus Jani Hegelund* (Spr.). *Pe-*

1) Maa rimeligviis være dimitteret af Rector *Hans Thomæsen*, da han blev meget ung Student, maalkke endog af *Hans Thomæsens* Formand; thi *Peder Sorensen* var Professor før sit 20de Aar.

2) Dimitteret af *P. J. Hegelund*. Af denne Rectors Almsee man, at han blandt sine Elever havde: *Melchior Trudsen* fra *Wosbøra*, *Melchior Ulfstund*, *Jørgen Urne*, *Niels Juul* (*Johan Juul's* Søn), *Hans* og *Peder Munk*. Om den første staes udtrykkeligen, at han blev sat i Ribe Skole. *Jørgen Urne*, som *Maiareve* (s. forhen S. 68), maa ogsaa have været Skolens Discipel, hvorfor da ikke ligeledes de andre unge Adelsmænd, om

trus Christiani (Provst). *Ivarus Ivari Hemmet* (Bisfop). Nicolaus Svanningius (Magister). *Ægidius Laurentius* (Rector, Erfedeegn). *Johannis Budæus* (Spr.). *Daniel Johannis* (Spr.). *Claudius Pauli* (Spr.). *Jacobus Bonus* (Provst). *Severinus Johannis Svaningius* (Spr.). *Jacobus Joh. Hegelius* (Rector, Spr.). *Johannes Vandalinus* (Bisfop). *Wilhelmus Johannis* (Spr.). *Georgius Hegelund* (Rector, Spr.). *Christianus Nicolai Frisius* (Rector).

B.

Petrus Franciscus Plumius ? (Kongelig Herold). *Severinus Paludanus* (Borgemeester). *Jacobus Severini* (Rector, Spr.). *Laurentius Petri* (de kongelige Prindsers Lærer). *Stephanus Lagonius* (Rector). *Johannes Farsenius* (Rector, Spr.). *Johannes Severini* (Spr.). *Mathias Pauli* (Dr. Med.). *Johannes Thomæ* (Rector, Provst). *Georgius Laurentii* (Mag. Provst). *Canutus Petrus* (Rect. Theol.). *Nicolaus Christiani* (Spr.). *Janus Ægidius* (Bisfop). *Nicolaus Cragius* (Professør, Historiograph). *Martinus Hegelund* (Spr.). *Petrus Cragius* (Rector, Provst). *Christianus Johannis* (Bisfop). *Mathias Jacobi* (Kongelig Livlæge). *Laurentius Ægidius* (Rector). *Janus Aquivallinus* (Magister). *Janus Jacobæus* (Spr.). *Lago Christiani* (Magister). *Paulus Martinus Ostrupius* (Bisfop). *Johannes Tausanus* (Rector). *Fredericus Andreae Klynus* (Mag., Spr.).

Skulde et Navn af nogen Betydning findes her at være forbigaaet, hvilket let kunde hænde sig uagtet min Bestræbelse for Fuldstændighed: vil det derfor ikke blive udeladt i den alphabetiske, med biographiske Notitser forsynede Fortegnelse.

hvilke det hedder, at han havde dem „i Kost og Lære“? Melchior Ulfstand kalder han alene privatus Discipulus. Hvis Noget af dem har taget academisk Borgerskab, er det vel skeet ved udenlandske Universiteter.

III. Efter R. B. ere udgangne fra Skolens øverste Klasse:

1595: Jørgen Bruum, Rip., Jacob Sørensen, Rip. (H.)
 1596: Gregers Andersen (H.), Jacob Nielsen, Rip., Bertel Lupus, Rip., Søren Christensen, Rip. (H.), Anders Hansen, Rip., Oluf Storsbøl (Spr.). 1598: Peder Andersen, Jens Meilby, Jørgen Andersen. 1599: Willum Jensen, Claus Pedersen (Spr.?), Anders Oluffen. 1600: Simon Præstens, Rip., Jøp Jensen Ulf, Rip., Peder Laasen, Rip., 1601: Ib Sørensen (H.), Hans Pedersen, Rip., Mads Gregersen, Rip. 1602: Thomas Thygesen (H.), Niels Jørgensen (Spr.?), Hans Christensen (Spr.?), Jens Hansen, Hans Nielsen, Rolf Nielsen, Mads Teglgård. 1603: Frands Nielsen, Simon Pedersen (Spr.?), Peder Laasen (Spr.?), Mads Jensen. 1604: Jøp Alslev (H.), Thomas Sørensen, Christen Nielsen (Spr.?), Lauge Jensen (Spr.?), Anders Sørensen, Niels Bork (Spr.), Niels Dilling. 1605: Peder Doctor (H.), Carsten Hansen Golding (H.), Peder Hansen Skibbygger, Lauge Sørensen (Spr.?), Hans Nielsen Bilslev (Spr.), Peder Randerup, Niels Friisland, Hans Teglmester. 1606: Peder Thomsen, Niels Christensen (Spr.?) Peder Andersen (Spr.?). 1607: Hans (en Søn af) Mag. Niels Clausen, Jørgen Madum, Peder Trogelsen (Spr.). 1608: Hans Kloster, Rip., Jens Sørensen Fardrup. 1609: Niels Fumitsbede (H.), Hans Eskesen Fardrup (H.), Hans Nielsen Bjergum, Mats Jensen Bander, Niels Michelsen, Rip., Oluf Pedersen Liset (Spr.?), Christen Christensen Willum (H.). 1610: Niels Nielsen Lydf Fardrup, Jøp Jensen Ulf, Rip., Anders Kermer (Kirmair), Rip., (Svfr. Matriklen 1611), Morten Pedersen, Rip., (Spr.), Christen Caspersen Alslev, Povl Nielsen, Rip., Bertel Luordsen, Rip., (Spr.), Hermann Henriksen Rincop. (H.). 1611: Niels Michelsen, Rip., (Svfr. Matriklen 1613), Søren Jensen Fornagger (H.), Laurids Andersen (Svfr. Matriklen

1615.) (Disse her anførte, ere alle fattige Disciple; over de øvrige habes ingen Fortegnelse i R. B.)

IV. Fortegnelse over de fra Ribe Skole dimitterede Disciple, som ere indskrevne ved Universitetet i Kjøbenhavn, forfattet efter en Afskrift, som er tagen af Matriklen ved Bibliothekar Thorsten.

Under Rector Jørgen Pedersen Segelund.

1611: Janus Nicolai Ripensis. Andr. Martini Kirmair Rip. Mart. Petri Rip. Lago Andr. Welleius Rip. (Mag., Spr.). Paulus Placorumus (?), Rip.

1612: Andreas Jacobi Rip. (Provst). Canutus Jacobi Rip. (Erkebogn).

1613: Nicolaus Michaelis Rip. Severinus Petri Hegelund (Spr.). Michael Nicolai Rip. Andr. Christiani Rip. (S.). Laur. Thomæ Rip.

1614: Ingen.

Under Rector Christen Nielsen Friis.¹⁾

1615: Laur. Asferus Rip. (S.).

(Samtlige hidtil Anførte kaldes kun Ripenses, uden at Skolen, hvorfra de ere dimitterede, udtrykkelig er angiven. Det er altsaa ikke afgjort, at de alle ere Disciple fra Ribe Skole, endstjoudt der er Sandsynlighed for, at Pluraliteten er det. Ved de følgende er det derimod stedse i Matriklen nævnet, at de ere *schola ripensi*, undtagen ved nogle faa, som da ere betegnede med *).

Matth. Stephani Buch, Rip. Petrus Porsius Ripensis, ex Anglia et Batavia reversus (R. Spr.). Petrus Johannis Hoyberg (S.). Andr. Andreæ Cimber, ellerð kaldet Ringkjøbing, (Biskop, Dr. Theol.)

1616: *Andr. Jacobi Rip. *Ingwardus Nicolai Rip. ogsaa kaldet Mulvad (R., Provst, Mag.). Michael Krabbonis, Rip. Olaus Canutus Præstholm (Spr.). *M.

1) Under denne Rector vare ogsaa adelige Disciple i Skolen, som Ole Stavenkov og Mogens Juul; men de have ikke deponeret i Kjøbenhavn og have maaskee slet ikke taget academisk Borgerkab.

Joh. Andreae Velleius Ripensis. Vittebergæ promotus. (Conr., Mag., Provst). Janus Georgius. Laur. Petri Hegelund, dep. ante quinquennium in ac. Giessen, deinde Vitebergæ studuerat, unde nuper rediit. (Mag., Rector).

1617: Ivar. Laurentii Struck, Rip. (Spr.). Laur. Claud. Barfod (Spr.). Jacobus Nicolai Oell (Mal? Rector). Andreas Petri Hegelund (Mag., R., Spr.). Lago Jacobi Lintrup (Spr.). Henricus Jani. Nicol. Severini Rip. ex academia Juliana, ubi anno superiore dep. (Mag. Spr.). *Johannes Michaelis Rip. *Johann. Matthiæ Rip. (C.).

1618: *Johan. Andreae. *Janus Chilianii (R., Provst). Chr. Johannis Rincop.

1619: Bartholom. Lambertius (S.).

1620: Johannes Hegelund (Rector). Petrus Lagonis Cimber. Nicol. Nicolai Holstepont (Rector?). Petrus Petri Hjortlund (Spr.). Andr. Laurentii Cimber. Georg. Palæmonius Jernæus (Mag., Provst).

1621: Nicolaus Christiani Rincop. (Spr.). Joh. Jacobæus Holstius. Petrus Ivari Brörupius. Petrus Christiani Rincop. Nicolaus Martini Tolstrup. Ivarus Jani Bardsbylle. Olaus Jonæ Ripensis (r. C.)

1622: Thorchillus Severini Rip. (Mag., Rector). Enevold Greg. Hemmetius (Spr.). Johannes Petri Rip. (Provst).

1623: *Georgius Andreae Ripensis ex Limv. hyp. (S. ifølge Bedtegningen). *Severinus Glud Ripensis. Petrus Jani Farderupensis. *Petrus Christierni Tilonius Ripensis. Bartholinus Caspari Forlerus (Spr.). Petrus Ivari (Hemmet) (Spr.). Matth. Jacobæus Holst. Laur. Nicolaus Berhbollingensis (Bechböllingensis?). Petrus Johannis Brammingius. Laurent. Michaelius. Petrus Johannes Rincop. Petrus Martinus Vardensis. Severinus Andreae Rip. Andr. Johannis Ommensis. Bartolinus Christiernus Nörup.

(Under Rector Jens Kjeldsen).

1624: Laur. Johannis fil. Rip. (Spr. ?). Thomas Nicolai fil. Rip. Simon Hög. Laur. Severini fil. Præst-kjær. Joh. Gregorius Hemmet. David Jacobæus. Andr. Christiernus Rip. Ivarus Nicolai fil. Bygbölling. Laur. Ægidius Rip. Joh. Canuti Rip. Janus Engelhardi Rip. Janus Jani Harlevius.

1625: Georgius Nicolai Homme (Höm ?). Michael Petri Wulfdalin (Provst).

1626: Bartholom. Ivari Rip. (Spr. ?). Janus Petri Rip. (Spr.). Joh. Johannis Rohemius, Rip. *Nicolaus Tausani Ripensis. Andr. Andreae Spandet Rip. Nicolaus Gregorii Hemmet. *Severinus Petri Rødding Rip. *Petrus Martini Lime Rip. dep. Rostockii 1625 (Spr.). *Nicol. Matthiæ Rip. *Thom. Christiani Holstep. Rip. *Benedictus Nicolai Rip. *Joh. Jani Hammeleff.

1627: *Nicol. Sim. Velleius Rip. (S.). *Enevold Laurentii Rip. Rip. *Andr. Severini Rip. Rip. *Matth. Joh. Rip. Rip. *Godschius Barth. Resenius Rip. *Fredericus Caspari Rip. *Severinus Caspari Rip. (Esfjondt Eskolen ei er anført ved alle disse, fra Sev. Petri Rødding indtil Sever. Casp. incl., er den mulig overalt betegnet ved Rip. — Nr. 2—4 1627 maa dog være aldeles siffre).

1628: Laur. Christierni Holstepont. Andr. Petri Naskoviensis.

1629: Severinus Laurentii Rip. Joh. Jacobæus Nortvagns. Jacobus Bernhardus. Petrus Johannis Hattersleb. Janus Tausanus (r. C.)

1630: Petrus Claudius Fanö. Petr. Johannis Torstedus (Spr.). Nic. Martinus Hegelund. Mich. Johann. fil. Rincop. Petrus Chr. fil. Marbacchius, Collega sch. Rip. (Spr.). Erasmus Georgius. Claudius Chr. fil. Paulus Chr. fil. Andr. Michaelius Döstrup. Caspar Trebonius Rincop. Matth. Andreas Velleius. Lassonius Mathias (sic). Johann. Bartolinus Struck. Nicol. Johann.

fil. Velling. Matth. Simonius. Nicol. Laur. Rip. (Provst).
 *Matth. Martini Lime, Rip., nuper in Ac. Rostoch.
 depos. (Spr. Mag.).

Under Rector Anders Ped. Komdorph.

1631: *Joh. Nicolai Ripensis. Georgius Jacobi
 Rincop. Ivarus Ivari Hemmet (H.). Chr. Johannis
 Rincop. Nicol. Martini, Rip. (Spr. ?).

1632: Ingen.

1633: Jacobus Ovenius. Severinus Johannis, Rip.
 Severinus Lagonius. Ovenus Eliæ Rip. Jonas Nicolai
 Grummius. Nicol. Vintherus Holsat. Escherus Eliæ
 Neusagrei (Spr.). Petrus Hegelund Rip. Andr. Lau-
 rentii Velleius (Spr.). Bartoldus Sturius Hattersl. præp.
 Joh. Nicolai Gjørdingius, Rostochii depos. 2. Oct. 1632.

1634: Nicol. Laurentii Rindumensis (Spr.). Paulus
 Severini Rip. Claudius Olai Borrichius (Spr.). Nicol.
 Christiani Hofve. Georgius Matth. Auhus (?)

1635: Joh. Olai Lønne. Nic. Petri Moltbecchius
 (Spr.). Nicol. Chr. Borrichius. Petrus Johannis Rip.
 Johan. Pouchius (Spr. Mag.). Canutus Olaus (sic).
 Petr. Nicolai Bøgvad (Spr. Mag.).

1636: Petrus Jani fil. (Spr.). Petr. Georg. Hemmet.
 Joh. Petræus Holstepont. Janus Johann. Grøn. Christ.
 Claudius (Spr.). Æschillus Joh. fil.

1637: Laur. Bording Rip. (Spr.). Andr. Chr. Bor-
 ding Rip. (Lect. Theol. Mag.). Laur. Lamberti
 Rip. (Vorð Spr.). Ivarus Nicolai Helt Nidros. Andr. Petri
 Rödingius (Spr.). Lago Petri Rip. Andr. Lagonis Rip.

1638: Elias Petri Jamptus. Severinus Michaelis.
 Severinus Æscheri Colding. Georgius Laur. Rip. (Ma-
 sføv Spr.). Joh. Ditlevius Cimber (Spr.). Severinus
 Chr. Borrisius (Spr.). Severinus Johann. Vardensis.
 Canutus Pauli Colding (Rector, Spr.). Andr. Nicolai
 Hebo (Spr. Mag.) Christoph. Bernhardi Viburg.
 Escherus Johann. Holsat.

1639: Laur. Nicolai Fogius. *Nicol. Frindlovius (?).
Rip. (Spr. ?) *Severinus Johann. Rip.

1640: Andr. Petri Rip. (Provst). Georg Nicol. Col-
ding. Nicol. Jacobi Farsbölle.

(Under Rector Hans Berntsen Meier.)

1641: *Trugillus Nicolai Rip. 1638 Rostochii depos.
Christiernus Lagonis Jernæus, Rostochii depositus (sic)
anno superiore, antequam e schola Ripensi in hanc
Academiam consesserat. Canutus Christierni. Joh. Lau-
rentii. Greg. Gregorii Hemmet. Paulus Andreas Stur-
mius. Andr. Claudii (Provst). Petr. Bilomius. Andr.
Hegelund (G.?). Nicol. Olaus Borrichius (Spr.). Joh.
Jani Bergensis. Chr. Richardi (r. G.). Chr. Christiani
Bröns (?).

1642: Mich. Olai Rip. Janus Christianus Borrichius
(eller Svind. Spr.) Petrus Escheri Brammingius (Spr.).
Andr. Christiani Rip. (Degn). Matth. Johannis Rip.
Petrus Lagonis Rip. Joach. Rudolphi Hafn. Sveno Opo-
rinus (Höst R. Spr.). Jacob. Petri Oporinus (Spr.).
Broderus Petri Holsatus (Spr.?).

1643. Andr. Johannis Rosthenius (Spr.). Petrus
Ivari Colding. Joh. Lagonis Velleius Rip. (Provst).
Tycho Johannis Rip. Jacob. Christiani Ferslovius. Ja-
nus Hermannii Rip. (Spr.). Joh. Johannis (Spr.).

1644: *Olaus Olai Borrichius*¹⁾ (Dr. Med. Pro-
fessor, Stifter af Coll. Med.) Cornelius Georgii (Spr.).
Fred. Oswaldi Feddersen (N. Danske Magaz. 6 B. 3 S.
S. 211.) Laur. Lassonius Borrichius.

1645: Nicol. Chr. Frisius (Spr.). Nicol. Nicolai
Ostrup (Spr.). Jacop. Georgii Hegelund. Chr. Broderi
Colding. Canutus Christierni Rip. (Spr.). Petrus An-
dreæ Rip. (S.). Severinus Ivari Buschius. Chr. Matthiæ
Holsoppidanus (sic). Severinus Olai Rip. Jacob Olai.

1) Judicr. 2 Dec. priv. Præc. M. Joh. Christophori. Baccalaureus 5 Mai 1646.

1646: Chr. Martini Daureus, (r. E.). Joh. Stenonis (Provst). Baggio Petri Rhodius (Spr.). Janus Eberi Sachius (Spr.).

1647: Johann. Ratenburgius. Severinus Lagonis Velleius (Spr.). Petrus Petri Claudius. Chr. Olai Lönne (Spr.). Fred. Johannis Frisius (Provst). Petrus Claudii Holsatus. Barth. Johannis. Matth. Severini. Andreas Andreae Rincop. (Spr.?). Paulus Nicolai Bredstrup (D.) Petrus Petri Synderhovius (Spr.).

(Under Rector Christen Kasmusf. Brod.)

1648: Claudius Petri. Petrus Severini Velleius (Provst). Nicol. Jacobi Harreby (Spr.). Claudius Petri Topagrius. Andr. Severini Velleius (†).¹⁾

1649: Andreas Richardi. Georg. Andreae Rip. Nicop.

1650: Johann Lagonis. Barthol. Struchius (Spr.).

Joh. Georgii Rip. Chilianus Olai. Janus Severini.

(Under Rector Christen Lauridsen Aagaard.)

1651: Ingen.

1652: Nicol. Petri Kraglund (Spr. Mag.). Canutus Petri Kraglund (Mag., Conrector, Spr.). Baggæus Frisius. Chr. Nicol. Gamst (H.). Chr. Gram (Aaugmand?).

1653: Christoph. Christierni (med Lfnt. Sylov. Spr.).

Ol. Olaides. Elias Hermanni. Gerardus Joh. Brynekovius. Claud. Laurentii Bagmand (H.). Severinus Petri (med Lfnt. Vinther, Spr.), Jessæus Andreae (med Lfnt. Gonsøger, Rector). Simon Johannis (Spr.). Ditlevus Johannis (Spr.).

1654: Ingen.

1655: Greg. Petri Synderhovius (Spr.?). Gregorius Petri Ripensis (Spr.?). Petrus Jani Rip. Johann. Lassonius (H.). Christianus Nicolai Bredstrup (Spr.). Bernhard. Lagonis Velleius (r. E.) Ægidius Lagonis Velleius (Spr.). Nicol. Magni Gaurslund. Antonius

1) I Aaret 1648 dimitteredes Baron Jens Juell og hans Broder Metchior fra Ribe Skole til Academiet i Sorø.

Magni Gaurslund (Spr.). Esbernus Erasmi Mallinus (Spr.)
Lago Johannis (Prøyst). Ægidius Johannis Jandrup. Pe-
trus Jonæ Agerskov (Spr.).

1656: Ægidius Laurentii Rip. (Spr.). Andr. Eras-
mi Spandet (R., Spr.). David Claudii Lollandus. Jo-
hann. Johann. Herslef (Spr.). Andr. Joh. Herslef. Jo-
hann Jonæ Agerskov (Spr.). Benedictus Jacobi Vardensis
(Spr.). Nicol. Petri Meoldensis (ogsaa kaldet Hjortlund,
(Spr.). Jacob. Matthiæ Lundinus (Spr.)

Fortsatte Oplysninger om visse af Skolens Legater.

I. Puggaard.

Vi sluttede Artikkelen om Puggaard i den foregaaende
Periode S. 38—45 med den Bemærkning, at denne Stifts-
telse ikke længere svarede til sin oprindelige Bestemmelse.
Gunde Lange, som da havde den i Forskning, beviiste
1542 med et Ringsvidne, der anføres af Terpager (R. C. p.
482), at der i de sidste 47 Aar ikke havde været meer end
fire Disciple underholdte i Puggaard istedetfor tyve, som
Fundatsen fastsætter. Et andet forhen utrykt Vidnesbyrd
desangaaende tilføier Grønlund¹⁾. Disse Oplysninger ere
identivisl tilveiebragte i Anledning af den Sag, som Recter
Peder Madsen Duus i Aaret 1537 havde anlagt imod
Mester Gunde for at reclamere Skolens fulde Rettighed til
Puggaard og dens Gods. Terpager taler ikke derom;
men da det dog altid er en sand Fortjeneste hos bemeldte

1) Jeg Laurens Nielsen Seane Præst til Lintrop Kirke
kendes med thette Bress oc egen Handkrifft, at for xl. aar ieg gik
til Skole i Ribe, tha haffde ieg tre Aar Kost i Pugordh oc Hr.
Henrik Saren canik i Ribe haffde Pugordh, tha var ther icke
flere Deane (o; Disciple) uti Kost end fire, og en jeg kunde fornuhme
at noghen myndes ther pleget at være flere Deane i Kost end fire.
till udermere Windisbord træcker ieg mot endfelgel nedhen paa thette
Bress. Datum Lintrop Anno Domini MDXLII decima die Martii etc.

Rector at have paatalt en ved Tidens Velde næsten hævdet Misbrug og Fornærmelse mod de fattige Disciple, og da Skolen identiviol har ham at takke for de rigere Frugter, den endnu høster af Biskop Christians Gavnildhed, bør Dommen, som han erhvervede mod Capitlets Usurpation, billigt undes en Plads paa dette Sted til Minde om Mandens Nidkjærhed¹⁾.

Alf neden anførte Dom er det tillige kjendeligt, at man har beraabt sig paa Gudssets Formindskelse som Grund

1) Wi Christian med Guds Naade, Advoalde Konning til Danmark och Norge, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormaren och Dytmerischen Grefvne udi Oldenborg, och Delmenhorst, giøre alle witterligt met dette wortt obue Bress, at Nar efter Guds Biurd 1537. fredagen Nest efter Sancti Gregorii Dag*) i wor egen Nerwerelse vdi wort Kiofsted Ribe. Nerwerendis off Etschel, Her, Magnus Gøve, wor och Danmarks Niges Hoffmester Magnus Munch, wor Landsdommer i Nør Judland Knud Gyldeustjerne, wor Mand och Raad. Veder Ephen og Axel Zuel, wor Niend och Thiener, wor schicht for of, paa wort Retterting, Her veder Madseu, Schollemester udi Ribe, och haffude i Rette Steffuit, off Etschel. Mester Gundi Lange, Deagen der sammesteds. och tiltallet Hannemb for en Gaard, som Kaldis Pugegaard, Liggendis vdi Ribe, som forne Mester Gundi nu selff ibøer, mett mere gods som der tilliger, som er Hennekirche och andre Tiender, at samme Gaard och gods, Kirke och thiender er giffuet och tillagt til scholen der sammesteds, til fattige Væbtinge, och Degnis ophold etc., Och strar i Rette lagde it Stadfestelse Bress, som Her Benedictus Passue vdi Romb haffde udtiffuit, met Henginde Bly indsegell lydendis at hans Naade haffde Naadelig Stadfestedt. Saadanne gaffue, som Biscop Christian met andre flere til samme scholle Naadelig giffuet och vndt haffue. at samme Pugegaard med ald sin Rette thilligelse, gaard och gods Henne Kirche och andre Tiender, at schulle bliffue hos samme scholle, fattige Væbtinge och Degne til ophold, til Ewigtid, met flere ord som samme Bress, ydermere vduiser och indeholder, Dertil suaride forne of Etschel. Mester Gundi och wistte der indet andet at si, end hand och Meeninge Capitel det i wære haffuer, och en Kunde Komme til met, at holde stigtunge der aff, som det Stadfestelse och andre Bressue, derpaa vduiser och indeholder, Om huilken sag, de paa baade sider gaff denemb i ald Rette, Daa efter tiltalle Giensuar, och Sagens Leylighed, sagde wy saa derpaa for Rette, at forne Pugegaard, Henne Kirche, andre Thiender, met alt andet gods, som dertil giffuen er, bør att wære Her efter til forne scholle, til fattige Væbtingers ophold efter samme Fundages Lydelse der paa giffuet er, och huis godz der fra Kommen er, at slig Tunge en vpholdis kand som Fundagen lyder och vduiser, der wille wi giøre en

*) Gregorii Dag er den 12 Martz.

for det mindre Antal af Kostgængere, der paa den senere Tid underholdtes af dets aarlige Indkomster. At disse da virkeligen vare betydeligt aftagne og i det mindste et hundrede Lønder Korn ringere end fra Begyndelsen, vil sees af efterfølgende Beregning, som tillige viser hvad Puggaards Indtægter i Aaret 1552 kunde beløbe sig til i Penge, hvis de endnu ydedes paa samme Maade som dengang. De enkelte Poster ere anførte efter en Optegnelse af D. Grønlund i Skolens Exemplar af Lerpagers R. C. I den af mig tilføiede Beregning ere Naturalafgifterne af Korn og Smør vurderede efter den for Ribe Amt i Februar 1846 satte Capitelstart; de øvrige Artikler, som ikke indbefattes i denne Tært, har jeg beregnet til forholdsmæssige Priser.

schich paa, som Tækelig og tilbørlig nære kand, Naar wij dertil først en Betydelig tid beramme kunde. Datum ut supra nostro ad causas Sub sigilo Teste Georgio Quitzo. justiciario nostro dilecto &c.
 (Uddraget af samme Protocol, som de forhen anførte Documenter om Godset i Schads og Madum. Originalernes Stave-
 maade og Distinctionstegn ere i disse Copier beholdte.)

Puggaards Indtægt i Aaret 1552,
beregnet efter Nutidens Priser.

	Td.	Skp.	Rbv. Solt.		
			Rbd.	Mf.	ß.
Rug, 57 Orter, 4 Skpr.; Orten beregnet til 10 Skpr. 1) (Capitelstart 1846: 4 Rbd. 5 Mk. 7 ß. 1 Td. Rug)	71	6	352	=	2 $\frac{1}{4}$
Byg, 49 Orter, 4 Skpr. 2); Orten ber. til 12 Skpr. (E. T. 1846: 3 Rbd. 2 Mk. 1 ß. 1 Td. Byg)	74	=	247	2	10
Havre, 14 Orter; Orten ber. til 20 Skpr., (E. T. 1846: 2 Rbd. 3 Mk. 5 ß. 1 Td. Havre)	35	=	89	1	15
Smør, 2 $\frac{1}{2}$ Td. eller 35 Risspund, (E. T. 1846: 2 Rbd. 5 Mk. 2 ß. 1 Spd. Smør)			99	5	6
Hvidling, 2000, (c. 100 Spd. a 1 Rbd. pr. Spd.)			100	=	=
Torff, 20 (c. 5 Spd. a 2 Rbd. pr. Spd.)			10	=	=
Sild, 1 Tonde			14	=	=
Landgilde, Rente og Jord- skyld, 79 Mk., 1 ß., 1 Alb. 3)			26	=	12 $\frac{1}{4}$
Lustrup og Henne Tiender, 48 Mk.			15	5	2 $\frac{2}{7}$
			954	3	15 $\frac{1}{2}$ $\frac{3}{8}$

Denne Beregning vil kunne give os en temmelig nøiagtig Forestilling om hvor indbringende dette Gods var paa den Tid, da dets Bestyrelse to Aar sildigere, ifølge Kong Christian den Tredies Befaling i Aaret 1554 blev

1) Om Ortens Beregning s. Ostersons jur. Glossarium S. 602.

2) Om der staaer 49 eller 89 Orter er usikkert. Hvis der bør læses 89, bliver Hovedsummen 1155 Rbd. 1 Mk. 11 trettenotteogtyvendedeel ß.

3) I Aaret 1601 lod Christian den 4de mynte Markstykker, af hvilke der gik 10 enhalv Daler, hver Daler til 4 Mark, paa Marken sin. 1 Mark Dausk vilde altsaa i Rigsby. Solt, hvoraf udmyntes 18 enhalv Rbd. paa Marken sin, udgjøre 42 tosyvendedeel Rbf. S. — Denne Mønt forholdt sig til den gamle for 1572 som 4 til 3; 1 Mark Dausk beregnes derfor her til 31 femsyvendedeel Rbf. Jfr. Vidensk. Selsk. Skr. 9 D., S. 677—78.

henlagt under det almindelige Hospital i Ribe.¹⁾ Det vigtige Actstykke angaaende denne Forandring har Lerpøger i Distraction anført to Gange (R. C. p. 483 og p. 532), paa første Sted saaledes lydende:

Wii Christian med Guds Naade, Danmarckes, Norges, Bendes og Gottes Konning, Hertug udj Slesvig, Holsten, Stormarn oc Dytmercken, Greve udj Oldenborg oc Delmenhorst, Gjøre alle vitterligt, at for Os er berettet, hvorledes det gods, som legger til Puggaard, oc er gifven til Skolen udj vor Riøbsted Ribe, en lang tid har været i stor misbrug, oc Skolen oc Peblingerne, ikke har fanget deraf, hves demem burde med rette, Da paa det at samme gods oc Rente maa blive hos Skolen, oc fattige Peblinge maa deraf fange underholdning, oc Guds ære dermed maa forfremmes, Haver Wi med Vores Elskelige Danmarckes Riges Raads Raad, som nu her hos os tilstede ere, gjort saadan en Skik der paa: At alt samme gods med bønder oc tjenere, oc alt andet, som nu der tillegger, skal legge oc blive til vor Almindelig Hospital udj Ribe, oc Forstanderen det at have udj forsvor, oc deraf opbærge skuld oc Rente, Oc skulle de deraf altid holde de 12 Peb-

1) Noiaagtig Oplysning om det Gods, der hørte til Puggaard paa den Tid, da det kom under Hospitalets Administration, som og om de Besiddelser, der forhen vare tabte, søger man nu forgjæves. I Hospitalets Fordebog, forfatter som det synes, henved 1650, nævnes Intet af det udenfor Ribe Stift i Biskop Christians Grundats ommeldte Gods; maaffee det allerede tidligere er bleven ombyttet med andet nærmere Betsiggende, hvilken Forandring Giveren i Stiftelsesbrevet udtrykkelig havde forbeholdt sig at gjøre. Godset i Sønder-Seiersted, som i denne Fordebog opregnes og synes alene at hidrøre fra Puggaard, da det ikke omtales i Hospitalets øvrige Udkomstbreve, er endnu paa den Tid betydeligt; (10 Beboere, som ydede ialt aarligen henved 31 Edr. Byg og 24 Edr. Havre m. v.); Godset i Ottersbøl ikke ubetydeligt, bestaaende af 6 Beboere; det i Randrup og Forballum dengang indskrænket til een Beboer paa hvert Sted. I Bøle nævnes Intet, men vel noget andet, dog ubetydeligt Gods i Lønborg Sogn. Men at Skjelne mellem Hospitalets ældre Besiddelser og de nyere, som Puggaard forhen havde eier, er ikke stedse muligt, efterat de i et hundrede Aar havde været combinerede.

linge til Kost til 2 Maaltider om Dagen, oc der til med give 5 Locater, hver dennem hver fierding Nar 2 Daler. De hves derover er af samme Rente, skulle Forstandere for Hospital forvende¹⁾ til beste, oc dermed bygge Skolegaarden²⁾, saa Skolemesteren oc Locaterne der kunde have deres Værelse. Skulle oc samme 12 Personer være pligtige hver dag 4 af dem at søge Kirkerne, om formiddagen mellem 5 og 6, oc eftermiddagen mellem 2 oc 3, De der til hielppe at sunge oc giøre anden Guds tieniste udj Kirken. De naar nogen bortkommer af samme 12 Pedinge, Da skal Capitel udj Ribe have magt igien at indskikke andre i deres sted, som der skulle have deres underholding; Dog skulle de tilforn give Kæsemesteren og Skolemesteren tilkiende, som vide Personernes Keilighed, paa det at ingen skal indsettes, som ikke have villie til ret studere, eller oc er haab til, at de dennem ville forbedre. Skal oc Superintendenten der samme steds have slittig indseende, at der ikke indtages andre, end de, som fattige ere, oc ikke formue dennem selv at underholde, eller oc de Personer, som ikke beqvemme ere. De om de Personer, som indtages eller de indtagne ere, ikke ere beqvemme eller slittig studere, oc holde dennem tilberliggen, Da skal Superintendenten strax tilfise Capitlet derom, oc de skulle da samme Personer forvise, oc indtage andre fattige beqvemme i deres sted. De dersom Capitlet vil ikke lade dem af hannem undervise, om merkelig brost findes, Da skulle de dermed have forbrudt deres Frihed, som de derpaa have, De Bi oc Bore Esterkommere Konninger udj Danmark ville have os forbehollet, at giøre der paa en anden stik. Skrevet paa vort Slot Koldinghus Torsdagen nest efter Hellige Tre Kongers Dag, Nar MDLIII. Under vort signet.

Christian.

Om denne Bespiisning paa Klosteret eller Communitetet, som det kaldtes, er forhen talt. (S. 63—64).

1) S. 532 læses: forvende Hospitalet til beste.

2) Puggaard nemlig.

Vi see, at Hørerne efter en senere Indretning deeltog i disse Maaltider, samt at der, foruden det ordentlige Antal af 12 Disciple, vare komne nogle extraordinaire Gæster til. Da Skolen 1642 fik en Conrector, blev Kost paa Communitet ogsaa ham tillagt (R. C. p. 495); men istedet for Bespiisning in natura nød han allerede 1652 1 Daler Cour. om Ugen som Kostpenge, dog med Forpligtelse undertiden at inspicere Disciplenes Forhold ved Klosterbordet.¹⁾

II. Jens Jversens Legat.

(S. forhen S. 37.)

Om denne Donations videre Skjebne meddeler R. B. fremdeles (S. 10—13), at, da den Gaard, som Biskop Jens Jversen af Marhuus havde givet til Ribe Capitel, og som siden blev kaldet M. Mads Høynes Gaard og Gade²⁾, var bleven afbrændt i den store Ildbrand 1580, blev den øde Byggeplads med Kongelig Tilladelse lovbuden, solgt og tilskjødet Michel Jbsen den 4 Dec. 1590 for 250 Daler, hvoraf han aarligen skulde give i Rente til rette Tid 13 Daler,³⁾ samt til en Rettigheds Bekjendelse en aarlig Jordskyld, der blev sat til 1 Daler.⁴⁾

Anvendelsen af denne Capitals Renter samt af den aarlige Jordskyld til fattige Disciples Understøttelse blev, i Overensstemmelse med Testators Villie, bekræftet af Kong Christian den Fjerde i hans aabne Brev af 17 Junii 1589, det samme som bevilgede Byggepladsens Afhændelse,

1) S. Hofmanns Foundationer T. iiii, S. 557.

2) Gaardens Bygninger maa have udgjort det Meste af Gaden.

3) 1 Daler var siden 1589 indeelt i 4 Mark og gjaldt i Rigsbankpenge Sølvs beregnet, omtrent 1 Rbd. 4 Mk. 9 s. — Jvfr. Vidensk. Selsk. Skr. 9 D. S. 677.

4) Det her omtalte Salg af Mads Høynes Gaard og Anvendelsen af Kjøbesummens Renter berøres i Dänische Maaazin I St. S. 172; men om Legatets Oprindelse hæves hidtil ingen trykt Efterretning.

hvilket Document i N. B. anføres og her nedenfor til Sagens fulde mæne og plysning aftrykkes.¹⁾

I Maaret 1608 findes videre, at forommeldte Kjøbers,

1) Wi Christian den Fjerde, med Guds Naade etc. Vere alle vitterliat, at efter som Ds Etskel. Præstater, Cantiker, oc menige Capitel vdi Niber Dom-Kirke haffuer underdanigste ladet giffue os tilkende, huorledis at Biscop Jens Zffuerhøn aff Mars huus skulle haffue Stot og giffuet til Niber Capitel, for nogen Almøsegiffit, oc for Sielemeser og Vigilier, En Gaard vdi forne wor Købsted Ribe, som han haffde arffuet efter sin Broder wed Nassu Her Jey Zffuerhøn huilken siden er kaldet M. Mag Høynis Gaard, liggendis ved Sønder side, til forne M. Mag Høynis gade, Øster paa Hjørnet vd til Huntegade, Oc efterdi samme Gaard vdi den skadelig Ildbrand, som Byen nogen aar siden forleden, er ossuergangen, er affrent oc icke vden merkkelige stor Omkostning, vilde genbyggis, skal den stormægtigste, Høybaarne Første oc Herre, Her Frederich den Anden Danmarkis, Norges, p. Konning p. Vor fiere Herre Fader, salig oc Høylofflig Ihukommelse, paa deris vnderdanigste anfordring oc Begere, kort tid for hans Ereds dødelige afgang, haffue beuilget, at samme Eyendom maatte selies, til huilken mest dersore vilde giffue, oc huch pendinge som dersore gaffuis, at skulle vdfettis paa aarlig Rente, huilken Rente siden skulle foruendis til fattige Schole Berns Nytte oc Beste. Dog skulle de for Høyberne wor fiere Herre Faders vtidig Afgang icke haffue bekommet derom nogen scriffelig Beskeed, huorfaare de nu vnderdanigste ere begerendis wii det vdi lige maade wille beuilge oc samtycke, da paa det forne Eyendoms affuotte maa komme til en Christelig Brug, haffue wii naadigste for got anseet, beuilget oc samtyct, oc nu met dette wort obne Bress beuilge oc samtycke, at samme Eyendom maa selies, til huilken som mest dersore vil giffue, og settis paa en tilbørlig, lidelig Jordskold, oc huch pendinge som derfaare kand bekomis at skulle derefter aff Capitlet vdsyttis, til wisse folck paa Rente, huilken Rente, som oc Aarlig Jordskold, som sat bliffuer, at skulle giffues af forne Eyendom, Capitlet skulle Aarligen lade opbøre, oc til huer S. Andrew dag, vdi det seniste vdi Superintendens, Sognepræstens oc Læsemesters nærwærelse, vdele til fattige wedrørfte Schole Børn, og paa klart Register opteqnis, huorledis, og til huilcke, samme Almøse bliffue vddielt, huilke Register oc Fortegnelse af forne Tiliuus Mend, skulle vnderscriffuis, og siden hos Capitlet holdis vdi Foruaring. Thi bede Wii oc binde forne Capitel, vdi Niber Dom-Kirke, at de met forne M. Mag Høynis Gaards Eyendom, saa oc huch aarlig Rente oc Indkom deraff kan komme, forordne efter som fornit staae, oc wude dennem aldeltis herefter at rette. Ladendes det ingentunde. Giffuit paa wor Stot Kjøbenhaffn, den xvii dag Jutui aar MDLXXXIX. Vnder wort Signet.

Høybte vor alternaadigste vdualde Herre Brins oc Konnings tilforordnede Regerings Raad.

Niels Kaas
egen Haand.

Jørgen Rosenkrands
egen Haand.

Michel Ibsens Enke har afbetalt 50 Daler, for hvilke nogle gamle Panteforskrivninger, som hæftede paa et Huus (Peter Skodbergs), hvori et andet Legat (Oluf Clementsen Synboe's) stod, bleve indløste. Ved at forfølge disse 2de Summer, som hidrørte fra Mads Høynes solgte Byggeplads, (nemlig de 200 Daler, som bleve staaende i samme og de udbetalte 50 Daler) i Skolens Regnskaber, der dog for 1617 til 34 fattes, sees de i Aaret 1635, som ogsaa nogle Aar forhen, anførte til samme Beløb i Rigsdaler, hvilke efter Christian den Fjerdes Forordning af 10 Octbr. 1629 maae beregnes hver til 96 Skilling. Dette bliver end mere tydeligt derved, at Renterne nævnes baade i Rigsdaler og Skilledaler. Saaledes 1635:

„Aff Anders Kalflundts de 20 Rird. og andre 60 giffuer Doctor Isfners Arvinger til Martini 4 Rirdaler — (i Rubrikken udført med „6 Dr.“)

(Efter Regnskaberne for 1608 og 1609 indbefattede nemlig disse „andre 60 Rirdaler“ ogsaa en Kjøbesum for det Pant i Peder Skodbergs Huus, der var bleven indløst med de ovennævnte udbetalte 50 Daler, som Biskop Jens Iversens Legat havde udredet.)

Widere: „Aff Anne Michel Ibsens de 200 Rird. som Schouen haffuer i det hus till Mester Mads Høynes gade, giffues til Riber merchende 10 Rirdaler (i Rubrikken udført med „15 Dr.“)

Naar altsaa Grønland i Skolens Exemplar af R.-C. bemærker, at Pantet for den Sum, som indkom ved Salget af Mads Høynes Gaard blev saa forringet, at det tilsidst solgtes for 153 Rdr. 2 Mk., kan dette kun forstaaes om Pantet for de 200 Rdr., som vedbleve at staae i bemeldte Gaard; thi de udbetalte 50 Daler vare efter det indløste Pantes Salg indlemmede i den nysnævnte Capital af 60 Rigsdaler, der ikke vides at have fristet samme Skjebne. Følgelig var Biskop Jens Iversens Legat efter det anførte Tab endnu Eier af 203 Rdr. 2 Mk.

Men hvorledes er det gaaet til, at dette Legat slet ikke nævnes af *Terpager*? Da Rector *Jalster* i Aaret 1723 indrettede en nye Regnskabsprotokol, i hvilken han samlede alle de Documenter, som det paa den Tid var ham muligt at overkomme, var efter hans egenhændige Antegnelse i bemeldte Protocol, S. 22, Skolens saakaldede *Blaae Bog*, (det er den, som vi betegne med *R. B.*) ingensteds at finde, hvorfor dette Legat, tilligemed flere af de ældste, hvis Oprindelse derfor ikke kunde oplyses, blev indbefattet under den Fond, som *Grønlund* kalder „Skolens navnløse Capitaler“. Først da bemeldte Regnskabsbog, som efter *Mag. Søren Seerups* Død var kommen i Borgemester *Frausings* Bærg, af dennes *Swigerson*, Borgemester *Fridsch*, i Aaret 1766 blev udleveret til Skolens daværende Rector, *Jens Hansen*, blev det muligt at efterspore disse Capitalers Herkomst og følgende Stjebue.

Imidlertid bleve dog Renterne af disse navnløse Capitaler, hvis Beløb *Terpager* (*R. C. p. 501*) anfætter til 543 Rdr., (*Grønlund* til 630)¹⁾ anvendte efter deres oprindelige Bestemmelse: til trængende Disciples Understøttelse. Men, da Stipendiefondet, ifølge Forordningen af 7. Nov. 1809, § 75, blev oprettet, foregik dermed en Forandring af Mangel paa rigtig Oplysning om disse Capitalers Oprindelse. Da denne Oplysning ved given Anledning blev tilveiebragt, paafulgte i Aarene 1835 og 1836 en Re-

1) *Grønlund* specificerer dem saaledes: 1, Ole *Elementsen* Fonboes Legat 100 Rdr. 2, *Mads Hoynes* Gaard, hvoraf Grunden blev solgt for 153 Rdr. 2 Mk. 3, *Hans Lambertsen* for 300 Rd. pantfattede Boder udenfor *Nørreport*, solgte til *H. Friis* 1658 for 133 Rd. 2 Mk. 4, For *Christen Vederse* *Heaeklund*, som ved et Waadestud blev dræbt af sin Frænde, givet til *Ribe Skole* 50 Rdr. 5, *Anders Kalkslund* gav 1608 til *Ribe Skole* 20 Rdr. 6, For et Hus i *Vætergade*, som 1701 blev solgt til *Domkirken*, 20 Rdr. 7, For 2 Boder, *Herman Kulsman* havde kjøbt af Skolen for 60 Rdr. 8, *Karen Kongesbergs* Hus i *Steenboegade*, som er taget i Brug 13 Sept. 1652 og solgt til *Anders Weis* for 66 Rdr. 4 Mk. 9, Et Hus ved *Sønderport*, solgt til *Anders Bruun* for 26 Rdr. 4 Mk. Ialt 630 Rdr.

stitution af nogle saadanne Donationer, blandt hvilke dog Biskop Jens Iversens her omhandlede Legat ikke var indbefattet.

III. M. Jens Wiborgs Legat.

Ogsaa dette af Terpager ikke udtrykkeligen omtalte Legat har Recensenten af R. C. Dänische Magazin, 1 St. S. 172) sagt at redde fra Forglemmelse. Af de Tillæg, som han hist og her giver sin Forfatter og som siges at være hentede fra et Manuskript, er det klart, at Recensenten har benyttet R. B., med hvilken de paa Latin forved anførte Notitser ere fuldkommen ordlydende. I denne Protokol hedder det paa det første Blad:

„M. Jens Wiborgh, Erchedecken, gaff vdi hans Testament, til fattige Scholebørn, Tre Hundrede Daler Anno 1574.¹⁾ De døde hand, Aar 1581 den 7 Dag i May. Samme Tre hundrede Daler haffuer Hans Lambertskøn Borger vdi Ribe (hans Hustrøis Broder) vdi Rente, oc giffuer deraf Aarligen XV Daler.“

Siden efter (S. 21) leveres en Gjenpart af Hans Lambertsens Forfkrivning, der tillige er at betragte som Legatets Stiftelsesbrev og derfor her i Noten meddeles.²⁾

1) Om Kontens Beskaffenhed paa den Tid efter Forordningen af 16 Juli 1572 see Vidensk. Selsk. Skr. 9 D. S. 677-78.

2) Jeg Hans Lambertskøn Borger vdi Ribe gør viderlycht for mig og mine arffvinge at ieg kiendis mig at haffue opborne aff hederlig og høvlærd Mend Mester hans Kaugekøn Superintendent i Ribes Stift, Mester Jacob Mathen Sogne Prest til Ribe Domkirke, oc Mester Veder Hegelund Scholemester i Ribe tre Hundrede Enkende gammel sølff Daler, som hederlig Mand Mester Jens Wiborg Erchedecken i Ribe vudte og gaff til forne Ribe Schole hannem til en Euindelig ihvkommeelse. Dog met saa siel at Jeg Aarligen skal giffue deraf fattige Vebeling vdi forne Schyle femtende enkende gamle Daler, oc dennem yde oc fornøde Scholens forstandere som nu er, oc her efter kommendis Worder ad S. Michaelis Dag, huer Aar til gode rede og vden alle forsonne. Oc setter ieg forne Ribes Schole min Hus oc gaard liggendis vden Nørporten her i Ribe som Michel Skvmager og Mag Hiort nu iboer met Gaardzrom oc alle sine tilbehøring til en fri Vnderpant oc foruarig for forne 300 Daler, at dersom Lehen icke Aarligen vdkommer inden den termin oc Dag som fornit staaer.

Ogsaa disse 300 Daler ere længere hen i Tiden, f. Ex. i Regnskabet for 1635, ansatte til samme Beleb i Rigsda=ler. Der findes nemlig denne Indtægtspost saaledes tilført Protokollen: „Aff Mester Jems Viborigs de 300 Rirdaler giffuer til Michaelis Willum Hansen i Ribe 15 Rirdlr. (i Rubrikken udført med) 23 Dr. 2 Mark.“

I Aaret 1658 blev endeligen, efter den Gronlundske Optegnelse, Legatets udenfor Nørreport beliggende Huuspaant, som imidlertid var forringet, solgt til H. Friis for 133 Rd. 2 Mk., hvilken Sum derpaa med Tiden er gaaet ind under Skolens navnløse Capitaler.

IV. Oluf Clementsen Synboes Legat.

Om dette Legat, som findes berørt i Dänische Biblioth. 1 St. S. 172, men ikke nævnet i R. C., Hayes i R. B. følgende Optegnelse:

„Oluf Clementsen Synboe, som lang tid her vdi Ribe holt Regne Schole oc lærde Bugdommen med stor Flid oc streng Disciplin, oc hafde ingen Lifs Arfsuing med sin

Da skal forne Scholens Forstandere hafue fuldmact at annamme forne min Gaard met i oc aff at sette huem dennem hster, oc Leuen at opbøre til saalønge gode Hoffuitsum oc Rente som efterstandende er bleffuet aldelis affbetald oc klargjord. Skede det oc saa, at forne Gaard (det Gud forbiude) bleff affbrendt eller mig eller mine arfsuinge affuonden eller frauent vdi huad som helst maade det ske kunde. Da beplieter ieg mig eller mine arfsuinge alligenet at vdgiffue Rente aartigen wforsemmelig saa lenae Hoffuitstelen stander hoß og wbetald, oc holde de fattige Scholeborn det aldelis Skadesløst. Oc da setter ieg forne Ribe schole til fernarina alle mit queds inden Ribe oc uden vrendis oc vrørendis, ihuad det helst er, oc huor det findis kand intet Vdertagen i nogle maade, Wien naar Jeg eller oc mine arfsuinge icke løster lenger at beholde forne 300 Daler hoffuitstuel oc Renten vdi saadaane erkende sellf Daler som forbeder er at 8 Michaelis Dag der nest efter vden alle forsemmelse oc skade. Til Vidnesbyrd henger Jeg mit Sianet met min Broders Ib Lambertsens oc Mester Jacob Mathsons Signeter her neden for, oc haffuer schreffuet vnder met min egen haand.

Giffuet vdi Ribe Mandagen nest efter conversionis Sancti Pauli Nar MDLXXIII. Dette forschreffue bekfender Jeg Hans Lambertson met min egen hand.

Hustrue, gaff vdi hans Testament til Ribes Schole Hundrede Daler, huor aff gaaer aarligen til Rente V Dlr., hvilken Marcus Suerdsfeger aarligen vdgiffuer, oc hassuer sat sit Hus vdi Graabroedre gade, sem han iboer til Pant oc Forsuaring. Dode samme Oluf Scholemester Anno 1581.“

At disse hundrede Daler vare givne til fattige Disciples Underholdning, erfares af bemeldte Marcus Suerdsfegers Forskrivning, der ligeledes findes i R. B. S. 10—20. Jeg vil meddele Begyndelsen deraf, sem er det Bigtigste.

„Jeg Marquor Støet Suerdsfeger, Borger vdi Ribe, kendis for mig oc mine Arffuinge, at hassue opbaaren aff Hederlig og høylærde Mend M. Hans Langsøen Superintendentens i Ribe siect, M. Jacob Møson, Sognepræst vdi Ribe, til vor Frue Sogn, oc hederlig Qvinde, Giertrud Nielsen, salig Oluf Clementsens, danske Scholemesters Efferleffuerste Borgeste vdi Ribe, It Hundrede gode Dalere, huer Daler til to gode mark Lübsk.¹⁾ Hvilcke for^{ne} Hundrede Daler Oluf Clementsen, Dansk Skolemeester, med sin Kiære Hustrøis, Giertrud Nielsdaatters Billie oc Samtycke, hassuer giffuet til Ribes Dem Schole, til en Almindelse effter dem, fattige Børn til Underholdning, saa at der skal aarligen gaac til Rente aff, Fem Daler huer S. Michelsdag, deg med saa skiel, at for^{ne} Superintendentens, som er, oc M. Jacob som nu er Sognepræst til vor Frue oc deres Efterkommere, Superintendententer oc Sogneprester, ibd., skal hassue mact, samme hundrede Daler, at vdsætte paa Rente til gaat tro selv, oc tage der neyactig oc sterck Forsuaring for, sem det sig ber, oc de wille forsuare for Gud, oc were bekend for mennisten, Siden diele for^{ne} Rente wd imellem S. Michelsdag oc Jul, oc Købe derfor, Vaimel oc Lerit, til de fattige Schole Børn, som meest wdterffuende ere. etc.²⁾

1) Af Gehalt var, som forhen er anmærket, en saadan 4te. bedred end en Rdr. S. C. for nærværende Tid.

2) Formularen er forresten omtrent den samme som i næstfølgende Hans Lambertens Forskrivning.

Screffuet vdi Ribe, Tisdag effter **Dominicam Palmarum**, aarh 1581.“

At dette Legat med Liden og ved Tillæg af Renter er gaaet over til 130 Rigsdaler beregnede efter Forordningen af 10 Oct. 1629 til 96 Skilling, seer man af Regnskabet for 1635, hvor det hedder:

„Aff Dluuff Klemmensens de hundrede Rixdaler med sin efterstandendis Rente 30 Dlr. giffuer Bastian schrederis Arffuinge til Michaelis 6½ Rixdlr. (udfort i Rubrikken med) 9 Sdr. 3 Mark.“

Paa Grund heraf synes det, som Dlus Clemensens Legat kunde gjøre Paastand paa 130 Rigsdaler af Skolens navnløse Capitaler. Dog anfører Grenlund kun 100. De resterende Renter ere maaskee betragtede som bestemte til Udbeling, naar de omsider indkom.

Bilag.

(Til S. 74.)

I. (Af Ribe Byes Regnskabsprotocol 1555.)**Skolemester**

haver, først en god beqvem Bolig udj Ryber Skoles Gaard, som kaldeß Pugegordt med alle sin Rettighed.

Item den gamle Skolrenthe i Hartshyssel paa Hollem: ij tusind oc ij hundred huilling. Item Gesterie III Mk. d. Item Olden Svin III. Item Rentepenning XX ß. Item et Vicariedom med Renthe: Byg VI orte, Rug VI orte, Gesterie III Mk. d., Smør III Lpd., Odenßviin ij oc I td. Salt syl. Item Skoleboder i Skow IV en half Daller. Item af Dom kyrchen X Rinsß Gl. Item att [alle fattige Skoleborn skulle være fri for Skolegiæld. Item Skolegiæld af formuende Skoleborn, som ikke gaae med Hethth XVI Alb.

Hørere.

Item haffuer hwer af the V Hører udj Ryber Skole en god beqvem fry bolig. Item huer af themhem haffuer VIII Daler til Kost af Puggordis Gots. Item huer haffuer en Orte Rug, I Orte Byg. Item huer haffuer tho Rinsß Gld. aff Dom Kyrken. Item at fattige Skoleborn, som gaa om By meth Hethther skulle være frii for Past. Item huer hauer VIII Alb. af huer Person ther formoendes er udj syn Keyße. Item huer haffuer ien aff theße VI Sogne: II i Riberby, Fadrup, Bedsted og Vilslaa efttersom [the ere gamle y Skolen til.

(Til S. 76.)

II. Om Vicaria Angelorum.

(Utskrift af D. Grønlund.)

Vi efterst^{ne} Jens Biborg Erkdogn udi Riber Domkirke, Thomas Knudsen Canic, Hans Ranche Vicarius bekjænde for alle i dette vort obne Brev, at Vicaria Angelorum, som nogen Tid siden forleden blev lagt til Skolemesters her sam-

mesteds Underholdning af Høybaarne Fyrste og Herre Kong Christian Høyloflig ihufommelse hauer udi Bistop Zwers Tid været brugt med Tienerne og all Herlighed af den Vicarie, som det i Forlehnung hafde. At hverken Bistop eller nogen anden haver bevaret sig med samme Vicariedom's Herlighed enten tilforn eller til denne Dag siden det kom til Skolen, uden alene Skolemester i Ribe, den ene efter den anden fra den sidste Gang Hr. Hans Lanchen det i sit Forsvar havde. Sammeledes bekiænde Vi Jacob Sørensen og Laurids Egidius, som have været Skolemestere udi Niber Skole, at Vi udi vor Tid have haft fort^e Vicarie med aarlig Skyld og Herlighed, ligesom det var tilforn til Vicariet. Til Vidnesbyrd tryffe Vi vore Signeter her neden for. Skrevet i Ribe d. 15 Julii Ao Dⁿⁱ MDLXVI.

Til dette Vicarie, som 1538 (R. C. p. 453) var lagt til Rectoratet, laae efter Capitels Fordebog 1669: i Saaeborg (Skadsherred) Mads Mortensen, som ydede Rug 1½ Orte, Byg 1½ Orte, Smør 2 Pd., Sviin 1, Gjesterie 24 β.; i Kjelt (Vesterherred, Billum Sogn) Niels Hansen og Barchen Christensen, som ydede Rug III Orte, Byg III Orte, saltet Fisk 1 Ed., Gjesterie XX β.

(Til S. 78.)

III. Om Præbendet Seegaard.

(Afskrift af D. Grønlund.)

Vi Frid. II pp. giere alle vitterligt, at vi af vor syn=derlig Gunst og Naade, saa og paa det at Skolen udi vor Kjøbsted Ribe desbedre maa blive med gode Skolemestere forserget, og de der kunde have deres tilbørlige Underholdning, og Ungdommen udi Guds Frygt og Færdom kunde optungtes, have vi undt og tilladt og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at det Canikedom udi Niber Domkirke, som M. Søren Madsen sidst udi Bære hafde og Hr. Christiern Steen, Sognepræst til Foulunge Sogn hannem

resigneret og opladt, maa og skal altid herefter med Bønder og Tjenere og al sin Nente og rette Tilliggelse intet undertaget ligge og blive til Ribe Skole, og Skolemesteren der sammesteds den som nu er eller herefter kommendes vorder, det at have, nyde, bruge og beholde til hans Underholdnings Behov, saa længe han er Skolemester. Forbydendes derfor alle, hvo de helst ere eller være kunde, særdeles vore Fogeder eller Embedsmænd og alle andre Skolemesteren udi Ribe den som nu er og herefter kommendes vorder herimod paa for^{te} Samfund eller nogen sin Nente og rette Tilliggelse efter som forskrevet staaer at hindre eller udi nogen Naade Forsang at giere under vor Hyldest og Naade. Givet paa vort Slot Friderichsborg d. 1 Dag Augusti Aar MDLXXV. Under vort Signet.

Frederik.

(Til S. 83.)

IV. Om Søvling Tiende.

(Afskrift af D. Grønlund.)

Skid. 2 p Giere alle witterligt, att efterdi vi komme i Forfaring, hvorledes the fem Locater, som thienne udi Skolen i vor Riobsted Ribe skulle haffue en fast ringe Underholdinge, saa the dermed ikke kunde tilkomme; Tha paa thet for^{te} Locater saa meggith thesbedre med Underholdinge kunde vere forsjogith, haffuer vi af synderlig Gunst og Naade undt og tilladt, och nu meth thette vort obne Brev undt och tillade, att for^{te} Locater udi Ribe Skole mne herefter aarligen bekomme och lade opbere til Hielp thil theris Underholding Afgiften af vor og Kronens part aff Thienden af Søvling Sogenn och then have, nyde, bruge och beholde qvitt og frie, thil saalenge vi anderledes therom tilstændis vorder. Thi forbiude vi alle ehvo the heldst ere eller were kunde, særdeles vore Fogitter, Embitsmænd och alle andre for^{te} Locater her emod paa Afgiften aff vor och Kronens Part af Tienden af for^{te} Søvling Sogn estther som

forⁿit staar att hindre eller i nogen maade Forfang at giere
under vor Hyldest och Naade.

Giffuet paa vortt Slot Koninghuus thenn VIII Dag
Augusti Aar MDLXXIII. Under vort Signet.

Frederik.

(L. S.)

